

השיבה השלוש-מאות וארבע-עשרה של הכנסת התשיעית

יום שלישי, ט' אדר תש"ם (26 פברואר 1980)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

(דו"ח על הכנסה, הון ונכסים) (הוראת-שעה), תש"ם—1980

כן הונחו: הודעת שר החינוך והתרבות בעקבות מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא: "שאלת קיומן של קייטנות לילדים בעיירות-פיתוח נוכח קיצוצים בתקציב" והודעת שר הפנים בעקבות מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בעניין "התדרדרות תנאי הבטחון ואיכות החיים בבתי-הסוהר במדינה."

היו"ר פ. שינמן: הריני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת נ. לורך: ברשות הישב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, מטעם הממ"ר שלה: חוק מטבע השקל, תש"ם—1980; חוק מס הכנסה

ב. חוק התקציב לשנת הכספים 1980, תש"ם—1980

(המשך הדיון)

הקרובה. כאשר מביאים בחשבון שיצוא הסחורות בשנה הקרובה יגדל ב-29%, או יגדל ב-1.3 מיליארד דולר — וזה גידול מכובד ללא ספק, גידול של 29% — גם אז חווי גידול בגרעון במאזן המסחרי בסכום של כ-550 מילי-יון דולר, או גידול כולל בגרעון של קרוב ל-900 מיליון דולר.

כאשר אתה שואל את עצמך: איך ייתכן שבמקביל לגידול של כ-30% ביצוא, גידול שנצטרך לעשות מאמץ גדול מאוד כדי להשיגו, איך למרות זאת גדל הגרעון, כדאי שנשים-לב לשני סעיפים: על דלק בלבד יוצא המשק הישראלי בשנה הקרובה כ-900 מיליון דולר יותר מאשר בשנה שעברה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך): זה לא חדש.

יגאל כהן-אורנג (הליכוד):

זה לא חדש, חברי-הכנסת ז'אק אמיר, כאשר רוצים לראות את הנתונים. אולם כאשר רוצים לעצום את העיניים, כאשר לא רוצים לראות את הבעיות שבפניהן ניצבים, אזי המספר של 900 מיליון דולר תוספת הוצאה לדלק בשנה אחת הופך למספר חדש.

אם אתה מצרף את שני הנתונים — את הגידול הצפוי בהוצאות הבטחון ובמטבע-חוץ ואת הגידול הצפוי בהוצאות לדלק — הוצאות אלה בולעות את כל תוספת היצוא הצפויה. מציאות זו של התייקרות מחירי דלק, של ויתור מצדנו על מקורות דלק מאספקה עצמית מתוך תקווה שזה יוביל לשלום, מציאות זו של עליית מחירים, מציאות זו של גידול בהוצאה הבטחונית למרות הסכם השלום — זו המציאות שבה הכרחי לתכנן את המדיניות הכלכלית-חברתית לשנה הקרובה. וכך הברירה העומדת בפנינו איננה לבחור בין מעשה או אי-מעשה. זו ברירה קלה יחסית, ואז יכולים להשפיע שיקולים אלקטוראליים אלה או אלה ואפשר לומר: הבה נדחה לשנה, שנתיים. אבל הברירה התיאורטית היא בין עשיית עכשיו בצורה מבוקרת ומתוכננת לבין מצב שבו וזגרעון במאזן התשי-לומים ייסגר, אבל לא מפני שאתה תיכננת זאת אלא משום מפני שלא יהיו לך דולרים.

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים להמשך הדיון על חוק התקציב לשנת הכספים 1980, תש"ם—1980. רשות הדיבור לחברי-הכנסת כהן-אורנג, ואחריו — לחברי-הכנסת מלמד.

יגאל כהן-אורנג (הליכוד):

אדוני הישב-ראש, אדוני שר האוצר, חברי הכנסת, אני משוכנע שכל אורח שעתידי וקיומו של המשק יקרים לו, כל אורח החרד להבטחת קיומנו, מאחל לשר האוצר עם הגשת התקציב הנוכחי איחולי הצלחה, ואתה זקוק לאיחולים אלה. המציאות שאנו עומדים בפניה, ללא קשר עם ממשלה זו או ממשלה אחרת, היא מציאות חמורה שבמסגרתה אנו חייבים לראות "איך אנו הולכים על סף התהום, תוך ידיעה מה היא משמעות התהום, בלי למעוד מצד אחד ובלי לשכוח מה היא התהום שלצדה אנו צועדים."

הבעיה שלנו היא איך מעבירים בתקופת מעבר, שכו-לנו מקווים כי תהיה קצרה ככל האפשר ובוודאי תארך שנה וככל הנראה שנים מספר, איך מעבירים את המשק הישראלי ממצב של שכרון, של עלייה מהירה ולעתים דוהרת ברמת החיים, ובמקביל לה אינפלציה דוהרת, ובמקביל לה גידול מהיר ביותר בגרעון במאזן התשלומים — איך אנו מעבירים את המשק יותר ויותר למצב של חי הנושא את עצמו, למשק שבו רמת החיים עולה כפונקציה של מאמץ ושל פריז, ואיך עושים זאת בלי לשבור את הכלים. עלינו לחשוב איך עושים זאת בלי להגיע לאבטלה חריפה, בלי להגיע להתמוטטות, שכולנו חרדים מפניה. אם לא נדע, אם לא נשכיל לעבור אותה תקופת מעבר, הסכנה היא שנעמוד בפני החמור מכול בצורה לא מתוכננת. אינני רוצה להרחיב את המשמעויות של העדר מטבע-חוץ להנעת גלגלי המשק. יש תרבויות בעולם המערבי שחוו זאת מבשרן. זה בוודאי אומר אבטלה לא מבוקרת, זה בוודאי אומר פגיעה ברמת החיים, פגיעה, בראש-וראשונה, ברמת החיים של החלק החלש של האוכלוסייה.

כדי להדגים את הקושי שבפנינו אנו עומדים אנקוב בשניים שלושה נתונים מתוך התקציב הלאומי לשנה

(חבר הכנסת י. זכאי קורא קריאת-ביניים)

אגב, חבר-הכנסת זכאי, קונקרטיט — ואתה שאלת אותי כרגע שאלה קונקרטיט בשני ענפים — אם תפתח את נתוני היצוא בינאר ותפתח את נתוני היצוא והיבוא בינאר ובדצמבר תמצא צימצום ביבוא, מצד אחד, בצורה חריפה הפוגעת בהכנסות המדינה בתחומי מכס, מס קנייה ומס ערך מוסף, ובמקביל — התחלת התרחבות היצוא, ואין זה מקרה. מגבלה זו של אפשרויות היבוא, יחד עם העובדה שהסקטור היחיד שבו אתה יכול להשיג יחס אשראי מסובסד בצורה כבדה הוא היצוא, היא היא שתלך ותרחיב את היצוא בשנה הקרובה. אבל לא רק זאת. אם נסתכל מה המצב כרגע, הרי ברגע זה עדיין מתוכנן חלק ניכר מהעבודות הבטחוניות בנגב על סמך יבוא של עובדים. אני משוכנע שהיבוא של עובדים לא יתממש בסופו-של-דבר. אני משוכנע שבאופן הדרגתי ילכו התכניות וישתנו, ומול התחזית שהיתה בזמנה, של עד 5,000 עובדים מיובאים, ילך ויצטמצם מספר העובדים המיובאים בפועל. בהזדמנות זו אני שמח לברך על הפעולות הנעשיות כבר בימים אלה על-ידי משרד העבודה והרווחה להסבה של הזמנות לעובדים מיובאים לעובדים מקומיים שיחליפו אותם. כמובן אין זה קל שעובד מחוסר עבודה בקריית-שמונה יעבוד בנגב, וזה הרבה יותר קשה מאשר שעובד באופקים יעבוד ב"פולגת". כדאי לזכור שעד רגע זה הן ב"מנוע בית-שמש" והן ב"פולגת" ובמפעלים אחרים עדיין לא סופקו דרישות של אספקת עובדי דים לצרכי ייצור ליצוא. ובכן בתחום היצוא יש התרחבות. בתחום החלפת יבוא של עובדים אני רואה התרחבות. אני בהחלט צופה גם שבמקביל להמשך ה"פרוס" פריטי, בארצות המפרץ-הפרסי, בארצות הגפס, יצטמצם גם מספר העובדים הבאים לעבוד ממערב לקו-הירוק, משומרון, מיהודה ומרצועת-עזה. כדאי לזכור שזה כבר שנים מספר נמצאים אנו בשוק עבודה משותף במזרח-התיכון, שבו יש תנועה של עובדים בהתאם לנתוני הגירה והושלם בארצות ערב ובמדינת ישראל.

אבל אני רוצה לגעת גם בתחום השלישי, והוא תחום הייצור הבטחוני. אני זוכר לפחות שני שרי בטחון שעלו מפעם לפעם על דוכן הכנסת ואמרו את המשפט הזה, כאן או בראיונות פומביים: "אין לנו די לירות לשם ייצור בטחוני; יש לנו די דולרים". אמר זאת שר הבטחון הקודם, אמר זאת שר הבטחון הנוכחי בשנתיים האחרונות. מה פירוש הביטוי: "אין לנו די לירות ויש לנו די דולרים"? הרי לירות תמיד תהיה להדפיס. אין לנו די לירות, פירוש שאין לנו כוח-אדם לייצר בארץ מוצרים שניתן לייצר אותם, בין כשמדובר במערכות נשק ובין כשמדובר בפריטי תחמושת ובפריטי אחרים לצה"ל. בפועל בשנים האחרונות — ב'1974, ב'1975, ב'1976, ב'1978 וב'1979 — ייבאנו לצרכי מערכת הבטחון מוצרים שניתן היה לייצר בארץ, צימצמנו ייצור מוצרים בארץ למערכת הבטחון, בעוד שרצינו לייצר ליצוא בטחוני ובמקביל ייבאנו. ומה פירוש הדבר שיש לנו די דולרים? היתה הנחה — ולצערי, היא התאמתה בעבר — שהיתה מי שיספק את הדולרים לשם יבוא בטחוני משלושת המקורות: הרחבת היצוא, החלפת יבוא בטחוני בייצור מקומי והחלפת עובדים מיובאים בעובדים מקומיים. בשנה הקרובה אני רואה בהחלט את המשק הישראלי מספק מקום עבודה לכל מי שירצה לעבוד בריצנות, זאני בהחלט רואה קשיים, קשיי חיכוך, אני בהחלט צופה מצב שעובד

זו הברירה העומדת בפנינו, וזו איננה ברירה קלה בין אלטרנאטיבות. וכשמעמידים את התקציב שהונח על שולחן הכנסת, ושהוויכוח הציבורי מסביבו כבר נמצא בעיצומו, יש שני סוגי ביקורת עקרוניים על התקציב. סוג ביקורת אחד אומר כי התקציב הזה יש בו סכנה של אבטלה. התקציב הזה קשה מדי לביצוע, כיוון שהוא מביא בחשבון תנודות מהירות מדי במסחר, בשירותים לייצור, בייצור לשוק מקומי וביצוא וכן בצימצום של הוצאות ציבוריות. זה קצב מהיר מדי, שסכנתו — אבטלה. סוג הביקורת השני אומר: זה מעט מדי, יש סכנה בכך שהתקציב מתוח בתנחותיו, והסכנה היא שלא יצליח להשיג את היעדים בתחום צימצום הרעיון במאזן התשלומים וצימצום האינפלציה.

אני כשלעצמי, אדוני שר האוצר, חרד לא מהסכנה הראשונה של התפתחות אבטלה — ולא מפני שאני חרד לאבטלה, אני מאמין ביכולתנו להתמודד עם הבעיה — אלא מפני מתיחת התקציב בכיוון אחר, בכיוון של התפרצות סכנת האינפלציה ואי-בלימת הגרעון. אסביר מדוע אני פחות חרד בתחום האבטלה. נראה לי שיכולתו של המשק הישראלי להתאים את עצמו ליצירת מקורות בתחום היצוא והחלפת היבוא היא מהירה מכפי שאנו מעריכים.

יחזקאל זכאי (המערך):
באילו ענפים?

יגאל כהן-אורנג (הליכוד):
אני מייד אגיע לזה, חבר-הכנסת זכאי. הרי אתה מכיר אותי כאדם שאינו אוהב לדבר בלי לתת דוגמאות. כשאנו מסתכלים על מה שמתחיל להתהוות כבר היום, ולמעשה אני מדבר על ההתפתחויות של תוצאות החורגים סוף דצמבר, ינאר, פברואר — —

יחזקאל זכאי (המערך):
זה הפוך.

יגאל כהן-אורנג (הליכוד):
תרשה לי. הרי שאלת שאלה ואתה גם רוצה תשובה, נכון?

עקיבא נוף. (התנועה הדמוקרטית):
לא, מה פתאום?

יגאל כהן-אורנג (הליכוד):
— שבהם נוצרה אווירה — ולא רק אווירה פסי-כולוגית אלא גם אווירה ריאלית — של מיתון בשוק המקומי, וכשאתה בודק מה קורה ליצואנים, מסתבר ומתברר לך שהם עושים מאמצים בתחום של קבלת הזמנות יצוא שקודם הם חששו לקבל. כי כל מי שמכיר את התעשייה וכל מי שעבד בה בשנים האחרונות יודע שהתשובה שהוא קיבל ממנהלי מפעלים ומבעלי מפעלים היתה שהמגבלה האפקטיבית מבחינת הרחבת היצוא היתה, בפועל, חוסר יכולת לגייס כוח-אדם ליצוא ואי-הכדאיות של היצוא יחסית לשוק המקומי. בשני האלמנטים האלה — בחוסר היכולת לגייס כוח-אדם ובאי-הכדאיות היחסית של הייצור לשוק המקומי לעומת הייצור ליצוא — הולך ומתהווה שינוי, ואם תפתח את הסקר האחרון של התאחדות התעשיינים המצביע, כידוע, על קשיים בתעשיית תרואה את ההבדל העצום בין ההיכרות בתחום היצוא לבין ההיכרות בשוק המקומי.

יכול להיענות ללחצים משום שהתקציב לחצי-השנה הבאה מניח הנחה של האטה בעליית המחירים, יש בו מאנסיס פנימי להגנה. יעול המחירים יותר — תקנה הממשלה פחות סחורות ושירותים. התקציב חייב לעשות מאמץ עליון, ובתוך אותו סיר-לחץ תוכל להתחיל מגמת התייעלות. לא רק הקיצוץ העיקר. כאשר יעמוד משרד בפני ברירה מה חשוב יותר ומה חשוב פחות, גם משרד הבטחון, ובדרך הקשה, יגיע לקיצוץ בחשוב פחות.

אסיים במאמרם של ח"ל שהסבירו מדוע נדון שאול לסילוק מכס המלכות. יש רק דרך אחת, אדוני שר האוצר, מכיוון שהוא ריחם על אכזרים, אומר המדרש, כיוון שבסך-הכול היה מוכן. להיות אנושי ולחנן את אגג העמלקי. התנהגות אנושית, התנהגות בחסד. כדי שלא נצטרך להתאכזר עם רחמנים, כדי שלא נצטרך לפגוע בחלשים ביותר, כדי שלא נגיע למצב שהחלשים ביותר ייפלטו ממקום העבודה — תהיה חובה עליך שלא לרחם עם אכזרים. כל התנהגות אנושית, כל ויתור אנושי, כל התנהגות שבחסד היום, סופה שתביא לצורך לפגוע בחלשים ביותר. זה המבחן. תעמוד בו — תעמוד מאחוריך הממשלה, ואני משוכנע שיעמוד מאחוריך כל הציבור.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מלמד, ואחרי — לחבר-הכנסת משל.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, הכנת תקציב בעת אינפלציה דוהרת היא בבחינת "תורה היא וללי" מוד היא צריכה". לכן אינני מתפלא כלל על הלבטים של אנשי הטכניקה באוצר, אנשי אגף התקציבים, בשאלה כיצד לבנות את התקציב מבחינה מתודית, איך לבטא מספרית את האינפלציה הצפויה מבלי להגדיל את רמת הציפייה לאינפלציה. כידוע, הציפייה הזאת מהווה גורם מדרבן, המיין ומפרנס את האינפלציה עצמה.

משום כך גם לא אתפלא על כך שלמרות מאמציו לא הוציא אגף התקציבים מתחת ידיו דבר מתוקן. להיפך, מגיע יישיר-כוח למנהל אגף התקציבים ואנשיו שבזמן קצר יחסית ולמרות הדייגים הקדחתניים בקאביט הכלכלי ובממשלה, שבהם התמקחו וויתרו — לצערי ויתור יותר מדי — הביאו לפנינו מה שהביאו.

בדיון על התכנית הכלכלית הראשונה שהביא שר האוצר פתחתי, כביכול, פה לשטן. לאחר שהתייצבנו מאחורי התכנית הזאת הוזהרתי את שר האוצר מפני חבריו בממשלה שהקדימו את הנעשה לנשמע ותמכו בתכניתו מבלי שידעו את פרטיה, ובחלקה גם מבלי שהבינו אותה. אמרתי לך, שר האוצר: "ולואי שהם יעמדו לצדו של שר האוצר בזמן התקציב הבא" — כי בכך ריאתי את המבחן והטלתי ספק בכך כיוון שידעתי את הדעות השונות בממשלה ויראתי מאוד והנה מתברר שבאמת פתחתי פה לשטן. כי זה בדיוק מה שקרה. שר האוצר הביא הצעת תקציב פרלימנארית, לדעתי טובה מאוד, כדבר בעתו, אבל היה נאלץ להתפשר. שר האוצר — לא האמנתי שיעשה זאת — נאלץ להתפשר, נאלץ לוותר. והתוצאה היא היום הצעת תקציב המגדילה את ההוצאה הציבורית הרלבאנטית, היינו ההוצאה בלירות, לפחות ב-5%. יש ויכוח בין הערכת משרד האוצר המדברת על 4.5% ובין אנשי בנק ישראל האומרים שההגדלה

מאופקים יצטרך להרחיק לנסוע, וזאת תהיה אחריותנו לדאוג להסעתו. לצערי אני בהחלט צופה מצב-ביניים, שעובד מעפולה יצטרך להרחיק לנסוע, וזה רחוק מל-היות אידיאלי, אבל בין הסכנה של התמוטטות המשק מחתרתיים לבין המחיר של המעבר אנו חייבים להיות מוכנים לשלם את מחיר המעבר כדי שלא להגיע למאות אלפי מובטלים בהעדר מטבע-חוץ, וזאת הבעיה הריאלית שבפניה נעמוד.

משום כך אני חוזר ואומר: כאשר אני רואה את התקציב מתוח בשנה האחרונה, אני רואה זה בהיבט התפוך, בהיבט של סכנות האינפלציה, של הסכנות של חריגת מאומדני הגרעון במאון התשלומים. תקציב מתוח או לא — כלכלנים נוטים לתרם את זה למגוונים טכניים אבל, בעצם, תקציב מתוח או לא מתוח זה לא בעיה של ויכוח אריתמטי, זה ויכוח על מהויות ועל הנחות חברתיות פוליטיות. לדוגמה, ההנחה שניתן לקצץ בסך-טור הציבורי 10,000 עובדים, מהם כ-5,000 עובדים בממ-שלה בלבד, היא הנחה חזקה מאוד מבחינה פוליטית חברתית. נסיון השנים האחרונות וזיה הפוך. נסיון השנים האחרונות היה שסקטור השירותים הציבוריים הלך ותפח מדי שנה, ועיקר תוספת כוח-אדם נקלט בשירותים. אם כן, זו הנחה חזקה מאוד, וכל כלכלן העושה פרוייקציה של העבר, של מגמות העבר, יאמר שהיא אינה ריאלית. אם הנחה זו אינה ריאלית ואם לא נצלח לצמצם בכוח-אדם בשירות הציבורי לא נצלח לעצור את השואה, ולכן אלה הנחות חזקות מאוד, מתוחות ופוליטיות, אבל בזה יהיה מבחנו של התקציב או מבחנה של המדיניות — האם נצלח לעמוד בכך או לא.

כמובן הנחה אחרת היא ההנחה המביאה בחשבון שניתן להביא לשינוי בהתנהגות של כולנו כאזרחים, כקבוצות-לחץ, כמקבלי טובת-הנאה למיניהם, ומקבלי טובת-הנאה נמצאים לאורך ולרוחב כל סקטור וסקטור, או כמעט כל סקטור וסקטור. הם אינם נמצאים בסקטור החלש ביותר. ככל שמדובר בסקטור חזק יותר, מרו-כזים בו יותר מקבלי טובת-הנאה. בהופעה האחרונה שלי בפני המליאה הזכרתי את "אל על". היום אני מזכיר את עובדי חברת החשמל, לא מפני שיש רק "אל על" ועובדי חברת החשמל. יש "אל על", יש עובדי חברת החשמל, והיו בעבר מקבלי טובת-ידידות להון, ויש מקבלי אשראי זול במקומות עבודה. הם פזורים בין עצמי-אים ושכירים ובעלי חברות, הם פזורים לאורך כל המשק. אבל אם נאמר שההנחה שאפשר שפשוט באופן הדרגתי להביא להפסקת קבלת חשמל חינם היא הנחה חזקה מדי, אז אי-אפשר לממש את התקציב. לא מפני שהתקציב קם ונופל על-ידי חשמל חינם אלא יש שורה ארוכה של דברים. כאשר אתה אוסף את כל הפרוסות אתה יכול להגיע לפתרון. לפי הערכתי על-פי גברות הציבור ניתן להגיע לשינויים האלה.

כאשר אני רואה את הוויכוח בין בנק ישראל ובין האוצר — הוויכוח, למעשה, בשאלה האם ניתן לשנות את דרכי ההתנהגות הציבורית לעומת העבר — מי שאומר שלא ניתן יכול להגיע לתחויות אפוקליפטיות: מי שאומר שניתן מביא בחשבון מערכת פוליטית המסוגלת להנהיג וציבור המוכן להיות מונהג. אם אני צריך לשפוט את התנהגות הציבור במשך שלושת החודשים האחרונים — הוא מסוגל להיות מונהג.

דווקא משום שתקציב הרורבות מתוח כל כך לא יהיה לך מהיכן לחלק, וזה טוב. טוב ששר האוצר לא

שמישהו יחשוב על מה שיקרה לבריאות שלו, אבל מבחינה כלכלית זה ישפיע פחות. אך אין כל ספק לגבי ההשפעה השלילית בהוצאה הכבדה. ובוויכוח עם בנק ישראל לגבי ההערכות אני נוטה לקבל משום-מה את גירסתו. אני רוצה להאמין שיעשה הרבה לביצוע מדויק של התקציב, שישמרו לפחות שלא לחרוג ממסגרתו, אבל לנוכח מה שקרה אני כבר מטיל ספק.

לכן הייתי רוצה להציע היום כמה דברים — ואינני משלה את עצמי שכל הדברים שאציע באים במקום מדיניות פסקאלית נכונה. ראשית-כך לא יהיה מנוס מהמשכת המדיניות המוניטארית המרסנת, אף שהיא גורמת גם למחנק בצד החיובי של המשק. כן צריכים לדאוג שההוצאה לא תוצא בדרך של 1/12 אלא 1/18, כי אינני משלה את עצמי שיהיו קיצוצים נוספים בתקציב, משום שתתחלנה אותן הצרות שהיו קודם. אבל לפחות אין לתת למשרדים בכל חודש כמה שיש להם בתקציב, או דרך אחרת: להעביר את החלק היחסי, בעוד 10% מהתקציב בים הרלבנטיים בלירות, לזרובה, ולהוציא אותם רק בספטמבר-אוקטובר אם וכאשר המצב במשק יצריך זאת, אם יהיה מיתון כזה שיתחייב להוציא אותם, אבל במחצית השנה הראשונה אין להתיר למשרדים להוציא יותר מ-1/18, ופה צריכים מעקב רציני ביותר.

מורי ורבותי, אני מבין שחבר-הכנסת משל ידבר אחרי ונשמע ממנו כמה דברים, אבל אני חושש מאוד ממה שהוא יגיד.

ירוחם משל (המעריך):

אני חשבתי שאתה צריך להגיד מה שאני רוצה להגיד.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

כבר כמה פעמים קבענו שאנחנו לא מדברים בדיוק באותו סגנון.

(חבר הכנסת י. משל קורא קריאת ביניים)

אני חושש לא מפני מה שאתה תגיד אלא שדבריי יהיו דברי-אמת ומה שאתה תגיד זה באמת יקרה. אני חושש מאוד, התקדים של המורים לא מוצא חן בעיני ואינני רואה בתקציב כיסוי לזה, כפי שחסר כיסוי לדברים אחרים. מי יודע אם לא יתחילו ציבורי עובדים אחרים לעלות על הדרך הזאת? אני חושש שלא יהיה אז מנוס מלחפש את המקורות בתוך אותו התקציב עצמו.

כולנו שמחנו, והיה כמעט קונסנסוס כללי, כאשר הנהגנו את חוק חינוך חינם. אבל היו רבים שבכל זאת היססו אם אנו יכולים להרשות זאת לעצמנו. יש לי הרושם שנצטרך לבטל את הדבר הזה כדי לכסות את תביעות המורים. הבאתי זאת רק כדוגמה: יש עוד דוגמאות כאלה ואינני רוצה עוד פעם לפתוח פה לשטן. אנו ניצבים היום בפני מצב שבו נכוונתו של הציבור לשחק פעולה היא פחותה מזו שהייתה עד היום, ואנו צריכים להביא זאת בחשבון.

בסיום דברי אני רוצה להעיר בנושא שהיום הרחבתי עליו את הדיבור בוועדה. יש לי הרושם שכשם שעשינו היום צעדים שמשמעותם היא נסיגה מסוימת מהליברל-ליזאציה כך נצטרך, אולי, להמשיך בדרך זו. יש מקום לחזור ולהרהר במה שאמרתי פעם — באיזו מידה אנו יכולים להגיע לשינויים מבניים במשק ולשיפור מאזן התשלומים אם לא נעודד וניתן תמריצים ליצוא, לאו

היא לפחות ב-5.5%. אני עושה פשרה. זהו הדבר שאנחנו היינו צריכים לעשותו בעת כזאת? והדבר הוא חמור כפליים לאחר שבמדיניות מרסנת הביא שר האוצר להאטה משמעותית במשק, האטה משמעותית שהיתה צריכה להביא לידי סימטריה בריון ההוצאה הציבורית. והנה יוצא שדווקא בשטח הייצור ובשטח הפעילות המשקית החיובית יש ריסון, ואין ריסון בהוצאה שהיא מידתית. ואם מגדילים את ההוצאה במשרד השיכון ריאלית ב-50%, תקציב ב-10% ריאלית — אז, כמוכח, זו ההוצאה שהתקבלה. אינני רוצה להיכנס עכשיו לפרטים, אנחנו נעשה את זה בוועדה.

מה שמדאיג אותי הוא זה: התכנון הכלכלי עדיין עומד על-ידי שר האוצר החדש היו על רקע של עמדת פתיחה טובה מאוד. ואנחנו קוראים באמת בנאום שר האוצר שלאחרונה, היינו בתודשים שקדמו לכניסתו לתפקיד, התחיל כבר תהליך של מיתון וצינון במשק, אבל היה חסר בציבור אמון בממשלה. בא שר האוצר עם מלאי עצום של אמון, התחיל מעמדת פתיחה נהדרת ולבסוף הוא מתפטר על תקציב כזה.

אינני רוצה לנתח עכשיו את עיקרי התקציב, אעמוד רק על כמה דברים. קודם-כך אני רוצה לציין דבר חיובי, שאנו היום כבר עומדים לשכות, והוא שהיו הצלחות גדולות מאוד, הצלחות התחלתיות. הורגש כי הציבור מתחיל לחוש שצריך לעבוד יותר, הוא תפס שמ-דברים אליו דברי-אמת, הוא היה מוכן לקבל אותם. הציבור התחיל להתנהג יפה, הוא התחיל לחסוך את הילירה, מכיוון שהתחיל להבין ולהעריך את מצבנו הכלכלי האמיתי, והוא שיתף פעולה; רק השרים לא שיתפו פעולה עם שר האוצר די הצורך.

מלים מספר על כמה הנחות לגבי התקציב הזה כפי שהוא מונח לפנינו. לגבי ההוצאה — כבר אמרתי באופן כללי — היא גדולה ב-5% לפחות באופן ריאלי. בצד ההכנסות נראה לי המצב קשה ביותר. יש כאן הנחות אופטימיות מאוד, בשעה שכל אחד צריך להניח שבמצב של האטה ומיתון במשק ההכנסות תרדנה, והן יורדות ולא רק במכס. אמנם הירידה בהכנסה ממכס איננה חיונית, אבל היא תוצאה של הקטנת היבוא, והיא דבר חיובי. אך מצד שני יש ירידה בקניית איגרות-חוב ובגביית מס הכנסה. ברור שבמצב של האטה במשק יש לצפות לתופעה זו, אבל באוצר, לפי האומדן, מצפים להכנסות כאילו עוד היום המשק במצב של גאות בלתי-ריגילה. אני תמיד אומר: גרעון מה לי כאן, מה לי התם, מה ההבדל אם הגרעון נוצר, ואתו ההזרמה, מפני שיש הוצאות גדולות מדי או בגלל העדר הכנסות. איך אפשר להניח שבהזרמה של יותר מ-5.5 מיליארד בכל אחד מהחודשים האחרונים תהיה רק הזרמה שנית של 2 מיליארד? יש לי הרושם שבאופטימיות מגיבים לאשליה בלתי-ריגילה.

אני רוצה להגיד משהו על הקיצוצים, ואינני מזלזל בקיצוצים שהצליח, בכל-זאת, להשיג שר האוצר, אם-כי הם לא בצד הכבד של ההוצאה. הצד הכבד הוא ההוצאה המשפיעה ישירות על המשק, כמו תקציב בטחון או תקציב שיכון. קיצוץ, במידה שהוא נעשה, הוא בהוצאה הקלה יחסית, שאפשר להוציא אותה גם בלי תקציב. אם זה, למשל, קופת-החולים הרי אני לא בטוח ששם יחולו אותם השינויים שרוצים להגיע אליהם. אפשר ללוות כסף מחוץ-לארץ, אפשר לגייס תרומות. שם זה פחות משפיע על המשק. אולי זה ישפיע מבחינה פסיכולוגית

התקציב המונח על שולחננו, תקציבו הראשון של שר האוצר הנוכחי, תהליך הכנתו לוהה באחת ההצגות הציבוריות שהן גם קצת מגוחכות וגם ראוותניות. לא רק התקציב עצמו הוא ביטוי למדיניות חברתית-כלכלית פסולת לה והרסנית אלא גם "מלחמת הבאריקאדות", כביכול, שקדמה להגשתו, וקרבות-המלל בין השרים תוך כדי הדיון עליו, שיקפו פעם נוספת את העובדה שהממשל הוא מפולג ומפורר גם בתפיסות היסודיות וגם בדרכי הביצוע וממשיך להשיג פשרות פנימיות, שהן שיטטוש, ולהיבנות בטווח חיי שעה — מן הבריחה אל אי-ההחלטה, אל אי-הודאות, אל הקפאון והסטאגנציה, אל המיתון והאבטלה, וכל זאת תוך השתוללות שלוחת-רסן של אינפלציה מואצת, מדאגיה, המכרסמת בכל חלקה טובה. יתר-על-כן, המציאות תסתור את רוב ההנחות שעליהן מושתת התקציב, שכן הבעיה היא: מה היא השקפת העולם, מהי התפיסה הכלולת, המנחה את הממשלה. הביטוי המרוכז והברור ביותר של תפיסה כזאת, אם היא קיימת, הוא התקציב. אך מעיון בתקציב הנוכחי — ואתמול לדעתך כמה שעות לעיון בפרטי התקציב — מתברר יותר ויותר כי אנו עומדים בפתחו של עידן שבו גדל ומונצח הפער הסוציאלי, שכבות רחבות מתרוששות, אנשי משק רבים מתנוונים ומשתעבדים לאינטרסים של שכבה קטנה ומתעשרת. עם כל הזהירות והאחריות אני מרשה לעצמי לקבוע כי התפיסה הכלכלית-חברתית של הממשל הזה, במידה שכוון קיימת, עומדת בניגוד מוחלט לדרכה של מדינת ישראל מאז היווסדה ואף לצרכים החיוניים ביותר של ההגשמה הציונית.

נכון ששר האוצר חידש הלכה בהגשת התקציב, ואף קבע חידוש ישראלי מקורי בין-לאומי: הגשת תקציב מעודכן לחצי-שנה בלבד. מה פירוש הצעד הזה? נראה לי שלא רק פרופסורים וכלכלנים אלא אף פשוטי-עם מבינים שמשמעותו הוא הודאה פומבית באבדן השליטה על המשק, באי-יכולת לתכנן ולבצע אפילו בטווח של שנה אחת. או — וזהו הסבר הרבה יותר חמור ומסוכן — שהממשלה הזאת יודעת כבר עתה שכל מה שמוגש לנו עתה כתקציב איננו מציאותי כלל ועיקר.

אדוני היושב-ראש, כאשר היועץ הכלכלי הבכיר של שר האוצר "צופה" תשלום תוספת יוקר באפריל 1980 בשיעור של 50% הוא מוסיף הערה משולש — וכן נתפריסם בעתונות — במלוא אחת: "מפחיד" עם סימני-קריאה. האומנם מפחיד? מדוע ולמה, אדוני השר, צריך להפסיק כאשר משלמים לשכירים פיצוי על ההתייקרות כעבור זמן, ולא מפחיד אותך, כיושב-ראש הקאבינט הכלכלי, ולא מפחיד את היועץ הכלכלי, לבטל באופן שרירותי את הסובסידיות למוצרים חיוניים ובסיסיים להמוני העם ולהיות הגורם היוזם הדומיננטי בייקור שירותים? כיצד לא מפחיד אתכם ליתן יד חפשית להת-ייקרות שלוחת-רסן ובלתי-מבוקרת?

אנחנו הזהרנו כי הנכם מובילים את המשק למילי-כוד של מעגל קסמים, נתתם לכדור השלג להתגלגל במורד הלסחוף עמו את ההר כולו. זהו מה שמפחיד ומת-שצריך להפחיד, אדוני שר האוצר, מה שיעץ והעיר היועץ המכובד והמלומד הוא בבחינת שבירת המדחום במקום להביא מזור ומרפא להורדת החום. זהו המפחיד, רבותי, ולא שיעור תוספת יוקר שאנו תובעים, ובצדק, לשולחניו באשר הם. וכאן, מעל במה זו, אני מודיע לך שר האוצר ובאמצעות המעמד המכובד הזה של

דווקא על-ידי שער החליפין וכל הכרוך בכך. אני מסתפק ברעו, שהרי הדברים הם ברורים.

אני מקווה שהציבור לא יגיע למסקנה שההבדל בין מה שהיה לפני הורביץ לבין מה שקיים היום הוא ההבדל בין אינפלציה גדולה ומתוקה לבין אינפלציה גדולה ומרה.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת משל, ואחריו — לחבר-הכנסת פרץ.

ירוחם משל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר האוצר. נדמה לי שאין חולק על כך שאנו חיים בימים גדולים מאוד אולם גם עצובים מאוד. הסכם השלום בינינו ובין מצרים, הגדולה שבמדינות ערב, מוגשם שלב אחר שלב. דגל ישראל הונף בקהיר, שגרירים של שני העמים החלו פועלים היום בשתי הארצות. דגל מצרים בישראל ודגל ישראל במצרים. האם יש סיבה טובה מזה לשמחה, להת-רוממות הרוח? אבל בציבור הישראלי, כל כל שכבותיו ורובדיו, מהלכת, לדאבוני, רוח כבדה. המוראל ירוד והציבור מביע חווית-דעת ותחושות פסימיות ביותר. על כך מעידים המשאלים השונים, בכך חש כל אחד מאתנו היוצא ובא במקומות העבודה ובבתי ישראל.

מה קרה, רבותי חברי הכנסת? לנגד עינינו הולכת ומתבזבזת, בשל מדיניותה הכלכלית-חברתית של הממשלה, האנרגיה החשובה והיקרה ביותר המצויה עלי אדמות — אנרגיית תקוותיו ומאוויו של עם שלם.

נדמה לי, אדוני היושב-ראש, שההצלחה הגדולה היחידה של שר האוצר מאז החל בכהונתו לפני כשלושה חודשים היא העובדה שהצליח ליצור בארץ הזאת מצב רוח של דכאון, חששות ואי-בטחון בין כל החוגים והשכבות של האוכלוסיה — עובדים ומעסיקים, שכירים ואחרים, פועלים ותקלאים, בוגרים וצעירים, ותקיים ועולים.

מה הבשורה שמביא לנו שר האוצר בהגשת תקציבו הראשון ולאחר שהוענק לו, כמקובל, "מאה ימי חסד"? שר האוצר הביא לנו את פרשת שקלים בערב שבת של פרשת "תרומה". אכן שינוי שם המטבע הישראלי לא היה — במצופה וכמתחייב מחומרת המצב הכלכלי-חברתי שאנו נתונים בו בעת הזאת — בבחינת ישועה למשק ולתחלואיו. לא היה בכך — פרט לאפקט הפסיכולוגי השנוי במחלוקת ומצוי אל נכון במסגרת של ויכוח אקדמי בין מומחים למקצוע זה — כדי ליצור צעד כלכלי נועז להתבראת המשק שלנו. זה היה צעד נומינאלי, סמאנטי, ותו לא שתוצאותיו צופנות מגמות לא ברורות, ומכל-מקום אין בו כדי פתרון ראדיקאלי צודק ובלתי-שיגורתי לבעיית האינפלציה, שהיא אחת מהבעיות הנוקבות וה-כואבות של הכלכלה והחברה בישראל.

אדוני היושב-ראש, מעל במה זו התרעתי לא אחת ותבעתי עיצוב מדיניות כלכלית-חברתית לשעת-חירום. לא נעניתי, לא קיבלתי תשובה על התוכיר שהגשתי בשם ההסתדרות לראש הממשלה ושהועבר לקאבינט הכלכלי. לצערי לא היתה התייחסות חיובית להצעותינו גם במיבצע הסודי — המיותר, לעניות דעתי — של החלפת המטבע הישראלי ואותה "ישיבה אל המקורות", צר, צר מאוד, שהממשלה התמיצה הודמנות-פן, הודמנות שלא ניתנת לה לעתים מומנות ותכופות, לתקן עיוותים חברתיים וכלכליים בעת השינוי המוניטארי הנוכחי.

נסות מקרב שכבות אחרות ובעיקר עם בעלי ההון. כל הצעותינו ותביעותינו להנהגת מדרגת מס נוספת על הכנסה שמעל 80,000 שקל — מחקתי 800,000 לירות וכתבתי 80,000 שקל — בשנה, וכן להטיל היטל חד-פעמי על בעלי הכנסות גבוהות, גביית מס מנישומים שעיסוקם בבורסה וכיוצא בזה — כל אלה לא זכו לתשומת-לב האוצר ולא יושמו.

שר-האוצר י. הורביץ:

חברי-הכנסת משל — — —

ירוחם משל (המערך):

תרשה לי לסיים דברי. אני עומד בסוף הדברים. יש לי גם קטע המופנה לראש הממשלה, אבל לא אקרא אותו כי הוא איננו. אם יהיה, אקרא.

אדוני היושב-ראש, מה שחייב להדאיג ולהזעיק אותנו, ללא הבדל סיעה ומפלגה, זה מכת האבטלה התי-לכת ופושטת במהירות מדיהמה. כל מיתון תחילתו קטנה וכל אבטלה ראשיתה בכיסים ההולכים ומתרחבים. המגמה המסתמנת, שכולנו נושמים אותה יום יום, היא מיתון גדול ואבטלה בשיעור של עשרות אלפים מובטלים. זוהי חזות ומציאות העומדות בסתירה מוחלטת ליעדים שלהגשמתם הוקמה מדינת ישראל, והחמור מכול: הנפגע העיקרי ממדיניות-לא-מדינית זאת הוא העובד, לזו השדרה האנושית של הפעילות הכלכלית והחברתית ויעדה. הרי כל מה שאנו עושים, כל מה שאנו טורחים למענו, הוא האדם האזרח ובגניביותו. להם אנו רוצים להעניק חיים מלאים, מכובדים, שיש בהם עתיד מלהיב. ללא אלה — מה טעם ותכלית לפעולתנו? אבטלה, התר-י-ששות, ירידה — אלה הם הניגודים הקטביים לרוח הציו-נות ולהווי החיים שבו אנו רוצים. יתר-על-כן: החובה לספק תעסוקה היא מחובות-היסוד של כל מדינה דמו-קראטית מודרנית וכמוה כזכות לנשימה, לעצם הקיום. אין למנוע מאדם, מכל אדם, את הזכות הזאת, ואין טראגדיה אנושית עמוקה מזו של מחוסר העבודה. ואם נכון הדבר בכל המדינות — הוא תופס כפל כפליים במדינת ישראל, שזכות קיומה מעוגנת בהיותה מדינת קליטה בלתי-פוסקת ופיתוח בלתי-נפסק. התפיסה הזאת היא שהביאה אותנו עד הלום ובזכותה, רק בזכותה, כולנו יושבים עתה כאן. הפגיעה ברמת חייו של העובד היא פגיעה ישירה בנושא האנושי של המשק, והיום כבר אין עוררין על כך שדווקא ככל שהטכנולוגיה מש-תכללת ומסתעפת והופכת מתוחכמת יותר כן גדל ערכו של האדם העומד לידה לשרתה. הפגיעה בהכנסתו של העובד היא פגיעה ישירה בכושר עבודתו, ברצונו לראות במפעל את מקום השתלבותו — ואחת ידעת זאת מנס-יונך, אדוני שר האוצר — היא משבשת את השקט התע-שייתי וסופה שהיא פוגעת. קשה ביצור וביצואן.

החזות שאנו עומדים בפניה היא של תסיסה במקו-מות העבודה, של אי-שקט במפעלים, של פליטה והיפ-לות לא משירותים, כפי שמנסים לומר, אלא, קודם-כול, מהתעשייה והחקלאות. היום היתה אצלי משלחת מעפולה. ביקר שם שר העבודה והרווחה; הוא לא הביא לא עבודה ולא רווחה. לאן יפנו האנשים? — לפרנסות תיווך קלות, לבורסה, וכמובן לירידה. זו איננה חזות קשה לאחרי-הימים — זוהי מציאות שאנחנו כבר בתור-מיה. מציאות זו מוצאת כל ביטוייה המלא והחרף בתק-צוב הקטוע שהוגש לכנסת הזאת, אשר חובתנו הלאומית היא לדחותו בפה מלא ולהחזירו לממשלה.

מליאת בית-הנבחרים, כי באפריל 1980 תשולם תוספת הויקר ולא תהא כל פשרה והתחמקות בנדון זה. בימים הקרובים, כך אני משער ומצפה, ייחתם ההסכם הרב-שנתי לתוספת הויקר בין לשכת התיאום של האירגונים הכלכליים לבין ההסתדרות הכללית של העובדים. אשר ייחתם בינינו הוא יקום ויהיה. יתר-על-כן: תוספת הויקר — ויהי תנאה, מועדית ושיעוריה כאשר ייקבעו בימים אלה בין הצדדים הנוגעים בדבר — לא באה ולא תבוא במקום הסכמי העבודה, שייפתחו באפריל הקרוב. ההס-תדרות לא תיתן יד להפיכת תוספת הויקר למרכיב יחיד ובלעדי במערכת השכר ובמדיניות המקצועית. ואכן ההסתדרות נערכת עתה לקביעת היעדים והמרכיבים של המדיניות המקצועית לשנת 1980, ועל-פי מדיניות זו, אחראית, שקולה והולמת את צרכי העובד והמשק בעת הזאת, ייפתח המשא-ומתן על הסכמי העבודה שתקפם החל מאפריל 1980.

אדוני היושב-ראש, ואם לא די בחידוש הזה של הגשת תקציב קצוץ, חותר משרד האוצר של ממשלת הליכוד להגשים עוד חידוש אחד: הפיכת מערכת הבי-טוח הלאומי למסלול נוסף למערכת המסים. מכל-מקום הנושא של ביטוח הלאומי והשלכותיו על המשק, החברה והכלכלה הוא נושא לדיון מיוחד בכנסת. אני תובע לדון בנושא זה כנושא נפרד בישיבת הכנסת, ובהקדם.

בעיה מרכזית אחרת שבה אנו חולקים נמרצות על שר האוצר ומדיניותו המבוטאת בתקציב היא בעיית עידכון מדרגות המס. חזונו והסברנו את עמדתנו, וכאן לא אומר אלא כי תביעתנו לעידכון מדרגות המס, הנשוא בכל שלושה חודשים, בתקופה של אינפלציה מואצת בשיעורים מ-7%—10% בחודש, היא תביעה סבירה ובלתי-נמנעת במציאות הכלכלית הנוכחית. הוברר מעל ומעבר לכל ספק כי אי-עידכון מערכת המס משמעותה הגדלה ריאלית של תשלומי מס הכנסה המשו-למים בפועל.

בו בזמן שהממשלה מגלה אי-הבנה ויד קמוצה בכל הנוגע לשכירים מצהיר שר האוצר — ואני מצטט מה שפורסם בעתון: "יגאל הורביץ, שר-האוצר, הבטיח כי בתוך זמן קצר יוצע לכנסת חוק שיפטור את כל הסקטור העסקי בארץ ממיסוי רווחים אינפלציוניים". ועוד אמר שר האוצר: "ההקלות לסקטור העסקי התינה לשנת המס 1980/81". — דברי שר האוצר כפי שצוטטו מפגישתו עם נשיא לשכות המסחר מר אבנר בן-יקר, והדברים נתפר-סו בפומבי.

אדוני היושב-ראש, הנתונים שנתפרסמו באחרונה מוכיחים שרוב רובו של הגידול הריאלי בגביית מס הכנסה בחודשים אפריל-דצמבר 1979 — גידול כולל של 12.2% על-פי נתונים של מינהל הכנסות המדינה וניתוח ריאלי של המכון למחקר כלכלי של ההסתדרות — בא אכן מציבור השכירים. הדבר מובן, שכן השכירים הם המשלמים את המס במועד ובמלאו השיעור. מכאן שכלל עידכון מדרגות המס הופכים עתה השכירים יעד מרכזי למכונת הפיכה המאסיבית. היכן מתבטאים בעוב-דות אלה הצדק הסוציאלי והשוויון החברתי, שהם כורח חיוני ובסיס מוצק להבראת המשק? הנני מתריע וקובל נוכח תופעה אנטי-סוציאלית חמורה שקנתה לה אחיזה במדיניות הכלכלית שהנהגת כשר האוצר: בו בזמן שאין האוצר נרתע לגבות מסים אינפלציוניים משכר עבודה הרי שהאוצר נוהר שלא להומוזר, חלילה, עם בעלי ההכ-

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ששר האוצר יקח כסף מהפגזים. כל פגז זו דירה לזוג צעיר.

הי"ר פ. שינמן:

אני קורא אותך לסדר.

נקבעו היום 7 שעות לדיון. אני מבקש שנקיים הסכם ג'נטלמני שחבר כנסת אחד אינו מפריע לשני. כל סיעה תוכל לבוא לידי ביטוי.

יצחק פרץ (הליכוד):

יעדי המדיניות שהותוו עליידי שר האוצר — כפי שנאמר אתמול עליידי השר, ואני מקווה שהם יושגו — הם: מיתון התהליך האינפלציוני וריסנו; הקלה של בעיית מאזן התשלומים; ניתוב המשק לקראת שינוי מבנה, כי המשק הישראלי, כפי שכולנו יודעים, מאופיין כיום עליידי ריבוי המועסקים בסקטור הציבורי לעומת מיעוט המועסק בייצור. כוונת האוצר היא לעודד את הייצור. על כך עלינו לברך. זו מגמה שכולנו שותפים לה. הדבר מחייב נקיטת אמצעים מתאימים. אני רוצה לומר לשר האוצר שיש לדאוג לא רק לבעלי התעשייה אלא גם, ובעיקר, לפועלי הייצור. יש לתת להם אפשרות, יות, כי על גבם ושכמם תקום התעשייה או תתמטט. אם יש לעודד את שניהם יחד.

היום אנחנו הולכים לקראת דברים מספר: שינוי מחירי השירותים והמוצרים הממשלתיים בהתאם לעלויות; הקפאה בהשקעות הציבוריות. כל זה יחול על חלק קטן מהציבור. רק חלק קטן מהציבור יחוש בכך, החלק שהכנסתו נמוכה מאוד. יש לבחון את הדברים בעיקר מבחינת הנושא של הביטוח הלאומי. אמרתי בומנו שיש צורך לבדוק אם סל המוצרים כפי שקיים עד היום הוא הסל המתאים. תמיד מעדכנים את הסל ומוסיפים אחוים, אבל לדעתי יש מקום לבדוק אותו מחדש. ההוצאות היום מרובות — לחשמל ולשירותים אחרים, ציבוריים, עירוניים וגם פרטיים. ההוצאות אלה מסתכמות בסכומים גדולים. השכבות החלשות אינן יכולות לעמוד בהוצאות האלה. בתקציב הזה יש ביטוי של הקטנה באחוז ההשתתפות בהוצאות להשכלה גבוהה. יטענו רבים שכולנו בעד השכלה גבוהה. אני בהחלט מסכים לכך, אבל לא ייתכן ש-76% מתקציב ההשכלה הגבוהה יהיו על חשבון הממשלה והסוכנות היהודית לעומת ההשתתפות בשירותים אחרים — בחינוך היסודי, בחינוך הגיל הרך וכו'.

הוחלט על צימצום מספר הילדים בפנימיות ב-1,800. אני יודע אם זו גזירה מחויבת-המצאות. אני יודע אם במשרד העבודה והרווחה אין אפשרות אחרת לקיצוץ; כאן מדובר בילדים הבאים רק ממשפחות ברוכות-ילדים. פחות 1,800 ילדים בפנימיות — זו תוספת של 1,800 בעיות למשפחות אלה. יש לבדוק את הדברים. אי-אפשר להגיד: זהו זה.

לפעמים שר זה או זה מנסה לצלל דברים רגשים כדי ללחוץ על הממשלה. מגמה זו לא צריכה להיות. לא צריך לגעת במקומות הרגשים ולהגיד: אתם רוצים קיצוץ, אני מתחיל מפה. כאשר שר אומר זאת זה מעורר את כולנו. לא במאן צריך להתחיל. צריכה להיות מדיניות נכונה ומאוזנת מבחינת הקיצוצים.

יוסי שריד (המערך):

חץ משר החקלאות.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרץ, ואחריו — לחבר-הכנסת מדר.

יצחק פרץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדיון היום על התקציב מחייב אותנו — את כולנו, את כל חברי הכנסת, ללא הבדל סיעה — להקדיש מחשבה רבה במגמות שבוטאו עליידי שר האוצר. שר האוצר בנאומו אתמול עשה מעשים שלא נעשו עליידי שרי האוצר הקודמים, ועל כך יבורך. אני מקווה שיוכל לעמוד במשימות שנטל על עצמו. שר האוצר גזר על עצמו, גם מבחינת החוק, הקטנה משמעותית של הרוזבה, שלא יוכל להשתמש בה כפי שהיה מקובל עד היום — להוסיף פה ושם לפי הצרכים. יהיה עליו להדק את התגורה. תהיה ירידה משמעותית בכוח-האדם, בעיקר בסקטור הציבורי — בשיעור של 6%. שתי מגמות אלה חשובות מאוד כיום.

חבר-הכנסת משל דיבר לפני. אני מקווה שהוא נמצא פה.

(קריאה: הוא יצא).

יש פתגם האומר: נאה דורש נאה מקיים. זה צריך להיות מקובל על כל אחד מאתנו. איזו דרישה מן הדרישות של חבר-הכנסת משל היום, אתמול ושלשום, הוא קיים? הוא טוען שהתפיסה הכלכלית של היום איננה נכונה לגבינו. יכול להיות שהוא צודק.

שרשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

הוא לא היה שר האוצר.

יצחק פרץ (הליכוד):

הוא מוכ"ל ההסתדרות. הוא דיבר פה כמו מעל במה של ההסתדרות.

האם התפיסה הכלכלית שהיתה מקובלת עליו במשך 30 שנה, עליו ועל חברי, בוצעה? האם אותן דרישות המועלות היום ואשר הועלו אתמול, לגבי המחירים ולגבי דברים אחרים, קיימו? האם ההתעשרות שמדברים עליה כל כך הרבה בזמן האחרון החלה היום או שהיא נחלת המדינה הזאת זה שנים מספר, עוד מתקופת שלטון המערך, שמר משל היה שותף לו כל השנים?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

האם זה מצדיק? על מה אתה מגז?

(קריאה: למה עשיתם אינפלציה של 150%?)

יצחק פרץ (הליכוד):

אנחנו עשינו הכול ואתם נקיים. נוח לכם להגיד זאת. אני מסכים. עם מר משל בדברו על איחוד הסיעות כדי לסכל מגמה של אבטלה. יש חששות לאבטלה ושר האוצר אמר זאת. כדי לסכל מגמה כזאת יש לחשוב על כל המרכיבים, לא רק על דבר אחד, ולא רק להגיד: תנו עוד, תנו עוד. כדי לתת צריך לדעת מהיכן. מהיכן יכסו את ההוצאות?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תכנס מההתחללות, מתקציב הבטחון האדיר, מהכסף המוצא על פגזים. כל פגז שווה דירה לזוג צעיר.

יצחק פרץ (הליכוד):

אני יודע בדיוק למה דברך מובילים. אותך לא מעניין הבטחון. את זאת אני יודע.

נעשו ויש לנו, בסך-הכול, שנתיים זמן. אני שומע וקורא, ואני קורא נכון, שרוצים לעודד את הפיתוח הזה בנגב ובגליל. מתי נעשה זאת? בית-ספר, לצערי הרב, לא מוקם במדינת ישראל בשנה אחת. זה לוקח שנתיים-יוחצי עד שלוש שנים. בעוד שנתיים נצטרך להעביר אוכלוסיה של הצבא ואוכלוסיה אחת לאזורים אלה. בית-ספר לא יהיה במצפה-רמון, ותשתית נאותה עדיין לא תהיה בירוחם ובמקומות כאלה. אמנם הוקצב סכום של 200 מיליון לירות לדימונה, ירוחם, מצפה-רמון, אילת ועוד להכנת תשתיות ופיתוח עירוני, אולם 200 מיליון לירות היום הן סכום לא מספיק להשלמות של הדברים שאושרו עליידי משרדי הממשלה.

אני מבקש משר האוצר למצוא דרכים לשלב את שתי המערכות, האזרחית והבטחונית, על-מנת להפיק את מקסימום התועלת. אני מודה לשר האוצר ומברך אותו על שהשרה אמון בקרב הציבור, בניגוד למה שנאמר עליידי חברי-הכנסת משל. ההיפך מזה הוא הנכון; הוא לא מטיח כפי שהכול טויח עד כה. הוא מוֹבֵר בצורה גלויה ובהירה לכל אחד ואחד. הטיח שתיה זה הטיח שלך ושל חבריך, חברי-הכנסת משל.

ירוחם משל (המערך):
מתי היה טיח?

יצחק פרץ (הליכוד):
אגיד לך. כל הזמן היה טיח. היינו צריכים לקלף בשביל להגיע למשהו. ואם היום מדברים בצורה ברורה וכנה ואמינה אל הציבור, הרי את זה יש לזקוף לזכותו של שר האוצר ולזכותו של צוות עוזריו.

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת פדר, ואחריו — לחברי הכנסת גולומב.

נפתלי פדר (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אקדים כמה מלים על מיבצע המרת המטבע.
(חברי-הכנסת י. משל קורא קריאת-ביניים)

היו"ר פ. שינמן:
חברי-הכנסת משל, אם אתה רוצה לשוחח עם חברי הכנסת שובל עשה זאת בשקט, לא בקול רם. רשות הדיבור לחברי-הכנסת פדר.

נפתלי פדר (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אקדים כמה מלים על מיבצע המרת המטבע. זה שנתיים-יוחצי משתוללת האינפלציה, גדל הגרעון במאון התשלומים, מתערער האמון ביכולתה של הממשלה לנהל את המשק במינימום של הגיון כלכלי. כדי להסוות את כשלונה של המדיניות הזאת באה ההמרה של הלירה בשקל. אין כל קשר בין צעד זה לבין המלחמה בהון השחור. מה שדרוש לנו הוא הטלת מס חד-פעמי פרוגרסיבי על ההון הגדול, מס כבד על ההון הספקולטיבי ועל ההון השחור. המדינה זקוקה למס. הון גטו כפעולת ספיגה מאסיבית כדי לרסן את האינפלציה ולצמצם פערים סוציאליים. בלי קיוויו הער-שר הגדול, שהצטבר בידיים מעטות, אין אפשרות מעשית לחסל את העוני. אך לצעד כזה נחוצים רצון ואומץ, ואלה חסרים לממשלה. במיבצע החלפת המטבע אין פתרון

יצחק פרץ (הליכוד):
מכאן אני רוצה לעבור לנושא הרצונות. צריך גם להבדיל, אמרתי זאת בתחילת דברי ואני אומר זאת גם עכשיו, בין הרצוי למצוי. לכולנו, בלי יוצא מן הכלל, יש רצונות, רצונות לבקש, לדרוש ולתבוע. ואני אומר שיש חלק גדול מהדרישות האלה שהן צודקות ולא שהן לא צודקות. כולם אומרים שזו איננה השעה הכשרה לכך, אבל בהודמנות זו אומר צד אחד: הבה נתקן את כל העיוותים; אבל הצד השני לא אומר שצריך לתקן את העיוותים אלא להשאיר את זה, אבל "אני רוצה בשביל קבוצה זו או זו". הדרישות המופרזות מעבר למקובל, חברי-הכנסת משל, מי למעשה תובע אותן? לא המקור פחים, אלא אותן השכבות שלא חסרה להן התמאה, ועל זה אנחנו מוכנים להילחם. עובדי חברת החשמל, ועוד.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מזה מתחיל כל הסיפור — — —

יצחק פרץ (הליכוד):
מזה מתחיל כל הסיפור. תן לי לדבר. כשאתה תדבר תגיד מה שאתה רוצה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הכול בסדר במדינה. רק פועלי חברת החשמל לא בסדר.

יצחק פרץ (הליכוד):
לא דווקא פועלי חברת החשמל. נתתי זאת כדוגמה.
(חברי-הכנסת צ. ביטון קורא קריאת-ביניים)

חברי-הכנסת צ'רלי ביטון, הגיע הזמן שתדע: את תהיה המוכתר הבלעדי ואל תחשוב את עצמך למוכתר של הבעיות החברתיות. אל תחשוב עצמך כך, זה הכול. כל אחד מביע את זה בהתאם לדעתו.

היו"ר פ. שינמן:
חברי-הכנסת פרץ, אל-נא תתווכח עם חברי-הכנסת צ'רלי ביטון.

יצחק פרץ (הליכוד):
הייתי מבקש משר האוצר לבחון ולבדוק את כלל הבעיות החברתיות גם במסגרת התקציב הזה ולראות איך לסייע באזורי-הפיתוח ולשכבות במצוקה.

אני רוצה לברך את שר האוצר ואת צוות עוזריו, ראשית על שיקום שכונות שזה מובא בתקציב. אני מקווה רק שלא נדבר על זה רבות, כי אני רוצה שנעשה את הדבר, אם לא נעשה זאת אין זה משנה אם זה מופיע בתקציב או לא.

אני רוצה לדבר על עוד נושא אחד, והוא תקציבי הפיתוח. קראתי את זה. הכוונה גם בגליל וגם בנגב. אני חושב בהחלט שהחתירה שלנו, כפי שנאמר שם, ליצימץ הפער בין התחזית הדמוגרפית צעד חשוב היא מבחינה לאומית. צריך ליצור תנאים. ציינתי אותם בהצעה לסדרי-היום בשבוע שעבר. אמרתי שבגלל ההסכמים של קמפ-דייוויד נאלצנו לעבור לאזור הנגב, ואמנו רנו שאנחנו צריכים ללמוד מן השגיאות של העבר ולקחת את התנופה הצבאית בנגב ולתת לה השלכה על המגזר האזרחי כדי שישולבו ביחד. אמרתי שבמגזר הצבאי והבטחוני נעשים הדברים ואילו במגזר האזרחי טרם

הקנס על שגיאות קודמיו אשר השקיעו סכומי עתק בסיני במקום להשקיעם בגבולות ישראל. אולם השר הורביץ חזר בדיוק על שגיאה זו בגדה המערבית, ואת הקנס בצורת פיצויים לתקופה שלם המשק אחר כך. המסר הפוליטי של התקציב הלבן שקוף. הותוספת של כ-4 מיליארד לירות אשר נמצאה, איך שהוא, בנכסי התקציב לאחר התמקחות בין השרים מופנית כל כולה להשקעות-סרק בגדה המערבית. תושבי סיני המתפנים יקבלו במחירים, שוטפים לפחות 5 מיליארד לירות כפי-צויים, וביחד זה סכום הנופל אך במעט מסך כל הסובסידיות שעוד נותרו ללחם ולחללאות. תקציבו של משרד הבטחון הוגדל מעבר לצפייתיה של מערכת הבטחון עצמה.

התקציב שלפנינו מבטיח האטה בפעילות הכלכלית, ירידה בייצור התעשייתי, הקטנה רצופה בתוצר הלאומי ואבטלה. השכר ורמת החיים יוקפאו, והאבטלה תגדל ב-49%. חברי הכנסת, לאבטלה שלושה היבטים, ולכל אחד מהם מחיר גבוה. האבטלה היא הדרך היקרה ביותר לפתור את הבעיות. כי יש לך קרקע, מכונות, ידיים עובדות, כישורים טכניים, ואחריהם מנגל איות לייצור נכסים, מוצרים ומצרכים. זהו המחיר הכלכלי. המחיר האנושי הוא שהמדינה אינה מקיימת את חובתה הבסיסית לספק עבודה לכל דורשית, והרגשתו של מחוסר עבודה היא כשל אדם מושפל. המחיר הלאומי הוא שהאבטלה מכבידה על העלייה ומעודדת ירידה. שלוש התוצאות הללו מסוכנות לישראל יותר מאשר לכל מדינה אחרת. האם פיזור הדמוגרפי והגיאוגרפי של האבטלה אינו מעורר היריון ודאגה? הרי תופעה זו מובילה את המדינה למערכות מסוכנות. האוצר ציפה שצעדיו הכלכליים יביאו לפליטת עובדים מן השירותים והעברתם אל הייצור. במציאות השירותים נפגעים בשיעור הרבה יותר קטן יחסית מן הסקטור היצרני, ועיקר פליטת העובדים הוא דווקא ממנו.

הלחץ על העובדים על-ידי צימצום הייצור וההתחרות ביניהם על מקומות העבודה המעטים לא יפתור את בעיות מאון התשלומים והאינפלציה. יש דרך אחרת להשגת יעדים אלה, אך היא בלתי-מקובלת על שר האוצר החדש, היא נוגדת את תפיסתו החברתית: במקום לצמצם את יום הלימודים הארוך, את תזונת הילדים, את שירותי הבריאות, את תחנות "טיפת חלב", את מספר המיטות בבתי-החולים ופיטורי אחיות צריך "להתלבש" על הגדלת ההכנסות בתקציב המדינה בעשרות מיליארדים, כן, בעשרות מיליארדים לירות של כסף שחור, העלמות הכנסה ומס ערך מוסף.

שר-האוצר י. הורביץ:

האם זה לא מקובל עלי?

נפתלי פדר (המערך):

אינני אומר, אבל צריך לעשות את זה.

שר-האוצר י. הורביץ:

האם הגבייה של עשרות מיליארדי לירות אינה מקובלת על שר האוצר החדש?

נפתלי פדר (המערך):

צריך ברצינות לגשת לטפל בהון השחור. מה שאתה עושה עכשיו זה רק דיגדוג. כל המבצעים הראוונים של האוצר רק דיגדוג את קצת הקרחון: את היבואנים,

לבעיה הנוקבת שהמשק הישראלי נתון בה, והיא האינפלציה המואצת וההתייקרות שלוחת-הרסן, בקצב של שלוש ספרות בשנה, ואין בו תשובה לגרעון של מיליארדי דולרים במאון התשלומים שלנו. והרי אלה הן הבעיות החשובות והחמורות שלנו. השקל נכנס למחזור ברגל שמאל, כמבצע-ראווה יקר של ממשל כלכלי כושל ומכשיל.

חברי הכנסת, שר-האוצר הקודם מר ארליך סבר כי ניתן להבריא את המשק הישראלי על-ידי צימצום מירבי של מעורבות המדינה בפעילות הכלכלית, מתן חופש פעולה לזימה הפרטית והשתתות הפעילות הכלכלית על המכאניזם האוטומאטי של השוק. בדרך זו קיווה להגביר את משיכתו של הון זר ואף להפוך את ישראל למרכז פינאנסי בין-לאומי כדוגמת שווייץ. התוצאה לא איתרה לבוא. הוא דירדר את המשק לעברי פי תהום. כעת מנסה מחליפו, השר הורביץ, לרפא את המשק בתרופות חזקות המביאות תוצאות לא פחות חמורות. תופעה נפוצה ברפואה היא שלעיתים התרופה קטלנית יותר מן המחלה עצמה.

אדוני היושב-ראש, לפנינו תקציב של 653 מיליארד לירות. על סכום זה יש להוסיף 36 מיליארד לירות, הוצאה תקציבית המותנית בהכנסה. סך כל התקציב הוא 689 מיליארד לירות. מה, בעצם, נדרשת הכנסת לאשר? הוצאה של 689 מיליארד לירות, אשר מעצם הגדרתה איננה הוצאה המחייבת את המשרדים השונים. זו איננה ההוצאה התקציבית המותרת למחצית השנה הקרובה, כי אילו היתה כזאת היה התקציב מגיע השנה ל-1,200 מיליארד לירות, אך גם איננה הוצאה לשנת הכספים במלואה. זהו יצור כלאיים שאין לו תקדים והמכונה "תקציב לשנת 1980 במחירי מחצית ראשונה של שנת התקציב". איוו משמעות הגיונית יש לתקציב לבן זה, אשר אושר על-ידי ממשלה שדעתה התבלבלה עליה מרוב מספרים סותרים ומבולבלים? האין כאן המשך למגמה, שהסתמנה כבר בקיץ שעבר, כי לכנסת מוגשת הצעת תקציב פורמאלית, וכי מימון ההתייקרויות העלולות לחייב מחזור הכנסות והוצאות כפול ייעשה בהתאם לצורך? התרגיל שקוף: אין ביכולתו של האוצר לתת תחזית שנתית. כל התחזיות שניתנו על ידו בעבר הופרכו בטרם יבשה הדיו על הגייר. ולכן חשש השנה האוצר שמא "תחזיותיו" לא יתאמתו כבעבר ויצטרך להגיש תקציב נוסף. וזהי הסיבה שבה, לפי שעה, בעידכון חלקי תוך ידיעה שיהיה צורך בהתאמה שוטפת בהמשך שנת התקציב, מבלי שהדבר יחייב להגיש תקציב נוסף. אין כאן אלא הודעה ברורה שיפועל סעיף 3 המפורסם לחוק התקציב, המאפשר הוצאה נוספת מבלי להזדקק לחקיקה אלא באישור ועדת הכספים בלבד. מצב זה מעיד על השלמת האוצר עם "אבדן השליטה" על ההתרחשויות הכלכליות במשק, הוא מבשר עידן של אי-ודאות במשק.

לכל אלה יש, כמובן, מחיר. מי ישלם אותן? ברור — עמך ישראל. אין ספק שכוונת השר הורביץ היתה לקצץ בתקציב. אמנם מצער כי התכוון בעיקר לקיצוץ בסעיפי הרווחה. אולם אין צל של ספק שהוא רצה תקציב פחות אינפלציוני; הרי הוא התחייב על כך. מה שהכשיל אותו הוא להיטותו להוסיף 10 מיליארד לירות לתקציב הבטחון ועוד 10 מיליארד לירות לתקציב הבינוי, רצון שהוכתב בעיקר על-ידי צרכי ההתנחלויות. על כך ניתוסף התשלום הכבד למפוני סיני. תשלום זה הוא

ולהגיש שירותי בריאות כפי שחלק מאתנו חשבו שאפ"ר להגישם, אבל מה המסקנה מכך? האם המסקנה מכך שנגזר לפטר אלפי רופאים ואחיות ועובדי מינהל ומשק וכוחות-עזר, או שיש מקום להפוך את הצורך הזה למנוף למילוי מטרותיה של ישראל? לדוגמה, לנסות ולנקוט יומה להסב מרכזי בריאות מפוארים כאלה, בקנה-מידה בין-לאומי, למרכזים שיוכאו אליהם חולים מכל ארצות העולם, לרבות המערב המפותח, מפני שלחולה האמריקני יהיה זול יותר גם לטוס לישראל וגם להתרפא בה מאשר להתרפא בעיר השכנה בארצות-הברית. לגבי יהדות העולם — על-אחת-כמה וכמה, תוך כדי כך שמחברים את הניקה הנפשית הלאומית עם הזכות או המצווה לבקר בארץ ולהתרפא בה. זו דוגמה אחת לחמש, שש, שבע או שמונה יוזמות אשר אילו היו ננקטות בד-בבד עם הבלתימה היה גם מסר של פתרון, ולא רק שידור של "אין מוצא", דרך חד-סטרית חסומה. אין להשוות את ההיעדר, את המענה, של הציבור אם אומרים לו "אין ברירה", אתה תילחץ", או אם אומרים לו "המצב קשה", אך אם ננקוט דרך זו ייתב לנו לציבור, לנו כפרטים, לנו כמדינה ולנו כחברה, לא מייד אבל בעתיד."

מבחנו של התקציב יהיה בביצוע, והאויבים הגדולים ביותר של העלאת הביצוע הם מי שאינם מאמינים בו מראש. הגורם המסוכן ביותר, אולי, בין הכופרים באמונת ההצלחה הוא משרד מסויים שאינו נמנה עם אחיוני המשרדים, ומשרד זה, לצערי, בנה את פעילויותיו בהנחה שהמציאות תפרוץ את המגנולים שהוא שם על המשק, אני מתכוון למשרד האוצר, שבנה אומדן הכנסות אופטימי העומד בסתירה למסר התקציב מבחינת השפעתו תיו המשקיות. אומדן הכנסות המדינה הוא אופטימי ביותר, לא אופטימי לעומת השנה שעברה ולא לעומת קו המגמה הכללי לאל לעומת מה שאנו רואים וחשים במשק שהמתוות בו התחילו. ומי שבונה את פעילויותיו על סמך הנחה כה אופטימית, ובידיעה שהתקציב כל כך מתוח, עלול לסכל את מטרותיו שלו. איני אומר זאת כאמצעי לניגוח. יכול להיות שכותרת דברי נוסחה כדי לסבר את האוזן, אבל הדאגה היא מעבר לחילוקי-דעות של אופר ויציה ופוזיציה. אני מקבל את הנחות-היסוד שיש לא צר לגבי האילוצים אך אם — כפי שאני סבור ומשוכנע — אומדן הכנסות לא יתמשש וחדש חודש, בשלושה-ארבעה החודשים הקרובים, יהיה חוסר של 2, 3 ו-4 מיליארד לירות ובסך-הכול הדבר יגיע למיליארד שקלים, 10 מיליארד לירות, הרי זה פיימישה מן ההורמה הצפוייה על-ידי האוצר בכל השנה. אם היא תקרה בראשית השנה תגרוור חריגה זו גלים ובני גלים שימנעו כל סיכוי לעמוד בתחזית. אי-מימוש התחזית בראשית השנה יסכל כל תקווה לתיקון לאחר מכן. תחזית ההכנסות היא כל כך מתוחה ואופטימית ותחזית ההוצאות כל כך קשיחה עד שאני רואה בכך נקודת תורפה קארדינאלית של התקציב. ולא נחה דעתי מהמענה של האוצר לבעיה הגדולה הזאת. יכול להיות שהתקציב היה נראה אחר אילו היה מוגש לפי הרצונות, התחזיות, הניתוחים והמסקנות של מוגשים כפי שהיו בעת הכנתן. התקציב לא נשחק במידה ניכרת, לא, אך בשוליים היו התפשטויות. במובן זה פעלו הלחצים הפוליטיים הרגילים בין משרד האוצר לבין משרד השיכון ופעלו חששות שמא מפלגה מסויימת תעזוב את הממשלה, כי כל עקרונותיה כעת מבוססים על שיקום חזיתות בתים בשכונה זו או זו. יכול להיות שהשיקולים האלה הם לגיטימיים והם השפיעו אולי רק בשר-

הסוכנים, סוחרים למיניהם. עד שכמה מעלימי הכנסות "שמנים" לא ישבו בבית-הסוהר, עד שלא תוחמר העניי-שה ולא יהיו משפטים מהירים ועונשים מרתיעים — לא תשתנה האווירה, ועשרות מיליארדים יישארו בידיים פרטיות במקום שיכונו דרך תקציב המדינה לשכבות המקופחות.

מהבחינה הכלכלית אי-אפשר להגיד על תקציבו של מר הורביץ אם הוא רע או טוב, אם הוא משנה כיוון או מבשר מיפנה. זהו לוח לבן וריק, ממשהל זו מתפרקת בהתמדה מכל כלי של מדיניות כלכלית, והגיעה עתה לשיא: היא ויתרה על התקציב.

היר"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולומב, ואחריו — לחבר-הכנסת אסעד.

דוד גולומב (התנועה לשינוי יוזמה):
כבוד הישוב-ראש, כנסת נכבדה, התקציב המונח לפנינו הוא תקציב שכל כולו בנוי על בלימה: בלימת הביזבוז, אבל גם בלימת הפיתוח; בלימת ההתדרדרות, אבל גם בלימת היוזמה; הוא בלם את הצריכה, אבל הוא בלם גם את ההשקעות; הוא בולם, אולי, חלק מהדמא-גוגיה הסוציאלית, אבל בכמה קטעים שלו הוא בולם את השכל הישר. אלה מאתנו החשים שהקיום הכלכלי של ישראל אינו מובטח ותלוי עכשיו בחסדי סיוע-חוץ, מתנות זרים, יודעים עד כמה דרושה בלימה אכזרית בכל המיור-תר, כל מה שאינו חיוני, עד כמה דרושים אומץ-לב ונחישות החלטה וביצוע כדי לקצץ ולחסל כל ביזבוז וכל שומן, בייחוד שומן שאינו פרי של טוב לבנו אלא תלוי וממומן במטבע-חוץ, במתנות-חוץ, גם אם מכנים את השומן בשמות יפים העונים על משאלות-לב של יהודים רחמנים שלבם טוב. אבל כל מי שמבטיים במציאות לא דרך משאלות-לב אלא ישר אל פני המציאות יודעים לא רק עד כמה דרושה הבלוימה אלא גם עד כמה דרושה וחיונית ודחופה היא הדרישה לתנופה, לתאוצה, להגברת עוצמה של אותן פעילויות שבלעדיהן אין למשק תקומה. כן, אנחנו חייבים לבלום את המינהל הציבורי והממ-שלת, אבל בו בזמן עלינו להאיץ ולפתח את היצוא. נכון, אנחנו צריכים לגזור על עצמנו בלימה בשירותי רווחה רבים, אבל בעת ובעונה אחת אנחנו חייבים להגביר את ייצור תחליפי היבוא.

תקציב זה מאופיין בפשטנות כמעט נאיבית של אמירת "לא". כפי שנאמר, "משרד-אל": אל ייעשה, אל תיעשה, אל תינקט יומה זו, אל תינקט יומה אחרת. מסר חיובי המפעיל את הדמיון, האזור אומץ, המגייס את המשאבים האנושיים — אין.

מצב המשק הוא כל כך חמור והסיכון של המשבר האמיתי, המשבר שאינו פרי מדיניות הממשלה אלא פרי מצב אובייקטיבי מבוכין — סיכון זה הוא כל כך דחוף, עד כי אין לנו זמן לפעולה בת שני שלבים: השלב הרא-שון והבלעדי — שלב הבלוימה, ולאחר מכן, לכשיסתיים — השלב השני, שלב הפריצה. אנחנו במצב מסוכן ואנחנו צריכים לפעול ולנקוט בשני שלבים בעת ובעונה אחת, כל שלב בגיור המתאימה לו — בלימת המימון והמוזיק ופירצת דרך ביצוא וביזומה, בעבודה ובמשטר עבודה.

אתן לכך דוגמה: באותו מסר ברור ששר האוצר משרד לכל הציבור — "אין לי, אין לנו, אין למדינה" — יכול להיות שבאמת אין המדינה יכולה לקיים, לפתח

נבחרה במטרה להקים התנחלויות ולהגביר התנחלויות ביהודה ובשומרון.

(חברת הכנסת ג. כהן קוראת קריאת-א-ת-ב-יניים)

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
היא גם עושה.

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזמה):
תנועת ואני חולקים על קו מדיני זה. לא רק שהממשלה מקימה התנחלויות — וההתנחלויות האלה אינן התנחלויות באמת — אלא היא גם מביאה לכל הנזק המדיני האפשרי בחוץ. הממשלה הזאת וכולנו יחד אתה נאכל את פריה של המדיניות הזאת. את המעשה הממשלה עושה במשורה ואת הנזק היא תקצור על כולנו. אך אפילו אליבא דדעתכם חוסר הפרופורציה בין המעט אבל הלא-מבוטל והנמדד במיליארדים, שאתם עושים ביהודה ובשומרון, לבין הקפאת ההתיישבות וההתנחלות בערבה ובגליל אינו מתקבל על-פי השכל הישר ואינו עונה על משאלות-הלב שלכם, על היעדים שלכם. הם מפרקים גרעינים התיישבותיים הקיימים בארץ ובחוץ-לארץ. גרעינים אלה לא יעלו ארצה ויישארו במקום מגוריהם ולא יתיישבו התיישבות אמיתית.

לסיכום הייתי רוצה להדגיש את הביקורת אבל למחול במסקנה, מפני שיש מסר חיובי לשר האוצר — ואני אומר את זה לשר האוצר, אינני אומר את זה לממשלה — בחשיפת האמת בנושא שהוא מעבר לווי-כוחים מפלגתיים והתנצחויות. זה עניין לאומי ממדרגה ראשונה, וכל ממשלה וכל שר אוצר שיעמרו בעתיד על דוכן זה יצטרכו להתמודד עם השאלות האלה שהציב שר אוצר זה, ובכך — ברכה. לכן הייתי רוצה לסיים את הדברים באיזכור הביקורת אבל גם באיוו שהיא תמיכה מטעם מפלגה הנמצאת באופוזיציה. אך כיוון שכל התקציב כולו, כפי מאמתי, תלוי על בלימה, במובן זה שהוא בולם את כל המשק ואין בו פתח והצלה ותנופה ויזמה לגבי הדברים החשובים: היצוא, היומה התרצות ומשטר של עבודה, אותם היעדים שאתה, שר האוצר, הצבת — בגלל זאת לא אוכל לתמוך בתקציב זה.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שריר, ואחריו — לחבר-הכנסת מויאל.

אברהם שריר (הליכוד):

אדוני הושב-ראש, כנסת נכבדה, תקציב המדינה לשנת 1980 שהונח לפנינו משקף נסיון של התמודדות עם הבעיות התרצות שבהן שריר המשק, אין בו בשורת בנייה ותנופה אלא יש בו נסיון לשקם את הריסות הכלכלה הישראלית. למרות השפעות העבר זהו "תקציב הורביץ" על כל סממניו. לזכותו של שר האוצר ייאמר שהיה הטבעי את חותמו על התקציב ולא ביקש חסד של 30 יום או תקופה אחרת וגם לא הסתמך על מחויבות העבר. השר הורביץ צלל לתוך המים הקרים מתוך רצון לשקם את המשק ולהוציא את עגלת המשק מהבוץ שבו היא שקעה עמוק עמוק. כאמור, אין בתקציב זה שום בשורת יצירה ובנייה. זהו תקציב שיקום, תקציב שנועד להיות אבן הפינה לבניין משק וכלכלה בריאים יותר.

צעדי הראשונים של שר האוצר ועמידתו האיתנה בפני הנסיבות שהסיטו מהדרך ולפנה את התקציב ראויים

ליים לגבי 6–7 מיליארד לירות, אך בתקציב מתוח כזה סכום זה מהווה הבדל גדול ביותר. אולי היה לי נוח לחלק את האחריות: לשבח אישית שר זה ולבקר אישית שר אחר. בסופו-של-דבר זה התקציב של הממשלה, ובביקורת על הסך-הכול הביקורת היא לגבי תקציב הממשלה, ויכול להיות ששר האוצר היה רוצה לראות תקציב אחר במשהו, אבל הוא אחראי להתקציב הזה.

נקודה אחרונה לפני הסיכום: המשק שלנו הוא משק מטורף במסגרת שבה הוא חי — ולא אדבר על האנשים; — משק המנסה לתפעל ולתפקד בתנאים של אינפלציה של 100% לשנה ודוחס את כל העיוותים שבמשקים אחרים מתפרסים על 10, 12, 20 שנה. בתוכני מסגרת זו של התקציב, גם אם תרוסן האינפלציה במידה ניכרת, ערך הלירה של אתמול והשקל של מחר יופחת או יופחת ב-50%, בערך, או ב-40%. ואנשים חיים בתוך המסגרת הזאת ומתפקדים לפי חוקי המדינה. ובתוך חוקי המדינה יש מערכת מיסוי והיא מביאה את האנשים — את היחידים, את הפרטים, את המפעלים, את העסקים — לביבול מוחלט ולחוסר יכולת לתפקד. למימון האינפלציוני הזה שתי פנים: האחד — מיסוי אינפלציוני של עסקים. יש עסקים רבים — לא כולם, אבל אחוז די ניכר מהם — שבמצוקה הכלכלית כיום מאונסים בקושי את עצמם או הגיעו לרוות מועט ביותר. בשיטת המימון הקיימת על אלה שרק התאזנו מוטל מס כבד, כי לפי שיטת הנהלת החשבונות הנקוטה בימינו, שעוצבה לימי יצירת, יש להם רווח. מה הוא המס הזה? המס הוא החרמת ההון העצמי שלהם. מי יפגע מכך — בעלי העסקים? — גם הם, בהחלט, ואני חושב שלא בצדק, אבל גם העובדים המועסקים עליהם. ומה אנחנו עושים על-ידי שיטת מס פסולה זו? — מעבירים כספים רבים מן העסקים לאוצר המדינה כדי לממן משכורות של עובדים בשריר-תים הציבוריים, שירותים שאנחנו רוצים להוריד אותם. אין בכך מיסוי פרוגרסיבי. יש בכך הפקעת רכוש לטובת השירותים הציבוריים. וזה אינו צודק. הלא אילו היה מ"ת גשם רצונו של שר האוצר ועליית המחירים היתה נבלמת לחלוטין הרי מסים אלה אף היו מתבטלים. למה לזכות את האוצר מההפקר? למה לזכות ממס שלא היה קיים ולא היה מוצע אילו היתה יציבות מחירים? הרי כל המס כולו בא משום שיש אינפלציה ומשום שהממשלה נכשלה. אם כן, מפני שנכשלה, תוכל הממשלה לזכות מההפקר? אבל יש צד שני של המטבע: היחידים, האדם השכיח, אילו היתה יציבות מחירים, אותם יחידים היו משלמים מס הכנסה בסכום מסוים לפי שיעורי מס ההכנסה, אבל כיוון שיש אינפלציה ואין עידכון של מדרגות המס הרי המס הריאלי שהם משלמים הולך וגדל. המס הריאלי הולך וגדל ככל שהממשלה נכשלת יותר בתפקידה.

ההשלכה מכך היא לא רק לגבי עיוות הצדק, כבוד השר; זה גם לא יעבוד. עם ישראל לא יתן שיגולו ממנו עשרות אחוזים ושאתה תקבל את זה בבלת האחורית. בצדק מדברים על משבר במדיניות השכר, וזה המבחן. אתה תיתקל בלחצים כבדים, מפני שבצד המימון ירדה הכנסתו הפנויה הריאלית של השכיר בשיעורים ניכרים. אומרים לי: עובדה שב-1979 לא ירד השכר הריאלי. ודאי שלא ירד השכר. הסיבה היא כי השכירים פיצו את עצמם דרך פריצות שכר.

ומשפט אחרון: אמר שר האוצר כי הממשלה הזאת

הוועדה את הטחות שר האוצר, הקודם והעשוי, או לא? יש בסיס איתן להיסוסים שהושמעו בוועדה וחשוב היה לשמוע ממך הצהרה חד-משמעית בעניין כוונתך ליישום המלצות ועדת גבאי. זה היה מקל על החלטות הוועדה. אין צדק במיסוי האינפלציוני. זהו גזל הבא למוטט את עולם העסקים בישראל וחייבים לטפל בנושא זה בהקדם האפשרי ביותר.

אדוני השר, האופוזיציה עשתה מטעמים מאי הגשת תקציב לשנה שלמה. בקרב אנשי האופוזיציה יש בוודאי כאלה שיכולים להתנבא לגבי שיעורי ההתייקרות בשנה הקרובה; לגבי האופוזיציה לא חל כנראה הכלל למי ניתנה הנבואה אחרי חורבן הבית השני. אני סבור שטוב עשית שגילית והירות ונהגת כפי שנהגת. זה גם יאפשר להחזיק את היד על הדופק ויאפשר לבצע תכנית חסכון של הממשלה בביתה היא.

צר לי שלמרות ההבטחות והדיבורים על "תקציב אפס" לא יצא מזה דבר. מתקציב אפס יצא אפס. הקיצוצים של שיעור שווה בכל משרד כאשר שיקול הדעת באילו סעיפים לקצץ נתון להנהלת אותו משרד אינם נראים לי. סביר להניח שהקיצוצים ייעשו דווקא בסעיפים חיוניים של פעולות ושירותים ולא בשומן או במגן גנון. מה הועילו כאן חכמים בתקנתם? יקצצו בתכניות להוצאות מעל לסכום מסוים בשלושת החודשים האחרונים של כל שנה תקציבית, וזאת כדי למנוע את הנוהג הנפסד של "שריפת כספים" עם התקרב סוף השנה התקציבית כדי שניתן יהיה לשוב ולתבוע סכום גדול יותר בשנה הבאה.

אבל, אדוני שר האוצר, המבחן האמיתי יהיה ברייטון האיןפלאציה. כאן אין פתרון דה-לוקס. להיכנס לאינפלאציה זה קל כמו להתרגל לעישון סיגרים; לצאת ממנה זה כמו להיגמל מסמים — קשה ומכאיב. כאבי המשק והתחרה ביציאה ממעגל הסיחור האינפלציוני הם קשים מאוד אך הם מחייבי המציאות ואין ברירה אחרת. כניעה כאן תהרוג את היסודי הקלוש להתמודד עם בעיה סריטנית זאת.

אדוני השר, אתה הבטחת שאתה תטפל בריבוי המועסקים בסקטור הציבורי לכל סוגיו, זו הבעיה שאנחנו מרבים לקרוא לה "אבטלה סמויה" ושנחפזה אצלנו לגלויה כל כך. אני מרשה לעצמי לפקפק אם אמנם בתנאי החברה הישראלית יהיה קל כל-כך להתמודד עמה שהרי אם היא תגרוור בעקבותיה אבטלה יהיה צורך להתמודד עמה בהתאם לכך. אך אסור לקשור בעיה אחת ברעותה ויש קודם ליעל ואחר כך לדאוג למובטלים אם יהיו כאלה. הצעקה שקמה על הסכנה לאבטלה המונית באה ממניעים פוליטיים ואין לשעות לה. אף שישנם כלכלנים המטיפים למדיה מסוימת של אבטלה כגורם רצוי בכלכלה בריאה לא תוכל החברה הישראלית בשל רגיי-שונה הרבה להרשות לעצמה לסבול מובטלים מאוסים בקי-רבה. הסבה מקצועית, שיעורי מס נמוכים ותעשייה ובי-ענפים מועדפים, יכולים להקל על בעיה זאת אם היא אמנם תתעורר בהיקף רציני. שום אחוז של אבטלה, ויהיה נמוך ככל שיהיה, לא ינחם אותנו לגבי ממדי האב-

הם לשבח; וכך גם החלטתו להוציא לפועל את התכנית שהוכנה עוד בימי השר ארליך בעניין שינוי המטבע הישראלי. יש בכך משום אפקט פסיכולוגי ואף זה אינו מורגש עדיין. הוא עשוי לתת אותותיו בשבועות ובהודשים הקרובים. כלכלה היא מדע ולתחום הפסיכולוגיה האנושית יש השפעה רבה עליה. דפוסי התנהגות אנושית קובעים לפעמים מהלכים כלכליים חשובים והרי גורל. משום כך הנסיון שעשה שר האוצר להקנות למטבע הישראלי משקל יתר וחשיבות נוספת הוא נסיון שיש לברך עליו. האינפלציה גרמה לכך שאנשים ברחו מהכסף, הכסף הפך להיות זול ובתור שכזה הוסיף למשוך את ערכו כלפי מטה. להתנהגות האנושית היתה השפעה לא מבוטלת על הגברת האינפלציה ודחירתה המסוכנת קדימה. ניתן לעצור ריצת אמוק זו, בין השאר, על-ידי שינוי ערכו של המטבע. יש מי שטען ששינוי כזה היה צריך לקרות רק אחרי ייצוב המטבע והורדת שיעור האינפלציה. כאן המקום לשאלה הנצחית: מה קדם למה, הביצה או התרנגולת? אני סבור שטוב עשה שר האוצר בהנהיג את המטבע החדש.

אדוני היושב-ראש, יש ספקות רבים לגבי הצעדים הנלווים של הצהרות ההון והידוק הפיקוח והדיווח. אין אדם שלא יברך על העמקת הגבייה והרחבתה. השאלה אינה אם יש לאפשר התחמקות מהרשת ולהטיל את תשלום המסים על שכם הזולת אלא איזו דרך ואילו צעדים נוקטים לשם כך. ישראל היתה ידועה כאחת הארצות בהן יש העלמות מס בקנה מידה עצום. זה הפך אצלנו לספורט לאומי והמעטים ששילמו מס, מס אמת, השתייכו ל"שורות המתנדבים". המשטר עודד העלמות מס אלו בזה שעצם עין ובזה שהנהיג מערכת עונשין קלה. בארצות נאורות נחשבות העלמות מס לא רק לפשע כבד אלא גם לבושה שהרי המעלים מס גונב מחבריו ומכלל הציבור. לא כן בישראל. כאן מעלים המס נחשב כמעט לגיבור בעיני עמיתיו. יש להודות לשמחה ארליך, שר האוצר הקודם, על פעלו הרב בתחום זה. הוא שיקם את אגף המסים והפך אותו לכלי יעיל. עכשיו בא השר החדש, השר הורביץ, ובידיו שורה ארוכה של אמצעים חדשים. מייד נשאלת השאלה אם יוכל המנגנון הקטן שברשותו לאכוף את כל האמצעים החדשים שאת חלקם הגדול אני בחרחש מחייב. ואם לא נעמוד בכך, האם נעשתה כאן מחשבה עד הסוף והאם לא מוטב היראה שני בטרם פורענות? לדוגמה: אני מתנגד לאיסור יציאה מהארץ המוצע בתקנות החדשות לגבי מי שלא הגיש הצהרת הון כאשר איסור זה מוצע במעמד צד אחד בלבד. אנו לא מעוניינים במדינה קפקאית וגם לא במדינת משטרה. צריך להיזהר מהשוואה כזאת. השינוי באפשרות של החזקת מטבע זה מעורר כאן שאלה: האם אין כאן מחשבה ונסיון של ביטול הליבראליזציה? האומנם בא הקץ לליבראליזציה? מוטב ששר האוצר יתן הצהרה חד משמעית בנושא זה כדי שמי שמחשבות אלה רודפות אותם תנוח דעתם.

אני מחזק את שר האוצר ברפורמות המרחיקות לכת המבוצעות על ידו בעזר ובאומץ. הגיע הזמן לקבל החלטות מהירות אך אלה מחייבות שיקול דעת מחושב וזהיר כדי שלא נעמוד בפני מצב של שוקת שבורה. מוטב שלא ישמע השר לדעת אותם הרבים שינסו לרפות את ידיו. בימים אלה דנה ועדת הכספים בחוק הקילת המלאי. התעשייה כולה עוקבת בחרדה אחרי הדיונים: האם תמלא

אליהו מויאל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התקציב המונח על שולחן הכנסת הזה למנה גדושה של ביקורת מצד כל החוגים. התקציב הזה לכה להישג שלא זכו לו התקציבים הקודמים, הוא זכה לקונסנסוס של שלילה מצד כל הגורמים במשק, המדיניות הכלכלית הנקוטה בידי הממשלה והמבוצעת על-ידי האוצר נתקלת בביקורת קשה. היא מבטלת אכזבה קשה לכלל השכבות ואין כמעט חולקים על העובדה שהיא תגרום למיתון ולאבטלה, לא תרסן את האינפלציה ואולי אף תגרום לעליית שיעוריה. הערכה זו משותפת לכל ראשי המשק מכל הסקטורים: 1. ראשי התעשיינים טוענים שאין בתקציב מרכיבים שיביאו לעידוד התעשייה בכלל והתעשייה לשם יצוא בפרט. הם מביעים השכם והערב את חששם מפני החרפת מגמות המיתון ומוזהרים מפני סכנה של פליטה המונית של עובדים מהתעשייה; 2. ראשי המשק ההסתדרותי טוענים שהתקציב הזה לא ימנע עליית מחירים ולא ירסן את האינפלציה. הם טוענים שהוא יגרום לסיחור אינפלציה ציוני ואחר-כך — למיתון ואבטלה. ואכן התקציב עצמו מדבר על אבטלה של קרוב ל-60 אלף מובטלים והוא אינו מבטיח קליטתם בענפים יצרניים. להיפך, מפי התעשיינים מכל הסקטורים אנו שומעים שכושר הקליטה בתעשייה הוא ממש אפסי וזאת לאור כל התכניות הכלכליות של האוצר שמגמתן הקפאת תקציב הפיתוח, הקפאת האשראי והצמדתו למדד במאה אחוז; 3. הפרו פסורים לכלכלה גם הם אינם מרוצים. הם טוענים שהתקציב מבשר גידול בהוצאה הציבורית ושבדיקת נתוני מוכיחה שההוצאה האזרחית תגדל ב-2% ותגרום להגברת קצב גדילת שיעור האינפלציה; 4. אנשי בנק ישראל מנבאים לנו נבואות שחורות שלפיהן יגיע המשבר במאון התשלומים לשיאו בעוד שנתיים ויגרום למשבר כלכלי חמור אם לא יינקטו אמצעים נגדיים חמריים. דבריהם נלמדים מן העובדה שהגרעון המסחרי גדל השנה ב-41% לעומת אשתקד והיבוא גדל ב-25% לעומת היצוא המסחרי שגדל רק ב-15%.

אחת המגמות של האוצר היתה להביא לצימצום מספר האנשים העובדים בשירותים ולהעבירם לתעשייה ליצוא. האם המדיניות הנקוטה בידי הממשלה השיגה את מגמתה? האם צימצום האשראי, הצמדת מלאה של הלוואות הפיתוח והצעדים הנוספים שהביאו למחנק במפעלים רבים היא התשובה? האם האבטלה המונית הצפויה היא התשובה? מפעלים רבים אינם יכולים לעמוד במצוקה שנוצרה, אחרים נמצאים על סף סגירה וההוצאה היא פליטת עובדים. במקום שמפעלים יצרניים יקלטו עובדים נפלטו מהשירות הציבורי הם עצמם פולטים עובדים. מזה הם האמצעים שנוקטת ממשלת ישראל? היא מועיקה בצורה דראמטית בערב שנת בין השמשות את שרי ישראל לירושלים, היא מבטלת את בית ישראל מהכנות לקבלת השבת, מגייסת את כל אמצעי התקשורת ומבשרת לאזרחי ישראל על שתי הצעות שקיבלה: החלטת אחת בעלת ערך אמוצינאלי ושייכת לתחום מרשתת ישראל ואילו ההחלטה השנייה נועדה כביכול להצר את צעדיהם של בעלי ההון השחור. אך מההר יצא עכבר; יודעי דבר המכירים היטב את מנגנון המסים אומרים שההחלטה על חיסול או צימצום ההון השחור נועדה מראש לכשלון. וגכון הדבר, אנשי מס הכנסה עמוסים מעל לראשם ואין בכוחם לשאת את המטלות שהוטלו עליהם כתוצאה מקבלת 600 אלף הצהרות הון. זהו צעד

טלה: המובטל לא ישאב נתמה מהנתון הסטטיסטי של 5% מובטלים "בלבד". המובטל הוא מובטל ב-100%. עכ"שיו זו ההודמנות לעשות למען משיכת עובדים לייצור על-ידי מערכת תמריצים שחכלול, מלבד פיטורין, הסבה מקצועית ועזרה במעבר ממקום למקום, גם שיעורי מס נמוכים בייצור.

אדוני השר, לקיצוצים שאתה מטיף במגזר הציבורי חייבות התלוות גם דוגמאות אישיות. מדינה עניה כמו מדינת ישראל לא יכולה להרשות לעצמה צי של מכונות פאר, עם נהגים ובלעדיהם, ועוד תופעות אשר אינן עולות בקנה אחד עם יכולתנו המשקית. כאן התורה לחאקי, לאורח חיים צנוע המתאים לאפשרויותינו, חייבת לבוא ממך יום יום, שעה שעה, תוך מתן דוגמה אישית. אני יודע שהתחלת בכך בראשית צעדיך במשרד ואני חושב שאתה צריך להמשיך בכך.

בשורת התקציב של אוורית ריסון והאטה במשק חייבת להיות מבוססת בתחומים רבים, ובכלל זה התחייבותך שאם קצב עליית המחירים יהיה גבוה ממה שחזוי בתקציב לא יינתן פיצוי על ההתייקרות הנוספת. ההבטחה שלך חייבת להיות הבטחת ברזל.

יש נושא שמדאיג אותנו והוא מצבת החובות של המדינה, חובות חוץ וחובות פנים כאחד. מצבת החובות יכולה, חס וחלילה, להיפך למצבה. צריך למתן את קבלת החובות על-ידי קיצוצים וגם על-ידי הנהגת תכניות חסכון. דיברנו רבות על תכניות של מכירת מגרשים במיוחד לחסכון. אני מקווה שהתכנית הזאת תצא ממגירת משרד האוצר ותטופל בצורה רצינית מאוד. בתחום התייצוני יש לעשות למען הקטנות התלות. קצת מפחד לראות שמתוך מאה מיליארד לירות הלוואות מחוץ-לארץ מהווים מיליונות העצמאות והפיתוח רק כ-14% והשאר לגורמים זרים. זהו מצב שהוא בהחלט לא בריא.

כדי להתמודד עם בעיות אלו יש להגיע למסקנה חד משמעית שאין פרות קדושות במשק. אין תחום שאי אפשר לגעת בו ואין תחום שם לא ניתן ליעל ולקצץ. ומבחינה זו טוב שהתוויות של פרה קדושה שהודבקה במשך שנים רבות כל כך לבטחון הורדה משם סוף סוף.

יש תחומים אחרים שחסכון וקיצוצים מביאים לבין-בין, אם כי כאלה שאינם נראים לעין. ואחד התחום מים שהייתי רוצה לגעת בו הוא תחום הכבישים והגשרים העיליים. חסכון בדלק, זמן, עצבים וכוח בנסיעה תורמים ישירות למשק. ביובו זה לא נראה בעין אך הוא קיים וניתן היה לחסוך כאן מאות אלפי שעות עבודה, העלאת תפוקה וחסכון בחלפים ובדלק יקר. ירידה ריאלית של 19% בתקציב פיתוח כבישים בין-עירוניים זהו ביובו ולא חסכון. אני חושב שצריך להימצא תקציב כדי שנוכל לשפר את מערכת הכבישים ובמיוחד את הגשרים העיליים כדי שתתנועה תוכל להתנהל מהר יותר ולא תתעכב ברמזורים.

לבסוף, אדוני שר האוצר, בביצוע ניבחנו כולנו. אני מאחל לך להגיש בשנה הבאה תקציב פיתוח ותנופה אם אמנם התקציב של השיקום וההבראה בשנת 1980 יעמוד במשימתו.

הי"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליהו מויאל, ואחריו — לחבר-הכנסת שלמה לורינץ.

טבה הסוציאלית על-ידי זה שאינה נותנת את מלוא הפי-צוי על ההתייקרויות שחלו במצרכים החיוניים. הקיצבאות כידוע צמודות לשכר הממוצע במשק. כאשר הוקם המוסד לביטוח לאומי היתה המדיניות המוצהרת שקיצבת זיקנה תגיע ל-22% מהשכר הממוצע במשק ולמקבלי הה-טבה הסוציאלית — 25%. ואכן כך היה פחות או יותר עד לפני כמה שנים. ואילו היום מקבל הבודד כ-11% מהשכר הממוצע במקום 22% ומקבלי ההטבה הסוציא-לית — 18% במקום 25%. זוהי שחיקה משמעותית.

הלל זיידל (הליכוד):

רק לשם אינפורמציה: אתה מסכים שהשחיקה לא החלה לפני שלוש שנים?

אליהו מוראל (המערך):

בהחלט. היא החלה בשנים האחרונות. לפני כן לא הגענו ל"הישגים" כאלה.

לכן, גברתי היושבת-ראש, התקציב הזה אין בו משום התמודדות עם האתגרים שבפניהם עומדת החברה הישראלית ואני אצביע נגדו.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזילינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלמה לורינץ, ואחריו — לחבר-הכנסת תופיק טובי.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי ברצוני לברך את שר האוצר ואת אנשי משרדו בהביאם את התקציב השנתי לכנסת. רצוני להציע את הערכתי על העבודה המאומצת שהם השקיעו בהכנתם את התקציב במשך כעשרה ימים אחרי שעשו לילות כימים. הערכה מיוחדת אביע לראש אגף התקציבים, ישראל ארקין, ולא-נשי אגף התקציבים אשר במשך כל השנה מפגינים כושר מיוחד, חריצות ומסירות והגדילו עשות לאחר שנטלו על עצמם את האתגר להביא את התקציב לאחר עשרה ימים ואף עמדו בו.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, שר האוצר הצליח לקבוע את הדיאגנוזה הבירורית במה שנוגע למשק המדינה. הוא קבע בלשון פשוטה ומובנת, שכליך אפיי-נית לו, שאין לנו אלא מעט, שאנו מדינה עניה. אומרים שקביעת הדיאגנוזה היא מחצית התרופה. אבל אנו היינו רוצים ומצפים לרפואה שלמה, לפתרון שלם. היתיר רוצה לומר בסגנון שלי לכנסת, ויותר מזה לציבור, לאורח הפשוט, במה אני רואה את התרופה ואת הפתרון לבעיות המשק.

האורח בדעה שהוא אמנם מוציא יותר כסף מכפי שהוציא בעבר, הרבה יותר מאשר הוא הוציא לפני שנה או לפני חמש או עשר שנים, אבל הוא סבור שההר-צאה הנוספת נובעת רק מההתייקרויות. הגה המדד קפץ בעשרות אחוזים, במאות אחוזים, ובהתאם לכך האוצר מוציא יותר כסף. באחד העתונים כתב כלכלן — והוא צודק — שהמדד עלה מאז קום המדינה באלף אחוז. לירה של היום שווה גרוש או אגורה בהשוואה לשנת 1948 או לשנת 1950.

הלל זיידל (הליכוד):

זה כולל את החור של הפרוטה.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

אני מסכים.

טכני גטול כל משמעות כלכלית. במקום לנקוט דרכים דראסטיות של אמצעי ספיגה מבעלי ההון נוקטים אמצעי ראויה על-מנת להסיט את דעת הקהל מן העיקר ומבעיית האבטלה.

מה הוא המצב היום מבחינת תעסוקה? מספר רב של מפעלים מדווחים על ירידה ניכרת וריאלית בהיקף פעו-לותיהם. יש ירידה דראסטית בהזמנות ממפעלים, יש קפאון בביקוש לעובדים חדשים במפעלים ומספר מבקשי העבודה בלשכות התעסוקה גדל בצורה ניכרת ובוולטת מיום ליום, משבוע לשבוע ומחודש לחודש. מפעלים תעשייתיים, בעיקר מענפי המזון והטכסטיל, מודיעים על ירידה במכירות. גם מפעלי אלקטרוניקה ומתכת מודיעים על ירידה חריפה בהזמנות ליצוא והתוצאה היא אבטלה. גברתי היושבת-ראש, האבטלה היא לא גזירה מן השמים, היא מדיניות מכוונת והיא נובעת מתפיסת עולם האומרת: החזקת כמה עשרות אלפים של מובטלים תתרום לריסון דרישותיו ולריסון תביעותיו של העובד. בקיצור, היא תנמיך את קומתו.

גברתי היושבת-ראש, אנו מדינה של עלייה. אנו פונים ליהודי העולם שיארונו את חפציהם ויעלו לישראל. איוה תוקף מוסרי יש לדרישתנו, לתביעתנו ולפנייתנו ליהודי הגולה? באיזה זכות אנו דורשים מרופא, מעובד סוציאלי או מכל בעל מקצוע אחר לבוא לישראל בשעה שהוא יודע את המציאות המרה המצפה לו כאן? גם בלי המומנט הזה של העלייה לישראל נראה לי שזכותו הראשונית של כל אזרח היא לעבוד ולפרנס את משפחתו בכבוד וחובתה של המדינה לספק לו עבודה בהתאם לכישוריו וליכולתו. אנו מנסים לייבא תיאוריות מן החוץ ולנסות לשחזר אותן במקום שלא יוכלו להיקלט בו. אומרים לנו שבאירופה מקובלת אבטלה של 4% והיא נחשבת בריאה למשק. אינני מקבל את התורה הזאת: א. מפני שהגו אותה כלכלנים בעלי תיאוריות רכושניות שכוונתם להחזיק רורבה של מובטלים על-מנת להשתמש בהם כשוט נגד העובד, לבל ירים ראש; ב. העובד האי-רופי המפוטר, אם הוא מובטל, יש לו ברירה. אם הוא איטלקי הוא יכול לעבוד בגרמניה או בצרפת ושם הוא עובד רצוי. אצלנו העובד המפוטר יש לו רק ברירה אחת אם הוא רוצה לעבוד והיא לרדת מן הארץ. הוא לא יכול לעבור לארץ שכנה עד יעבור זעם ואחר-כך לחזור.

גברתי היושבת-ראש, הגענו למצב שבו אנו אובדי עצות וחדלי ישע. במשך השנתיים האחרונות אנו הול-כים מדחי לדחי. הממשלה גורמת לאבטלה וההערכה, לפי ספר התקציב, היא בין 55 ל-65 אלף מובטלים בתקופה אליהו הוא מתייחס. ההתירה האינפלציונית מובילה אותנו למצב של פשיטת רגל. הגענו לממדים שאף מדינה קונטיננטאלית לא הגיעה אליהם. ארצות השוק המשותף הגיעו בשנת 1979 לאינפלציה ממוצעת של 9% והם בוכים מרה על גורלם הקשה, יש ביניהם הדורשים מממשלותיהם להתפטר. ואילו אנו בהענו לממדים פי 12 ויותר והכול הולך על מי מנוחות ועוד שרי הממשלה מפרסמים זה לזה וטופחים אחד על שכם רעהו. הממשלה הולכת בדרך הקלה, במקום להתמודד עם מקור האינפ-לאציה ולספוג על-ידי אמצעי גביית דראסטיים את ההון השחור הקיים בארץ היא תוקפת את השכבות החלשות, מצמצמת סובסידיות ומייקרת לחם, חלב ומוצרי חלב ותחבורה ציבורית שלה נזקקים ההמונים, מצמצמת בקי-צ' באות לילדים וגורמת לשחיקה בקיצבאות הזיקנה והה-

שר האוצר, על דעת הממשלה, הצליח להקטין מבחינה ריאלית את התקציב מ-425 מיליארד לירות ל-405 מיליארד לירות. זה נוסף על כך שגם תקציב שנת 1979 היה כבר מוקטן. אני לא יודע אם הציבור יודע את העובדה שהתקציב הנוסף, תקציב ב', לא כיסה למעשה את כל ההתייקרות שהיתה. ואם הצלחת, אדוני שר האוצר, להביא תקציב מוקטן אחרי תקציב מוקטן בפעם הראשונה בתולדות המדינה הרי שזה לפחות סימן טוב והנך ראוי לשבח בשל כך. אני לא רואה בזה עדיין פתרון כי 20 מיליארד לירות אלה לא יביאו את הגאולה הכלכלית, אין בזה די ורחוק מלהיות בזה די, אבל זאת לפחות תפנית בפעם הראשונה בתולדות המדינה.

אני רוצה לציין עוד דבר המוקטן בפעם הראשונה בתולדות המדינה והוא שהתקציב מוקטן באופן רשמי את שיא כוח האדם. אם בשנת 1979 היה שיא כוח האדם 70,893 הרי השנה מגביל החוק את שיא כוח האדם ל-65 אלף עובדים. הדבר הוא משמעותי משלושה טעמים: הראשון, זה פשוט חסכון בתקציב; השני, הוא משמעותי יותר, זה לא חסכון חד-פעמי שהרי אם אתה מקטין את כוח האדם הרי זה חסכון שבאופן אוטומטי יימשך הלאה, והדבר השלישי, העיקרי והחשוב ביותר הוא שזאת התחלה של שינוי במבנה המשק, אני מקווה, מעבר משינוי לייצור. ושוב, כדי לא להטעות את הציבור אני רוצה לדייק במספרים: אמנם מבחינה פורמאלית יש הורדה של 6% ויותר בשיא כוח האדם אבל מבחינה מעשית, אם אני לוקח את מצבת כוח האדם בנובמבר 1979 שהיא 67 אלף ואם עכשיו מגבילים אותו ל-65 אלף הרי ההורדה המעשית היא רק ב-2,000. אני רואה שהממונה על התקציבים לא כל-כך מסכים אבל אין לו אפשרות להגיב ואני מצטער על כך. נדמה לי שכך הוא הדבר בכל אופן ההורדה המעשית היא יותר קטנה מאשר התיאורטית. לדעתי זה מעט מדי ומאוחר מדי, ובכל זאת יש בזה הרבה ברכה כי, כפי שצינתי, זו פעם ראשונה שזכינו לתפנית כזאת שאנחנו מורידים בחוק את שיא כוח האדם, זאת אומרת מצמצמים את המנגנון הן במה שנוגע למשרדי הממשלה במספר שהוזכר והן במה שנוגע לרשויות מקומיות, לפי התכנית, ב-4,000 עובדים. אני מצטער שזה לא נעשה ואני מציע מעל במת הכנסת לשר האוצר שכמו שהצעת בחוק התקציב הגבילה בשיא כוח האדם במה שנוגע למשרדי הממשלה כך יש להכניס בחוק שיא כוח האדם גם ברשויות המקומיות. ועדת הכספים בימתה היא, ובימתה של חברי הכנסת מנחם סבידור, הכניסה את זה בחוק התקציב לשנת 1979. הממשלה הפעם לא הגבילה בחוק את שיא כוח האדם ברשויות המקומיות ואני מציע לשר האוצר שהיא תעשה זאת. אם לא כן נצטרך שוב אגהנו, חברי ועדת הכספים, לעשות את המלאכה הזאת.

ועוד דבר שאני רוצה להציע מעל במה זו: לא להסתפק בחוק בלבד אלא לקבוע גם ענשים, בלי כל משוא פנים, על מי שעובר על החוק. לא ייתכן שאנשים רמי מעלה, אם אלה שרי ממשלה, פקידים בכירים או ראשי ערים, יעברו בריש גלי ובזדון על חוק התקציב, בלשון פשוטה, ממפצפים על החוק: אמנם יש כאן הגבלה אבל אגהנו מוסיפים. אם הגענו לכך, ואני מצטער על זאת, שהעמידו למשפט ראש עיר — כוונתי למי שהיה ראש עיריית בני-ברק — על מה שנעשה על ידו בעניין שמירת השבת — ואני מצטער על כך כי לדעתי לנו היתה הצדקה לכך — הרי קל וחומר שיש להעמיד לדין מי

האורח רוצה להרגיע את מצפונה. הוא אומר לעצמו שהוא איננו מבוב, שהוא מוציא מבחינה ריאלית יותר מאשר לפני שנים כי ההתייקרות היא שמביאה אותו לכך.

אני רוצה להביא לכנסת כמה נתונים, כפי שלקטתי אותם מהספר המעניין של הפרופסורים נדב הלוי ורות קלינוב על ההתפתחות הכלכלית. אני מציע לחברי הכנסת לקרוא את הספר המעניין הזה. אם אנו בוחנים את המספרים האלה אנו רואים שאמנם הלירה של היום שווה לאגורה של שנת 1950 וזה אומר התייקרות פי מאה, אבל אם במקביל לכך אני לוקח את הנתונים על הצריכה הפרטית אני רואה שהיא לא עלתה פי מאה — וזה אולי חידוש בשבילך, אדוני שר האוצר — אלא היא עלתה פי 225, זאת אומרת פי שניים ורבע ממה שמחייבת התייקרות. אבל המספרים הם מדהימים יותר במה שנוגע לצריכה הציבורית. אם הצריכה הציבורית בשנת 1950 היתה 65 לירות לנפש הרי כיום, אם אני מחלק את התקציב בצורה פשוטה לפי מספר האוכלוסים, מתברר שהצריכה הציבורית לנפש מגיעה ל-125 אלף לירות, זאת אומרת פי אלפים בעוד המדד עלה רק פי 100. כדי לא להטעות את הציבור ארשה לעצמי להפריד את הצריכה הבתחנות מהצריכה האזרחית-הציבורית אבל גם אז מתברר שהצריכה הציבורית-האזרחית עלתה פי 700 בעוד המדד עלה פי 100. לכן אנו חייבים להחזיר לתוך דעת הציבור שהוא מוציא הן על הצריכה הפרטית והן על הצריכה הציבורית-האזרחית פי כמה יותר מכפי שעלה המדד. הצריכה הציבורית-האזרחית ההוצאה היא פי 7 מעליית המדד ובצריכה הפרטית ההוצאה היא פי 2.25 מעליית המדד.

אם המספרים האלה הם ברורים ונהירים הרי שאנו צריכים להגיע למסקנה שהפתרון היחיד הוא להוציא לא יותר מכפי שיש לנו, ובכל אופן לא יותר מאשר מחייבת ההתייקרות. אנו צריכים, חברי הכנסת, לחזור למסורת של ישראל-סבא גם בעניינים כלכליים. ידוע שהיהודי תמיד הסתפק במועט, תמיד הוציא פחות ממה שהרוויח, גם במצב קשה מאוד קל וחומר שהוא לא הוציא מעל ומעבר למה שהרוויח. אם נחזור גם בעניין זה למורשת אבותינו, לדרך של ישראל-סבא, יהיה לנו פתרון גם לבעה הכלכלית שהרי הא באה תלוי. צריכה מופרזת, פרטית וציבורית היא השורש הפורה רש ולענה הגורם לכל רע: לאינפלציה, להקטנת היצוא, למאזן המסחרי השלילי, להגדלת החובות, חובות פנים, ומה שיותר גרוע — חובות חוץ. כל עוד לא נחיה לפי יכולתנו ומכלי מקום לא נוציא יותר מכפי שמחייבים מההתייקרות, אדוני שר האוצר, אין שום תרופה. גם אם נצליח להכות באינפלציה וגם אם נצליח להגדיל את היצוא. אם נצטרך מעבר ליכולתנו לא נוכל לפתור את בעיותינו הכלכליות. אנו חייבים להוריד את רמת החיים. אני יודע שזה לא פשוט ולא קל. אינני רוצה לחזור על מה שהצעת מעל במת הכנסת לפני עשר-עשרים שנה — ואז הייתי יותר תמים — ששרי הממשלה יתנהגו כמו שרים במדינה עשירה כמו שווייץ אשר אינם מתביישים לרכב על אופניים ואין להם מכוניות עם נהג צמוד. אחרי שלושים שנה בכנסת אינני מעו להעלות הצעה כזאת. אבל בין הצעה כזאת לבין המצב הקיים עדיין יש מרחק רב המאפשר לנו לתקן דברים רבים.

לכן אני מציינ לשבח את העובדה שבפעם הראשונה בתולדות המדינה זכינו לתקציב מוקטן מבחינה ריאלית.

נאפשר זאת ישבו הקבלנים בחיבוק ידיים וממילא לא ישלמו את המסים שלקחנו בחשבון.

עוד הערה, כי פטור בלא כלום אי-אפשר. איני נוהג לערוב ענייני דת עם ענייני כלכלה אבל, אדוני שר האוצר, אני רוצה להזכיר את עניין העבודה בשבת. איני מדבר כרגע על השבת מבחינת נשמת השבת — לשם כך דרושות לי עוד שעותיים ויש לי רק עוד כמה דקות — אלא מבחינה כלכלית שהרי עבודה בשבת גורמת לביובז ולא אהסס להגיד: לשחיתות. כאשר מנהלי עבודה רוצים להיטיב עם עובדים הם נותנים להם עבודה בשבת גם שלא לצורך. הם אינם עושים זאת להכעיס. איני חושד בהם בכך. פשוט רוצים להיטיב. על עבודה בשבת משלמים פי 2 או פי 3.

ראשיהממשלה מ. בנין :
יש גם נימוקים אחרים.

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל):
אני מודה על קריאת הביניים, אדוני ראש הממשלה. הקדמתי ואמרתי שלא אדבר הפעם על הנימוקים האמיתיים נגד עבודה בשבת. לשם כך אני זקוק לשעותיים. היות שזה דיון כלכלי הרשיתי לעצמי לגעת רק בנקודה זו. זו לא אלפית האחוז של הנימוקים. בדיון כלכלי מן הראוי להזכיר שיש בכך לא רק ביובז אלא גם מקור לשחיתות. יש לעקור תופעה זאת מן השורש.

גברתי היושבת-ראש, אומר דבר נוסף, דבר שאינו שייך לתקציב. התפלאתי מדוע שר האוצר הביא עניין זה דווקא בהזדמנות של הגשת התקציב אך מכיוון שהוא הביא זאת וכיוון שדבריו גרמו לביקורת קטלנית בעתונות היום אני רוצה להגיב על כך. אני מדבר על עניין הגבלת סכום המטבע הזר המוחזק במוזמנים ל-500 דולר בלבד. התפלאתי מאוד כאשר קראתי מה שנאמר בעתונות. על מה יצא הקצף? היות שאף אחד לפני לא הגיב על הדברים אני רוצה להגיב, לא כליכך בשביל חברי הכנסת, אני מניח שהם מבינים את הדבר, אלא בשביל הציבור. מה הרע בכך שהאוצר אומר שאזרחי המדינה לא צריכים להסתובב עם 3,000 דולר במוזמנים בכיס? וכי מישור מסתובב עם 120 אלף במוזמן בכיסו? נוסף לכך, יש בזה סכנה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
תלוי איזה כיס.

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל):
הפירצה קוראת לגנב, מוזמנים קוראים לגנב.

איוו פגיעה יש כאן באזרח? איפה הנוק? מה הדין בורים על כך שזה סוף הליבראליזציה, שזה פוגע בליבראליזציה? הלווא מותר להחזיק הלאה 3,000 דולר אבל רק 500 דולר במוזמן והשאר בשק בנקאי או ב"טראבלרשק". מה הרע בזה?

שרה רורון (הליכוד):
מה התועלת בזה?

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל):
התועלת בכך רבה, גברתי. אם השר לא הסביר די אני אסביר. החוקת מוזמנים זה דבר שלילי. איננו רוצים שעסקים יתנהלו במוזמנים, קל וחומר שאיננו רוצים שעסקים יתנהלו במטבע חוץ אלא אם אנחנו רוצים לעבור

שעובר בודון על חוק וחוק התקציב גם הוא חוק מחוקי המדינה.

יש דבר חיובי שאחרים מתחו עליו ביקורת ואני רואה בו דבר חיובי והוא שההתייקרות הפעם מחושבת רק לחצי שנה. טעות היא לומר שהתקציב הוא לחצי שנה; התקציב הוא לשנה. ההתייקרות לחצי שנה היא יותר מציאותית ויש בזה הרבה ברכה. אני לא רואה כאן מקום לביקורת.

אני עובר עכשיו לכמה דברים שליליים ואני מבין גם מעל במה זאת כמה חששות שבלבי. הדבר הראשון, אדוני שר האוצר, הוא הירידה הריאלית ב-10% בהשקעות ובתשתית. אמנם בהתחלה זה קצת מתוק כי בגלל זה הגרעון במאזן המסחרי הוא "רק" 800 מיליארד דולר ואלמלא כן הוא היה יותר אבל אוי ואבוי לחסכון כזה כי פירושו מכירת המחר. בלי השקעות. בלי תשתית, לא יהיו גם הכנסות.

חשש נוסף הוא בקשר להערכת שיעור האינפלציה ב-65% למחצית את 1980. אני חושש שהדבר הזה אינו ריאלי כאשר כבר בתחילת שנת התקציב, זאת אומרת באפריל, נקודת המוצא היא לא פחות מ-45%. אבל ייתכן, אדוני שר האוצר, שהביקורת הזאת יכולה ליהפך לחיוב כי אם אמנם תעמוד במה שהבטחת ובמה שהבטיחו אנשי אגף התקציבים, שגם אם ההתייקרות תהיה יותר גדולה תעמוד בתקציב הזה, הרי אין מקום לביקורת שהשמעתי עכשיו.

אני חושב שיש מקום שבדברי התשובה שלך, אדוני שר האוצר, תגיב על הדברים המרחפים בחלל על סכר מים רציניים החסרים בתקציב, אם זה אותם 2-3 מיליארד לירות למילוי תביעות המורים ואם זה אותם 3 מיליארד לירות הדרושים, לדברי השר שרון, לפיצוי אנשי פיתחת רפית.

יש בלבי חשש רציני גם לגבי לאומדן ההכנסות. אני מסופק אם אין הוא אופטימי מדי, במיוחד כאשר מביאים בחשבון את הקילת המלאך, את ההתחשבות שהבטחנו כולנו, לשר האוצר בכלל זה, לייצוב ההון, לעצירת שחיתות ההון בכלל המגזרים ועוד דברים מוצדקים כאלה. לכן יש חשש בלבי אם אומדן ההכנסות הוא ריאלי.

יש דבר נוסף שאני רוצה להזכיר מעל במת הכנסת בביקורת גלויה, אולי אפשר עוד לתקנו. אני לא יכול בשום פנים לגרוס שני תקציבים לאומיים, אחד על-ידי משרד האוצר ואחד על-ידי בנק ישראל. אינני מתנגד לתופש אקדמי וכל זמן שזה להלכה ולא למעשה אולי טוב שתהיינה שתי דעות, שתי הערכות, שתי גישות. אבל משרד האוצר ובנק ישראל הם שניים שהם אחד והם צריכים לעבוד שלובי יד. אתם מוכרחים, ועוד לא מאוחר, להגיע לקונסנזוס, לאיוו פשרה, כדי שנדע מהם האינדיקטורים מבחינה מעשית במה שנוגע לביצוע.

חסר לי בתקציב הזה העניין של דירות להשכרה. הרבני והשיכון מתלונן על מחסור בדירות לזוגות צעירים לנוקשים אחרים. אני חושב ששר האוצר שותף לתפיסתי שאי-אפשר למלא את החסר על-ידי תקציב ממשלתי, הכול על-ידי תקציבים ממשלתיים. צריך לחפש דרך לבניית דירות להשכרה. הקבלנים מוכנים לעשות את המלאכה. לא נצטרך לתת להם מענקים ולא הלוואות. נצטרך לתת הנחות במסים ובקרעק, אולי בחינם ואולי קרעק וזולה. הממשלה לא תפסיד על-ידי זה דבר. אם לא

וההוצאות הצבאיות מנופחות וההוצאות האחרות של תקציב גרעוני ממשכיות להתקיים גם הן ומכונת הדפוס משלימה את המימון החסר. בעבר הדפיסו לירות ומעתה דפיסו שקלים. גם הדיבור סרק. על בעלי ההון הגדולים המחזיקים במיליונים רבים ובמיליארדים לא הטלתם תשלום מס ישיר בעת החלפת הכסף ולכן שום דבר לא השתנה. מי שמחזיק ומחביא את הונו השחור הרי לא ב"הרצלים" הוא מחזיקו כי שיעורם יורד מיום ליום אלא במטבעות חוץ ובהשקעות למיניהן.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
ב"ארליכים" וב"הורביצים".

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אין אנו נגד הגשת הצהרות הון ואין אנו נגד רישום עיסקות בסך 15 אלף לירות, אם כי בעוד זמן מה אולי זה יהיה מחירו של זוג נעליים וזה יהיה דבר בלתי רציני. צעדים אלה לא ישנו דבר יסודי. ואם יש בצעד הזה של שינוי 10 הלירות בשקל אישיו דבר הרי זה עלול להביא לגל של העלאות מחירים חדשות, כשיתחילו לעגל מחירים למעלה. גם בלי עיגולים של מחירים למעלה התקציב החדש כבר מבשר גל חדש של העלאות מחירים על מצרכים חיוניים כפי שמבשרים לנו היום כלי התקשורת. חם, חבורה, דלק, מים, חשמל וכל מה שקשור בזה יעלה מחירם וגם תהיה העלאת מחיר התוצרת החקלאית וכו'. העלאת מחירים בשיעור של 85% זה מה שמבשר לנו השקל שדרכו רוצה השר הורביץ "לחזור לעצמו", כדבריו אתמול.

חברי הכנסת. תעמולה מפוצצת ורעש גדול ליוו את לידתו של תקציב הורביץ תקציב של הצלה לאומית ו"הבראת המשק". והנה עומדת בפנינו עוד מהדורה של תקציבי ממשלת הליכוד, דומה לתקציבי הקודמים, תקציבים של הוצאות צבאיות מנופחות וגדולות, תקציבים של צימצום בשירותים הציבוריים לרעת צרכיה החיוניים של החברה הישראלית, תקציבים המכבידים עוד יותר על המוני העם. זהו תקציב אינפלציוני מובהק שימשיך לשמש ביתר שאת כמשאבה גדולה לשאיבת עמלם וזיעתם של המוני העם כדי להעבירם, בשקלים "שמנים", לבעלי ההון הגדול שאותם משרתת, מדשנת ומעשירה ממשלת הליכוד.

השר הורביץ מדבר גבוהה על בלימת האינפלציה כיעד ראשון של התקציב. דברים כאלה שמענו מהשר ארליך לפניו וראינו את האינפלציה המסחרת והמרויח ששת שפקדה את הכלכלה הישראלית והגיעה בשנת 1979 ל-115%. אפילו בחוגי האוצר מעריכים שתקציב זה, בגלל הפוטנציאל האינפלציוני שיש בו, יגיע ל-870 מיליארד לירות.

שר האוצר אומר שהוא הביא תקציב הנמוך בערכו הראלי מהתקציב של השנה הקודמת עלי-ידי צימצום 6% מרוב המשרדים. אבל העובדה היא שקיצצתם רק בשי-רותים החברתיים, בחינוך, בבריאות ובסעד; ביטלתם סובסידיות על מצרכים חיוניים ויוזמים עוד לבטל את קיצצאות הילדים וזאת בזמן שהמשרד הקובע בתקציב משרד הבטחון, יצא עם תוספת ריאלית רצינית. אם זה שלום אמת, מה שחתמתם עליו עם מצרים, הרי זה היה צריך להביא את ברכת השלום וזה היה צריך להשתקף גם בהקטנת העול של ההוצאות הצבאיות. אבל לא שלום

מהשקל לדולר. עדיין איני מציע זאת ולא הגענו לכך. הדבר גורם נזק לאוצר כי הזמנת מזומנים בחוץ-לארץ וכל הקשור בכך כרוכים בהוצאה גדולה. אין בכך פגיעה באזרח. אולי יש פגיעה במי שאינו רוצה להיות הגון. על זה יצא הקצף? הקצף של מנהלי הבנקים? זאת לא אוכל להבין.

הלל זיידל (הליכוד):
דווקא הבנקים ירוויחו.

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל):

מנהלי הבנקים אומרים: אף שאנחנו גרוויח מכך זה איום ונורא. אינני מבין מה כאן איום ונורא. יש בזה שלילה אחת והיא שהבנקים מרוויחים יותר מדי. הם גובים על שק אחוז וחצי. זה הרווח שלהם. אין לכך הצדקה. אם הם מותחים ביקורת אסיט את הביקורת כלפיהם. אני קורא להם לא לגבות עמלה כל-כך מופרזת. אם לא יתקנו את הדבר מתוך רצון אני מציע לך, אדוני השר, לתקנו בעצמך.

אני מסיים את דברי. הרשיתי לעצמי להשמיע כמה חששות שבלב, אולי דברי ביקורת, אבל בסך הכול יש התקדמות בכיוון הרצוי. אם הציבור יבין את המצב, את האבחנה הברורה, ויהיה לו רצון, לפי הסגנון שלי, לחזור לדרך של ישראל-סבא, להוציא פחות ממה שיש, בוודאי לא יותר ממה שיש, נוכל להציל את המשק לטובת הכלל ולטובת הפרט.

מה שברור הוא שוועדת הכספים, כפי שנוכחת היום בישיבה, אדוני שר האוצר, תעמוד לעזרתך בכל המי-שורים.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר-הכנסת עמוס הדר (הורביץ).

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, רצוני בראשית דברי להביע מחאה על הצורה הפוגעת בעבודה התקינה של הכנסת שבה מקיימים את הריון על התקציב. מניחים את התקציב עם הספרים העבים ובאותו יום מבקשים את חברי הכנסת להתייחס אליו. זה דבר לא רציני, זה זילזול בכנסת ובחבריה וזה הופך את הדיון לפורמאלי וחסר התייחסות רצינית לתקציב.

התבשרנו יום לפני הנחת התקציב על שולחן הכנסת על צעדים חדשים, על המרת עשר לירות בשקל. השר הורביץ מגדיר את השימוש בשקל כביטוי לרצון להיות בלתי תלויים. זה שיא חוסר הרצינות. האמת היא ששוק-עים עוד יותר בבוץ התלות הכל-צדדית באימפריאליזם האמריקני כאשר נהפכים ממש לגרורה שלו, בכל המור-בנים. שינוי שם מלירה לשקל לא ישנה מזל. השר הור-ביץ הגדיר בהופעתו בטלוויזיה את הצעד כצעד פסי-כולוגי. ימצאו לתעלול הזה עוד הגדרה ועוד הגדרה אך האמת היא שאין הצעד הזה אלא צעד הפגנתי והצגתי. המטרה היא לחפות על התהליך האינפלציוני המדכא והמרושש. אך אם התקציב המוצע הוא 653 מיליארד לירות או 65.3 מיליארד שקלים אין זה משנה מאומה בתהליכים היסודיים של הכלכלה הישראלית שתמשיך להידרדר במדרון האינפלציה, היוקר והמשברים. אין בשקל-שום תרופת פלא לאינפלציה כאשר סיבותיה היסודיות ממשכיות להתקיים, כאשר המשק הוא מלחמתי

בתקציב החדש. תקציב החינוך ירד מ-7.7% בתקציב של השנה שעברה ל-5.3% בתקציב החדש; בריאות — מ-3.3% ל-1.7%; רוחה ועבודה — מ-7.4% ל-3.38%. תקציב הרשויות המקומיות ירד מ-9.2% ל-3.76%. זו ירידה דראסטית שתתבטא בפתח שירותים, ביותר מסים ובפשיטות רגל של הרשויות המקומיות כשהרשויות המקומיות הערביות יסבלו גם ממדיניות הקיצוצים וגם ממדיניות האפליה. רוצים ליצור את הרושם כאילו הגדילו את תקציב השיכון ובכך יעזרו לתושבי שכונות העוני. אבל עיקר התוספת לתקציב השיכון תועבר לשיכון בשטחים הכבושים, לחיזוק ההתנחלויות, וזה שוב יהיה על חשבון תושבי מוסררה והקטמונים, תושבי ואדי ניסנס, עכו העתיקה, ע'מ' ביפו ועוד.

חברי הכנסת, האינפלציה והיוקר המאמיר פוגעים קודם כול בציבור העמלים. מדד המחירים לצרכן, כלומר היוקר, קפץ מאוקטובר 1978 עד דצמבר 1979 100 נקודות ל-250.8, זאת אומרת פעם וחצי, אולם תוספת היוקר עלתה רק מ-100 נקודות ל-200 נקודות והתשלום תמיד פיגר בכמה חודשים אחרי העלאת המחירים ההר-סנית והשווקת. לפי הנתונים הסטטיסטיים ירד שכן העבודה בחודשים האחרונים של שנת 1979 ב-12% והוא המשיך לרדת גם בתחילת שנת 1980. ומעצבי המדיניות האנטי פועלית ושופרותיה בישראל אינם חדלים מלתקוף את שכן העבודה כגורם אינפלציוני כביכול, כגורם המעלה את הוצאות הייצור ולכן צריך, לדעתם, לתקפו ולהורידו עוד יותר. אומרת היא ששכן העבודה בישראל הוא בין הנמוכים בקרב המדינות התעשייתיות המפותחות. שכן ממוצע לשעת עבודה בישראל, לרבות תשלומים גלויים, מגיעה לשווי של 2.8 דולר לשעת עבודה, בשבדיה זה 9.8, בגרמניה זה 9.4, בארצות הברית זה 8.35 ובבריטניה 4.25 ואין התפרש במחיר גדול לפרש השכר. ראו מאמר בעניין זה ב"הארץ" מיום 17 בינואר 1980. אתן רק דוגמה אחת מהחיים בישראל. בעתון "ג'רוסאלם פוסט" מה-22 בפברואר נמסר שנשיא המדינה הודע בעת ביקורו במפעל "כיתן דימונה" בדימונה כאשר שמע שפועלים ופועלות במפעל משתכרים שכן זעום, בין 3,700 ל-8,000 לירות לחודש. תופרות העובדות שמונה שעות ליום מקבלות אחרי עשר שנות עבודה 8,000 לירות, שבכללן פרמיה להעלאת הייצור. כאלה הם רוב עמלי ישראל וממשלת הליכוד רוצה לחתוך עוד יותר בבשר החי שלהם. גם הגידול הניכר בתשלום המסים נופל על ציבור הפועלים כאשר רווחי בעלי ההון והבנקים עולים בהתמדה. לפי הנתונים של הנהלת הכנסות המדינה — ראו מאמר ב"ג'רוסאלם פוסט" מ-29 בינואר 1980 בעניין זה — שיעור גידול גביית מס ההכנסה בין אפריל לדצמבר 1979 בקרב השכירים מסה 11 פעם יותר משיעור הגידול בקרב העצמאיים. ובתנאי המדיניות של ממשלת הליכוד הוכפל אחוז הציבור החי מתחת לקו העוני בישראל ב-1979 לעומת 1978 והגיע מ-2.8% ל-4.3% מכלל האוכלוסיה. עד 1977 היתה ירידה במספר האנשים החיים בתנאי עוני. בשנים שאחרי כן גדל המספר בהתמדה והעניים נעשו עניים יותר.

הצד השני של התמונה האנטי פועלית הזאת במדיניות הממשלה הוא הקיטוב הסוציאלי וגידול רווחיהם של בעלי ההון הגדול בישראל, ובמיוחד הבנקים וחברות הביטוח אשר מכילים את רווחיהם מדי שנה בשנה. הרווח הנקי של בנק ברקליס-דיסקונט גדל בשנת 1979 ב-219% והסתכם ב-129.3 מיליון לירות לעומת 40.5

הבאתם אלא הסכם נפרד להמשכת הכיבוש ולחיסול זכויות העם הערבי הפלשתינאי בכסות האוטונומיה. לא שלום הבאתם אלא ברית צבאית בשירות האינטרסים של ארצות-הברית הבאתם, ולכן מרוץ הזינו החדש ולכן הגדלת ההוצאות הצבאיות השירות והבלתי ישירות והן מסתכמות השנה בסכום של 415.7 מיליארד לירות בתקציב של 653 מיליארד לירות וזה אומר: 63.6% מהתקציב הול-כים להוצאות הצבאיות. זאת, כמובן, אם ניקח בחשבון את כל המרכיבים. זה תקציב משרד הבטחון — 210.95 מיליארד לירות; זה תשלום החובות — 160 מיליארד לירות; אלה הרוברות שסכומיהן הולכים אל ההוצאות הצבאיות — 16.9 מיליארד לירות; זה פיזיונים למתנחלים המפונים מסיני המגיעים ל-3.6 מיליארד לירות, זה הוצאת ההתנחלויות בשטחים הכבושים המגיעות בתקציבי החקלאות והשיכון ל-4.9 מיליארד לירות כשסכומים נוספים פורים הנה ושמה לארכו ולרחבו של התקציב, זה הוועדה לאנרגיה אטומית וזה גם הוצאות המשטרה — 9.5 מיליארד לירות — שרוב ההוצאות קשורות עם המשך הכיבוש והעדר השלום, משמר הגבול וכו'. יש לציין שמשקלו של תקציב משרד הבטחון בכלל התקציב גדל מ-27% ב-1979 ל-32.3% בתקציב החדש. ההוצאות המקריות בתקציב הן הגדולות באופן יחסי מכל שנה אחרת אפילו אחרי מלחמת 1973. מאז 1971 יש גידול ריאלי שר 48% בתחום זה. את הציבור מלעיסים בתעמולה כי התוספת להוצאות הצבאיות המקומיות בסך 10.5 מיליארד לירות לעומת 1979 תעזור ליצירת מקומות עבודה. האמת היא, כפי שפורסם ב"הארץ" מה-19 בפברואר, שמחצית התוספת תוצא על גידול כוח האדם של הצבא ועל הוצאות בינוי שעל-פי רוב הן הוצאות התנחלות בשטחים ורק 5 מיליארד לירות מוגדרות כקניות בארץ ואין זה בהכרח יצירת מקומות עבודה חדשים. אבל גם כך זה אומר בנייה וביסוס של הכלכלה הישראלית על ייצור צבאי, דבר שיפגע בסופו של דבר בהתפתחותה הבריאה של הכלכלה הישראלית.

כאשר כך בנוי התקציב, כשיש הוצאות הרפתקניות כאלה ואין מאין לכסות את כולן אז מפעילים שוב את בית הדפוס ולא יהיה מנוס מזינוק אינפלציוני חדש, מיוקר מאמיר ומקומורדה נוספת של רמת החיים. והכול ללא שלום אמת עם כל הסכנות של המשך שפיכות הדמים ומלחמות חדשות. לכן דמאוגיה היא לומר שע"י פיטורי 12 אלף עובדים משרות הציבור, שעל-ידי אבטלה שתגיע השנה לפי הסימנים 100 אלף איש, שעל-ידי קיצוץ שירותי הבריאות, החינוך והסעד תיכלם המדינה לאציה. בלי מדיניות של שלום אמת וכלי קיצוץ דראסטי בהוצאות הצבאיות וביטול הוצאות ההתנחלות והכיבוש תמשיך האינפלציה להשתולל, היוקר יוסיף להאמיר ורמת החיים תרד עוד יותר תוך התעשרות מופלגת של בעלי ההון והגברת התלות הכלכלית והפוליטית בארצות-הברית והגברת קשייה הכלכליים של מדינת יש-ראל.

שר האוצר הבטיח עם כניסתו לתפקיד שהוא יחתוך בבשר החי, כמובן בבשר החי של המוני העם, של העמלים. הוא כבר מבצע את איומו בתקציב החדש. הקיצוצים במשרדים המעניקים שירותים ציבוריים, מה שנקרא משרדי הרווחה, נושאים בחובם סכנות חברתיות חמורות. בעוד שמשקלו של תקציב הבטחון, וההוצאות הצבאיות בכלל זה, עולה, יורד משקלו של ההוצאות לחינוך, לבריאות ולרווחה: מ-18.4% בתקציב השנה שעברה ל-10.43%

המעובד לעומת יותר מ-55% מהאדמה המעובדת בסקטור היהודי. רק 2% מכלל המים להשקיה במדינה מגיעים לפלאחים הערבים אף שעובדי האדמה הערבים הם כ-27% מכלל החקלאים בישראל. קיימת אפליה במחירי הגידולים הטיפוסיים למשק הערבי כמו טאבאק וזיתים, האפליה הלאומית של האוכלוסיה הערבית מצד השלטון היא גם בתחומי השירותים, התעסוקה, החינוך והשיקום והיא נותנת את אותותיה בצורות שונות. הרשויות המקומיות בכפרים הערביים אינן מקבלות יותר מ-10% של המענקים והסיוע הניתנים לרשויות המקומיות היהודיות הדרושות להן. בעיות הדיוור בכפרים הערבים ובשכונות הערביות בערים הן מן הקשות ביותר. חברי הכנסת, 60% מכלל האוכלוסיה הערבית חיים בתנאי דיור של שלושה אנשים ויותר בחדר אחד וזאת לעומת 51% מכלל האוכלוסיה היהודית החיים בתנאים של נפש אחת לחדר או פחות. המחסור בתנאי שיוון ודיור אנושיים הוא גדול בכפרים הערביים במיוחד כתוצאה ממחסור באדמה לבנייה וכתוצאה מחסור תכניות ממשלתיות לדיור בשביל הזוגות הצעירים. הצפיפות בכפרים הערביים היא מן הגבוהות ביותר במדינה. חברי הכנסת, לאחרונה נתפרסם מחקר בעריכתו של ד"ר חנן רפפורט ממכון הנרייטה סאלד. תמציתו של המחקר בתפרסמה ב"ירוסאלם פוסט" 9 בנובמבר 1979. כדאי שחברי הכנסת וכל מי שמעורב לידע את האמת על האוכלוסיה הערבית יקראו אותו כי הוא משקף כמה אספקטים ובמיוחד את מצב החינוך באוכלוסיה הערבית. 8% בלבד מהתלמידים הערבים הנכנסים לכיתה א' מסיימים עם תעודת בגרות לעומת 24% בקרב התלמידים היהודים. כיום 36.5% מקרב האוכלוסיה הערבית שמעל לגיל 14 הם עוד אנלפבטים לעומת 9% בקרב היהודים. דוגמה לאפליה בתעסוקה היא העובד דה ש-14.5% מבין המבוגרים הערבים הם אנשי "הצווא" רון הלבן" לעומת 41% בקרב היהודים. 52% מהמשפחות היהודיות הן בעלות מכשיר טלפון לעומת 7% של המשפחות הערביות. חברי הכנסת, אלה הם נתונים המראים את האפליה הקשה הקיימת כלפיה האוכלוסיה הערבית ולכן אנחנו דורשים שבתקציב ישתנו סעיפים כדי להבטיח יחס של שוויון וזכויות.

בסיום: חברי הכנסת, מוגש לנו תקציב טיפוס לממשלת הליכוד, תקציב המבטא מדיניות הנוגדת את עניין השלום, מדיניות של התעצמות צבאית, מדיניות של הנצחת הכיבושים ושל סיפוח והתנחלות. זה תקציב המבטא את אפיה המעמדי של הממשלה כממשלת בעלי ההון הגדול ולכן זהו תקציב אינפלציוני; תקציב של יוקר וקיצוץ דראסטי בשירותים הסוציאליים; תקציב של אבטלה; תקציב שיפגע בהמוני העמלים וירושם אותם ויעשיר עוד יותר את בעלי ההון; זהו תקציב אשר יגביר את תלותה של ישראל בארצות-הברית ויחמיר את בעיותיה הכלכליות; זהו תקציב המשקף את מדיניות האפליה הלאומית כלפי האוכלוסיה הערבית ולכן נצביע נגדו.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת עמוס הדר (הורביץ), ואחריו — לחברת-הכנסת גאולה כהן.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת, האינפלציה והגזרעון במאזן השלומים מחייבים את צינון המשק. גם אם הדבר אינו נוח לנו אין מוצא אלא לצמצם את הפעילות כדי לבלום את האינפלציה וכדי להקל את

מיליון ב-1978. הרווח הנקי של בנק המזרחי ב-1979 גדל ב-179% והסתכם ב-273.5 מיליון לירות וזה לעומת 98 מיליון לירות ב-1978. ואם נוריד את האינפלציה הרי הגיע הגידול הראלי ל-32%. רווחי בנק דיסקונט אחרי הורדת מסים הגיעו למיליארד לירות. וזה רווח נקי. השר הורביץ, כאשר תובעים ממנו לשלם מה שמגיע למורים ולעובדי מדינה אחרים, אומר: אין לי כסף. אפילו אין משריינים סכומים בתקציב כדי לקיים הסכמים בנגוע לשכר המורים שחייבים עכשיו לחתום עליהם מחדש בעקבות פסקי דין של בית-הדין לעבודה. ברור שלצרכים של הנצחת הכיבוש וההתנחלויות יש לו כסף. אבל יש גם כסף בבנקים. עדפי האשראי הבלתי מנוצלים של הבנקים הסתכמו השנה ב-4 מיליארד לירות. יש מקום להשתמש ברזרבות אלה ובמימון זה כדי להקטין את שיעור האינפלציה במקום להגביר את קצב הדפסת הכסף.

חברי הכנסת, ממשלת הליכוד לא פתרה אף לא את ממשלתיה הידועות של הכלכלה הישראלית ואין שום סימן שתקציב זה ירפא אותן. האינפלציה תדהר עוד יותר והיוקר ימשיך לרושש את המוני העם. הממשלה דיברה הרבה והיא ממשיכה לדבר על הרחבת הייצור אך הייצור התעשייתי ברבע השלישי של השנה שעברה ירד ב-4% והירידה נמשכת. מפעלים נסגרים, עובדים נפלטות ממקומות שונים וסכנת אבטלה חמורה מרחפת על המשק. גם ביצוא יש נסיגה. ב-1979 עלה היצוא במונחים ריאליים רק ב-1.6% לעומת עלייה של 3% ב-1978, 12% ב-1977 ו-16% ב-1976. הסיבות הן לא רק פגמיות, זו השפעת הקשרים עם השוק האירופי המשותף הדוחק את רגלי היצוא הישראלי. גם הגרעון המסחרי הולך וגדל. ב-1979 הסתכם הגרעון המסחרי ב-3.152 מיליון דולר לעומת 1.942 מיליון דולר ב-1978 ו-1.797 מיליון דולר ב-1977. זו עלייה של 88% לעומת 1978. אין ספק שליבוא הצבאי הגדול יש חלק חשוב בזה. חובות המדינה גדולות והתלות הכלכלית בארצות-הברית מתחזקת. בספטמבר 1979 הגיעו החובות ל-14.5 מיליארד דולר. זה גידול של 40% לעומת החוב שהיה ב-1977.

חברי הכנסת, אין אני יכול כשאני מדבר על התקציב לא לומר כמה דברים על בעיותיה של האוכלוסיה הערבית. האוכלוסיה הערבית בישראל מונה כיום למעלה מחצי מיליון נפש והיא מהווה כ-15% מושבי המדינה. רובה ככולה היא אוכלוסיה עמלה. תרומתה חשובה בבניין, בחקלאות ובתעשייה. זו אוכלוסיה יוצרת והיא תורמת את תרומתה לחיים הכלכליים. אך התרומה הוער מה של תקציב המדינה לצרכיה החיוניים של האוכלוסיה הערבית מבטאת את מדיניות האפליה ושילת הזכויות הנקטת כלפיה. האוכלוסיה הערבית, מאז קום המדינה, לא זו בלבד שהייתה קרבת של מדיניות הפקעת אדמתה ונישולה ממנה אלא שמדיניות זו נמשכת וקרבתה האחר-רון יהיו התושבים הערבים בנגב העומדים להיות מנושלים מאדמתם ומצורפיים לצבא חוטבי העצים ושואבי המים. הנישול מהקרקע מלווה בהערכת קשיים ובהתעלמות מזכויותיהם של הפלאחים, של מי שנשארו עובדי אדמה, כשהם מופלים לרעה לכל אורך החזית הן באספקת מים והן במחירי התוצרת. ביסוד מדיניות זו כלפי הפלאחים הערבים מונחת גם המגמה להמשיך את תהליך הפיכת האוכלוסיה הערבית לאוכלוסיה מחוסרת כל קרקע. אדמת השלחין בכפרים הערביים אינה מגיעה ל-10% מהשטח

לרגיעה, להרגשת יציבות. מן הראוי היה לבוא ברגע זה במגע עם המעסיקים ועם ההסתדרות כדי למצוא דרך להקפאת מחירים לתקופת זמן מסוימת. הנוסחה של הטלת העלויות המיידית על האזרח והתופעה של האזרח הפותח את העתון וקורא — והעתונים עוזרים לתופעה זו — שהסוכר התייקר כך וכך, הלחם התייקר כך וכך ואם לא התייקר עכשיו הרי יתייקר מחרתיים — כל האווירה הזאת של ההתייקרויות מונעת אפשרות של הכרזת הכלכלה. חובתכם להשיג הקפאה, רגיעה לתקופת זמן מסוימת עליידי הסכם של שלושת הגורמים: ההסתדרות, המעסיקים והממשלה.

צריך לחזור מהליברליזציה במטבע. לא נוכל לעמוד בכך לאורך ימים. זה אינו מתאים למדינה כמו שלנו ובמוקדם או במאוחר יצטרכו לחזור מכך.

במסגרת הצימצומים בהוצאות של המשרדים השונים ניתן לחסוך גם בתקציב ההתיישבות. הנה מובא שם סעיף של 3 מיליארד ו-70 מיליון — גידול של 15%. לא ברור היכן זה יושקע. זה חוץ מתקציב המחלקה להת-יישבות של הסוכנות היהודית שהיא פעילה רק במסגרת הקו הירוק. אני מתייחס לסכום שבפעילות משרד החק-לאות ולא ברור היכן הוא יושקע. אני אומר במפורש: לטעמי יש להקים ברגע זה ישובים או מצפים רק בגליל ובפיתחת שלום כדי שתשמש תחליף לפיתחת רפית. הנושא של הקמת ישובים לשם ישובים אינו הדבר החיוני ביותר למדינת ישראל ברגע זה. בנסיבות הקיימות של צימצום באמצעים יש להסתפק בישובים הקיימים בבקעת הירדן, ברמת הגולן ובערבה ולהקים ישובים רק בגליל ובפיתחת שלום ולהשתמש באמצעים כדי לשקם את הישובים הקיימים כדי לאפשר להם לעמוד על הרגליים ולא להיות נכים הזקוקים לחמיכה מתמדת. ודאי וודאי שאין שום טעם ואין שום הגיון במעשי ההתנחלות או ההתיישבות, עם ההליקופטרים ובלי ההליקופטרים, במקומות שאין להם עתיד ואין להם טעם וחבל על כל אגורה המתבזבזת בהם.

בניגוד להצהרות שהיו לאחרונה בדבר עידוד הייצור על חשבון השירותים, מה שנפגע עד היום אלה ענפי הייצור דווקא: החקלאות והתעשייה. אומרים לנו שבעתיד ייפגעו השירותים. הם טרם נפגעו ואני, בא להזהיר שדווקא אותם ענפים שצריכים לתת בסופו של דבר את התמורה ולהביא להבראתנו הכלכלית, היינו ענפי הייצור בתעשייה ובחקלאות, דווקא הם נפגעים בצורה כזאת שספק אם חלק מהם יוכלו לחזור ולהודקף. אניני יכול להשתחרר מנימת הגאווה המופיעה בחוברת "עיקרי התקציב" האומרת שהממשלה תשתחרר מאחריות לחקלאות והחקלאות תצטרך להלך על רגליה בלבד, ללא תמיכה. אין מדינה מערבית מתקדמת שהחק-לאות בה אינה נתמכת בצורה זו או אחרת והנימה הזאת של שביעות הרצון מכך שאנחנו נשתחרר מהתמיכה עלולה להתנתק בנו בטווח הארוך.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

הם ישתחררו מניהול המדינה ודי.

עומם הדר (הורביין) (המערך):

אני מסכים אבל בשום פנים לא הייתי רוצה לראותך מחליף אותם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

גם את זה תראה.

הגרעון במאזן התשלומים. אני חושש — אולי בניגוד לחברים אחרים — שהתקציב שהוצג בפנינו אינו מבשר את השגת שתי המטרות האלה. היה צורך בצימצום נוסף של התקציב כדי להשיג מטרות אלו ואצביע על שני סעיפים שאני מעריך שניתן היה לצמצם בהם צימצום נוסף: תקציב הבטחון, וזאת מבלי לפגוע בכשרו של צה"ל לחימה, ותקציב משרד הבינוי והשיכון. התקציב גדל מבחינה ריאליטת בשני מיליארד לירות, דבר שיגרם לחי-מום מחודש של המשק ועל כן, בניגוד לאחרים, אני חושש שהתקציב שיוגש לנו לא ישיג את מטרותיו. רבותי חברי הכנסת, הכול יודעים שהמאבק בשני המישורים האלה גורם בהכרח לאי נוחיות של הציבור. ייתכן שחלק גדול מהציבור אינו מבין את מצבנו אבל ודאי וודאי שחברי הכנסת צריכים לדעת את משמעות התלות הגוברת שלנו בגורמי חוץ ואת האינפלציה המחשישה את תהליך משיכת הוולרים והגברת התלות. אני חושש שבתקציב המונח שלפנינו לא תושגנה המטרות של בלימת האינפל-ציה וצימצום הגרעון.

אני רוצה להעיר הערה שנייה: אינני בטוח שניתן יהיה להשיג את תחזית ההכנסות המקומיות הצריכות להסתכם ב-513 מיליארד לירות — מזה מכירת אמיסיות ב-54 מיליארד לירות — אם המשק אכן ייכנס להאטה ולתלות כי זה התרגום של ההכנסות בשנה זו בתוספת 65%. אם תושג המטרה של הקפאה כלשהי או של ציגון ספק אם יתקבלו התקבולים האלה.

התקציב לחצי השנה הראשונה של שנת התקציב מבוסס על התייקרויות חדשיות בשיעור של 4%-5% בחודש. בא האוצר ואומר: אם האינפלציה תהיה גבוהה יותר יצטרכו המשרדים לצמצם את הפעילות שלהם בהתאם לסכום שנקבע להם. כלומר, צימצום התקציב. אני חושש שכאשר יגיע החודש הרביעי או החמישי של שנת התקציב החדשה — באיזה שהוא מקום ביולי, אוגוסט או ספטמבר — ויבואו המשרדים שיחסר להם כסף כתוצאה מהאינפלציה הגבוהה יותר מהשיעור לא יוכל האוצר לעמוד מנגד ולא להשלים להם את החסר. מכאן נדמה לי שצריך היה עכשיו לבדוק את התקציב החדש — ייתכן שוועדת הכספים צריכה לעשות זאת — ולצמצם אותו כדי שיוכל לתפקד "על אמת" באשר הרורבה שעומדת לרשות האוצר גם היא מצומצמת ב-30% לעומת הרורבה אשתדך.

צריך לבחון את התקציב בסעיפי ההוצאה שלו וניתן לצמצמו. ייתכן שוועדת הכספים צריכה להיות המכשיר לביצוע המשימה הזאת. צריך היה לגייס הון מהציבור בדרך של מס חדי-פעמי על הרכוש וההון שבידיו וזה מסתכם בסכומים גדולים מאוד. נדמה שהאוצר אינו מתכוון לכך אבל צריך לעשות את הפעולה הזאת ולגייס סכום כסף גדול מאוד ללא קושי. אנחנו יודעים שיש כיום בקופות התגמולים ובאיגרות חוב למיניהן יותר מ-550 מיליארד לירות, אינני יודע מדוע לא ייתרם מזה אחוז כלשהו לאוצר המדינה. בדרך כלל אנחנו נוהגים לגבות רק מבצעי הרכוש. יש אדם שיש לו רכוש, ויש אדם שיש לו איגרות חוב. מדוע סכומים אלה משוחררים מגבייה? מן הראוי היה להטיל מס על איגרות החוב, מטבע חוץ, פקדונות או רכוש. צריך היה להטיל מס חד-פעמי זה כדי לספוג כסף מהציבור והן כדי לאפשר מימון נאות של התקציב.

אדוני השר, נדמה שהמשק זקוק היום יותר מכול

שר-האוצר י. הורביץ:
כן.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
כי אחרת אין לך התיישבות, אין לך חקלאות ואין מי שיחזיק את המקום שבו הוא יושב. איזו שאלה זו?

יחזקאל פלומין (הליכוד):
— — — תעשיית טקסטיל.

שר-האוצר י. הורביץ:
הכול נכון אבל מדוע זה לא דומה?

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אני מבין כאשר חברי-הכנסת פלומין מעיר לי. אני רואה הבדל בין התיישבות לבין טקסטיל. זה דבר אחד. הדבר השני: הבשר הקפוא, עלותו יקרה יותר במטבע חוץ. זה יותר זול למשק המדינה.

שר-האוצר י. הורביץ:
ואם יהיה יותר יקר?

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אינני יודע. מכל-מקום זה 3,000 לעומת 1,300 דולר. יש לזה משמעות.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
אני מציעה לשני האחים הורביץ, שר-האוצר יגאל הורביץ וחברי-הכנסת עמוס הדר (הורביץ), להמשיך את הוויכוח גם אחרי הזמן המוקצב לחברי-הכנסת עמוס הדר (הורביץ). רשות הדיבור לחברי-הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת מאיר פעיל.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):
גברתי היושבת-ראש, התקציב כפי שהוא מוגש לנו אינו תקציב של ממשלה ציונית. התקציב כפי שהוא אינו רק תוצאה של המדיניות הכושלת של הממשלה אלא הוא גם אספקלריה שלה, הוא גם משקף אותה.

אני הייתי רוצה לומר מלה אחת לחברי הכנסת. זה לא כל-כך מפתיע אותי שנושא האחריות אינו מודגש כל-כך, האחריות האישית, האחריות לתת דין-וחשבון: "לא רק אני אשם אבל בכל זאת טעיתי". זה אחד הדברים שמאפיין אותנו ביותר בכנסת הזאת.

כאן היה אולי מקום בכל זאת לשמוע מפי חברי הכנסת היררוהר נוסף על מה שגרם לכך שכל שני וחמישי יעמוד שר האוצר ויאמר לעם ישראל "אין כסף". נכון, אין כסף, האוצר ריק. אבל זו לא היתה גזירה מהשמיים, אנשים עשו זאת. המערך התחיל בוויטוריום על האוצרות שלנו בסיני והליכוד המשיך בתנופה מואצת. שר האוצר אמר לפני כמה זמן שאפילו אם המדינות הזאת תצליח, פירותיה ייאכלו על-ידי הדלק. אמתו סוף סוף איננו בסוף תהליך. שילמתם את זה בשביל שלום. מחר אנחנו יכולים לבוא ולאבד גם את מקורות המים ביהודה ושומרון בשביל אותה פסיכולוגיה האומית "בשביל השלום". אנחנו לא בסוף, אנחנו בתוך. זה לא היה מהשמיים.

לא רק כסף אין לממשלה הזאת, גם תבונה אין לה, גם אמינות אין לה. אני חושבת שלא רק לשקלים אין כיסוי, גם להבטחות שלה אין כיסוי, להבטחות מאז ולהבטחות של היום. לשקל אין כיסוי ולהבטחות אין

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
לא, לא, אני מקווה שלא.

אם להמחיש את השתחררות הממשלה מהאחריות לחקלאות ניקח לדוגמה את ענף המים. לשנה הבאה חוזים ייקור של המים ל-6.5 לירות למ"ע מים. זה אינו המחיר הנכון של המים ומקורו הוא במחירם של המים השוליים שאותם מזרימים לאזורים הגבוהים או הרחוקים ושעלותם גבוהה. אין החקלאות בלבד יכולה לשאת בפי-תוח מדינת ישראל, בהזרמת מים לרמת הגולן, לנגב הרחוק או להר הגבוה. זה עניינה של מדינת ישראל. להטיל על החקלאות את מחיר עלות המים, כלל המים, ואחר כך לומר לה: תתמודדי בלי תמיכות — זה בלתי מתקבל על הדעת.

אני חושב שחובת הממשלה לחזור ולשקול את התייחסותה לחקלאות ולתעשייה. יותר מהכול עליה לעודד את היצוא גם אם עלות הדולר תהיה גבוהה יותר מהשער הרגיל. צריך לתמוך בזאת אם לא לפי המלה "תמריץ" או בדרך אחרת, וזאת כדי לאפשר ייבוא מטבע חוץ ולמנוע אבטלה. בן לילה חיסלם ענפים כגון החלב, הבשר הביצים. בן לילה קטלו את הענפים האלה והשאירו את האנשים חשופים. אם רוצים להסב אנשים לייצור צריכים לאפשר תמריץ רציני לייצור לפחות בתקופה הראשונה ובמקביל להבטיח את גידול תחליפי היבוא כדי למנוע יבוא. בוועדת הכלכלה היינו עדים לדיון שבו הסבירו שיש לשריין את הובלת הפחם ל"צים" גם אם היא יקרה יותר ושיש לתת את עבודת ההקמה של המזח בחדרה לחברה שתבטיח תעסוקה בישראל באחוז גבוה יותר גם אם היא תהיה יקרה יותר. מדוע אין הרגישות הזאת בענפי החקלאות כשהיבוא המתחרה מציף אותנו? לא כל שכן כשהייצור המקומי הוא זול יותר. אין זה דומה ל"צים" ול"כור" אלא הוא זול יותר. אני מציע לממשלה לשקול מחדש את מדיניותה כלפי החקלאות מתוך מגמה לעודד גם בצורה מלאכותית את היצוא.

שר-האוצר י. הורביץ:
מדוע זה חל על בשר וביצים ואינו חל על חולצות ונעליים?

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
אפשר להשיב בכית.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אני מוכן להשיב לך. שמעתי היום כיצד מסרה חברת החשמל את הובלת הפחם — חתמה או עומדת לחתום, מכל מקום זה בשלבים מתקדמים של מסירה — לחברה זרה ולא ל"צים" ובכך הם חוסכים 4 דולר לטונה. על זה קמה סערה.

(שר-האוצר י. הורביץ קורא קריאת-ביניים)

אני נותן לך דוגמה חיה.

שר-האוצר י. הורביץ:
— — — מדוע אסור לייבא בשר, חלב וביצים ומותר לייבא חולצות ונעליים?

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אתה באמת רוצה תשובה?

חלויות? אחד מהשניים, או שיש כאן שקר ומליצות או שיש ממש שקר בכיסוי התקציבי. אין היום אגורה שחוקה בתקציב הקיים לא רק להתנהלויות ביהודה ושומרון, גם לא בגליל, גם לא בערבה. אני אומרת את זה על סמך לדקה עם שר החקלאות ועם משרד האוצר. אין וגם לא יכול להיות. מניין? יהיה? מה שיש, מכובד, ובהו אני מסכימה בהחלט עם הביקורת, זה רק הצהרות המזיקות להתנהלות. התנהלות אין, התנהלות היתה מועילה, אבל הכול פטפוטים. וכל הדקלרציות שכך התחילה התנהלות מאז ועד היום ושהיום יש לכל יהודי זכות לשבת ביהודה ושומרון אינו שוות דבר. אז מה? מי כופר בזכותו של יהודי לשבת באיזשהו מקום? כבר אמרתי כאן: בברוקלין אין לו זכות לשבת? באפגניסטאן אין לו זכות לשבת? היינו סובלים מקום שיש בו "יודנריין"? אז מה אם יש לו זכות לשבת? שישב. וכאשר הממשלה כבר רוצה ליישב היא חושבת ליישב ישיבת הסדר. ולמה ישיבת הסדר? כי זה מתאים לצבא כובש, לסטאטוס שלנו כמעמד כובש, כי כל התלמידים של ישיבת הסדר הם בבחינת חיילים. הם מחויילים ואז זה לא עומד בניגוד לחוקי האג וזה מאפשר לממשלה שוב להתחמק מהתמור דדות עם אמנת ז'נבה הקובעת שאנו כובשים זרים. וכך היא תדקלם שזאת ישיבת הסדר ושהיושע סלומה ז"ל היה תלמיד ישיבת הסדר. זה יותר גרוע. מוטב שזה יישאר פנוי מאשר לאכלס בשקר ובמרמה שנותנים לגיי טימאציה לעמדות של יריביו שאנו שם רק במעמד של צבא כובש.

ובכן ההאטה הזאת היא האטה שהיא בניגוד לא רק לכל מה שנוצר בארץ הזאת. נכון, היו הרבה מאוד דברים קשים בעתות שבהן היתה אינטנסיביות של פעולה ואני, חס ושלום, לא באה להצדיק שום שחיתויות שהולכות ביד עם פעילות, זה אינו מחוייב המציאות, אבל אז היתה אינטנסיביות והיתה פעילות ויצירת. וכאן התוצאה היא בלבול. בציונות, אם אתה בולם אותה — אתה ממת אותה. אם אין בה התקדמות יש בה נסיגה אוטומאטית. ראינו מה היה עם המיתון ב'1965—1967, אילו תוצאות לאומיות הוא גרם לנו, לעם כזה שיש לו אופציות לירידה בקלות. אז הכול מתחיל להתפורר ואי אפשר לעשות אפילו אם זה נכון לפי כל התיאוריות הכלכליות. הניתוח המדעי הכלכלי יכול להצליח אבל החולה עלול חס ושלום למות. זה לא במופשט, צריך לדעת מי העם שאתה גוזר עליו את הגזירות האלה, האם הוא יוכל לעמוד בהן או לא. אתה צריך לדעת שאתה מוריד את המוראל לעם הזה. מותר לך, אבל עליך לדעת שאצלנו המצב הוא הפוך: מורידים את המוראל כאשר הוא כבר נמוך, והוא נמוך גם אצל אלה שהצביעו בעד השלום כי לא אמרו להם את מלוא המחיר, להיפך, שיקרו להם. אמרו: תתחיל פריחה כלכלית, תבוא עלייה בהמונים, תהיה התיישבות בכל הארץ. שקר. היה שקר מכוון, וכך הם אמרו. אני בהחלט חושבת שלפעמים בשעת חירום מורכבים לתת בבשר החי ובתולדות הציונות בצורה זו או אחרת עשו חתימים בבשר החי. העם הזה היה מוכן לשלם לא רק חתימים, אבל בשביל מה? לחתוך בבשר החי בשביל לסגת וגם להיות מושפלים? לפעמים עם נסוג מתוך הכרח אבל לא מתוך אווילות. מתוך הכרח לפעמים יש נסיגה. העם הזה נסוג אלפיים שנה עם כל הארץ אתו. אבל כאן זו השפלה וחוסר כבוד.

הסמליות הגדולה ביותר היא בנושא השקל: הולכים לחפש מטבע לאומית מקורית כאשר למעשה יש בריחה

משקל. איך אפשר לראות אמינות בממשלה הזאת? ואני תיכף אגע קצת בתכנית הכלכלית שלעצמה, בכיוון שלה. נאמר שהכיוון הוא נכון, בידי מי הוא נעשה? בידי ממ שלה כזאת שאתה לא יכול לתת לה שום קרדיט, שהיא לא מעוררת שום כבוד. אי אפשר להאמין לה שבשביל טעות של מחשבה או ראוותנות היא לא תמכור שוב. איך אפשר לתת לה יד, אפילו התכנית כשלעצמה יכולה להיות בכיוון נכון? בכלל, זו אינה בעיה אישית של שר האוצר, של יגאל הורביץ. אפילו יגאל הורביץ אינו יכול להוציא מים מהסלע. הוא לא יכול. אין.

אמרתי קודם שאני לא מבינה אבל אני יודעת למה לא דיברו בבית הזה על העבר. מפני שהם אשמים בו. הם כולם הרימו יד לאותו ויתור על נכסים. אבל אינני מבינה מדוע יש להם פתחון פה ביחס לעתיד. אם אומרים שהמחיר באמת ראוי ובשביל שלום כזה מותר להפקיר את הנכסים — וזה לגיטימי לחשוב כך אם כי אני חושבת שזה יביא למלחמה — מה הם באים בטענות שאין כסף לעלייה, שאין כסף להתנהלויות, שאין כסף לחינוך? בכלל אין כסף. אין. או, יכולנו לחסוך את הכסף שאיבדנו בגלל הנפט. לא רק זה, צריך לשלם בשביל הנסיגה טבין ותקילין. לא רק שנאלצנו לסגת אלא שילמנו בשביל הנסיגה. אם כך, אל יבואו בטענות. לכן מובן לי מדוע אין מחפשים את העבר. אני לא נכנסת עכשיו לתוך תוכנם של הסעיפים הכלכליים לא רק מפני שאיני אמונה על הבעיות הכלכליות הספציפיות מבחינה מקצועית. אני לוקחת את הזכות לדבר כי גם מאחורי מספרים — ואמרתי זאת לא פעם — יש אותיות. מאחורי תחזיות כלכליות יש חזון, יש מנהיגות כלכלית, אין רק מומחים כלכליים ומנהיגות שמתחשבת במספרים.

על אחת כמה וכמה אני חושבת שלממשלה הזאת אין זכות לדרוש אמונה בשום מדיניות כלכלית כאשר המדיניות הכלכלית עוד מטילה עול על העם. הלא בשביל זה צריכה להיות ממשלה מוסרית ממדרגה ראשונה, כדי לבוא לעם ולהטיל עליו גזירות קשות. צריכה להיות ממשלה עם האמינות הגבוהה ביותר שיכולה להיות, עם אמונה, עם חזון, עם איוה כוח להעלות את העם הזה. וכל אלה אינם בממשלה הזאת. והיא באה ומטילה עוד עול מוסרי על העם.

עכשיו אני רוצה לומר משהו על הכיוון הכלכלי שבתכנית הזאת. ההאטה והבלימה של בניית המשק אשר מאפיינת את המדיניות הכלכלית יכול להיות שהיא פסולה בכלל, בכל מדיניות כלכלית, אבל אצלנו — על אחת כמה וכמה. סיבותיהן של ההאטה והבלימה נובעות מהאטה ובלימה במפעל הציוני. ולא במקרה הוא נקרא מפעל; ציונות זה לא שם תואר, זה שם פעולה. ציונות זו עשייה, ציונות זו דינאמיקה, ציונות זו התקדמות כל הזמן. הבלימה והנסיגה במפעל הציוני גרמו לבלימה ונסיגה במשק. ברור כי ויתרנו על כל הנכסים ונשארו עירומים, מרוקנים מנכסיהם. אבל מצד שני המדיניות גם משפיעה על בלימה ועל נסיגה לעתיד בנושא הציוני, בכל נושאי העלייה, בכל נושאי ההתיישבות.

זה דמאגוגיה ושקר לומר מעל הבמה הזאת שיש כספים להתנהלויות. פחות מאחוז אחד ישנו להתנהלות, ית, לנושא הבטחוני מספר 1 אשר הוכרו על-ידי המדינה כנושא שימנע הקמת מדינה פלשתינאית. איפה הפרופורציה בין ההכרוזות על התנהלויות לבין התקציב להגנה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

שייכת, אבל אדבר רק על כלכלה. בעמוד הראשון של התקציב הלאומי כתוב במפורש שהחוב הלאומי של מדינת ישראל בשנה הבאה עומד להגיע ל-17.1 מיליארד דולר. החוב הלאומי בשנה שאנו חיים בה היום 1979 הוא 15.3 מיליארד דולר. זאת אומרת: התקציב מודה שאחת התרומות החשובות ביותר של ממשלת ישראל הנוכחית בשנה הבאה תהיה להגדיל את החוב הלאומי שלנו בערך בשני מיליארד דולר.

דוד שטרן (הליכוד):

ב-1.8 מיליארד דולר.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

נכון, אני מקבל את התיקון. אם נשתמש במונחים של כסף ישראלי לפי ערכו כיום נגיע לסכום של כמעט 80 מיליארד לירות. ניתן לקבוע כי אחת התרומות החשובות של התקציב הנוכחי היא הגדלת החוב הלאומי שלנו. רק בגלל זה, לפי דעתי, צריך היה חבר הכנסת הממוצע לומר: עצור, המתן; אתם מדברים על שיפור ואילו על פניו של התקציב אנו מבחינים בנסיגה חמורה. אני משתמש בפרשת גידול החוב הלאומי במונחים של דולרים כי הדולר איננו נתון לתנודות האינפלציה שלנו אם כי יש לו הגיון של אינפלציה משלו.

הנתון השני שבגללו הייתי אומר לכנסת "עצור" קשור לתופעה שבעיני היא מאוד מדאיגה, שלפיה רמת השירותים שהמדינה או הממשלה תספק לציבור ב-1980 צריכה לרדת ב-6%. הוא שיעור ממוצע, קיצוץ של 6% לעשיר ולעני. לדוגמה: מתכוונים לקצץ את מספר העובדים הסוציאליים ב-6% אבל יקצצו לא את התקנים אלא את המצבות. זהו קיצוץ אמיתי של 6% ממספר העובדים הסוציאליים בפועל. מאידך גיסא, המדיניות של התקציב מצביעה כבר השנה על כך שמספר המובטלים בשנה הבאה יגדל. בקרב הציבור הבא במגע עם העובדים הסוציאליים נהיה עדים לתופעה הזאת: יהיו פחות עובדים סוציאליים ויהיו יותר נזקקים לעובדים הסוציאליים. שם למטה, בשכבות התחתונות, בעשירותים הנמוכים תורגש המצוקה לא ב-6% אלא — וצריך עוד לבדוק זאת — ב-20% או ב-25%. החוב הלאומי יגדל איפוא כמעט ב-2 מיליארד דולר ורמת השירותים תקטן ב-6% בממוצע, וברור כשמש שלגבי השכבות התחתונות הפגיעה תהיה גדולה יותר. צפויות לנו צרות בשני כיי וונים: צרות כלכליות במישור הלאומי-המדינתי וצרות חברתיות בשכבות התחתונות שהן המקופחות ביותר. רק בגלל זה הייתי אומר לממשלה: קחי חזרה את התקציב והגיישי לכנסת הצעה טובה יותר.

אני רוצה להביע את תהומותי. הייתי יכול לומר שבשבילי לשפר את המצב דרוש עוד כסף. שלא כמו חברת-הכנסת גאולה כהן אני טוען שיש כספים. אני יכול למצוא את הכספים בשני מקורות: האחד, לשנות קצת את תקציב ההוצאה. יבוא יהודי כמוני ויאמר: בתקציב הבטחון ניתן לחסוך 10 מיליארד לירות. מתקציב השטחים המזוקקים, מהתקציב המיועד להתנחלויות — המוצנע והמוסווה בתקציבי משרד החקלאות ומשרד השיכון — ניתן לקצץ כספים בשיעור של עוד 10 מיליארד לירות. זה גם כן משהו. בשיטה כזאת ניתן למצוא פה ושם כספים.

אבל אני רוצה לייחד את הדיבור בעיקר על מקור אחד של הכנסת שהוא המקור השני. בעיני דווקא ביחס

מהמקורות, כאשר יש עזיבה של מקורות היהדות, הארץ וההתנחלות; חורים בצורה דקלרטיבית ראוותנית לנייר חסר ערך, חסר כיסוי מקורי.

אנו, סיעת התחיה, לא ניתן יד לשקלים שבהם תשתמש הממשלה הזאת למטרות אנטי לאומיות. אנו ניתן יד רק לתקציב שלוקח מטבעות מהעם הזה למטרות לא-ומיות. לכן סיעתנו תצביע נגד התקציב.

היו"ר שושנה ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת מאיר פעיל, ואחריו — לחברת-הכנסת שולמית אלוני.

משה שחל (המערך):

גברתי היושבת-ראש, אין אף שר באולם.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

שר האוצר היה עד עכשיו, הוא יצא לכמה דקות.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

גברתי היושבת-ראש, אולי באמת נמתין עד שיבוא אחד השרים?

מרבכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

אתה רוצה להישאר פה עד חצות?

רב שילנסקי (הליכוד):

הליכוד מיוצג, אתה יכול לדבר.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

נבקש שידאגו שיבוא אחד השרים.

רב שילנסקי (הליכוד):

מהמערך יש רק שניים.

אורה נמיר (המערך):

זו לא הממשלה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חברת-הכנסת שילנסקי, אני מעריך שאתה אינך מבין בתקציב הזה לפחות כמו השר.

רב שילנסקי (הליכוד):

כמה אתה מבין בתקציב הזה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

תיכף תשמע.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברת-הכנסת פעיל, אנו דואגים שיבוא אחד השרים שנמצא בבניין, אנו מבקשים שתדבר.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני רוצה להאיר את עיני הכנסת בדבר שרק בגללו, לפי דעתי, הכנסת היתה צריכה להחזיר את התקציב לממשלה.

רב שילנסקי (הליכוד):

יש טעם אחד: אין פה כסף מספיק ליישוב ארץ ישראל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מה ההבדל ביני לבינך וגאולה כהן? אני אדבר על כלכלה. את דעתי על השטחים אתה יודע. הפעם אדבר על כלכלה.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):
כלכלה לא שייכת?

יש נקודות אור, בתנאי שתפתחו אותן. בעמ' 22: תחזית תמלוגים ומיליות, בסעיפים 37 ו-42 מדובר בתמלוגים ממפעלים עסקיים של המדינה ובריבית ממפעלים עסקיים של המדינה. בבואי להשוות את ההכנסות אני רואה תופעה מעניינת: רמת ההכנסות גדלה, גם בגלל האינפלאציה במידה מסוימת, ולפי החשבון שלי גם מבחינה של הכנסה ריאלית. ההכנסה גם מהריבית וגם מהתמלוגים גדלה פי שניים. מה אומר יהודי כמוני? יש תקווה, אבל בכיוון אחר מזה שאתם הולכים. קחו יותר מסים, יותר נכון — ניקח יותר מסים מבעלי היכולת, שייאנקו ויצעקו בידיש ובעברית ובלאדינו ובכל שפה שהם רק יודעים. את הכסף הזה נשקיע באורח ממלכתי במפעלי ייצור ופיתוח בבעלות ממלכתית וציבורית. בכיוון זה יכולה להיות פריצת דרך ומקור הכנסה נוסף. מן התקציב הזה שלכם בולט כי מה שהושקע בעבר במפעלים כאלה נותן את פירותיו. זה שייך למדינה, זה בעל ערך. לרוב אלה מפעלים עסקיים הנותנים רווחים לטווח ארוך: מפעלי תעשיה, תעשיה כימית, מפעלים יצרניים כאלה שההון הפרטי לא כל כך רץ אליהם. זה הכיוון.

אני תוקף את התקציב הפעם יותר מצד מדיניות ההכנסה. מדיניות התקבולים. את החשבון של מדיניות ההוצאות נעשה אתכם, אם תרצו בכלל לשמוע בקולנו, כאשר נדון בקריאת השנייה על הסעיפים השונים של תקציב ההוצאות.

הי"ר ש. ארבל-אלמולינו:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שולמית אלוני, ואחריה — לחברת-הכנסת אורה נמיר.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אינני יכולה לבוא בביקורת על המעשה שעשתה הממשלה בשינוי המטבע, משום שאני השארתי בשנתיים האחרונות הרבה מאוד עקבות ככתב ובעל-פה המעידים כי אני עצמי הצעתי שינוי כזה. גם כאשר אדוני השר נכנס לתפקידו חורתי, מעל הבמה הזאת והצעתי את הדבר. בחברה שבה כל אדם הוא מיליונר, שהרי מי שיש לו דירה הוא מיליונר, והוא לא יכול לגמור את החודש מוטב לשנות את המטבע 20, ויהיה לו יותר יחס של כבוד למטבע. אין במקום 20,000 יהיה לו יותר יחס של כבוד למטבע. אין לי שוב התנגדות לכך שקוראים למטבע "שקל" אבל כל הפנטזיה סביב החזרה למקורות היא מצחיקה. יש עוד כמה דברים קצת יותר משמעותיים שבהם יש לחזור למקורות. כוודאי שמעת את הבדיחות בעניין מערת המכפלה, איך קונים, איך מכירים.

אני מסכימה אתך, אדוני השר, שיש משמעות רבה לפסיכולוגיה כאשר פונים לציבור, יש ערך רב לאפקטים פסיכולוגיים. וכי מהי קריאה להתגייסות, מהי קריאה למשמעת, מהי קריאה למחויבות אם לא אפקט או שר-תפות פסיכולוגית של ציבור בעשייה הכללית? אבל לשם כך צריך הית לעשות עוד משהו: ללמוד בנו אמון במלוא הרצינות של מדיניות הממשלה בנושא זה.

שני דברים פוגמים מאוד באמון. האחד הוא ההשקעות הלא רנטאביליות, לא הגיוניות ולא הגונות ביהודה ושומרון ובקריית-ארבע. אם במקום כמו קריית-ארבע סגורים חמישה מפעלים שהוקמו, שבעה מפעלים אחרים כושלים לחלוטין — ואני עדיין לא שואלת מי הם האנשים העובדים שם — ואתה מקים קרן עם ראש הממ-

למקור הכנסה זה מופיע סימפטום מדאיג המוכיח בעליל כי עסקינו בממשלת רכושנים בעלי ממון ואסביר להלן את דברי. אני רואה בדאגה רבה את מה שקראתי בעמוד הראשון של חוברת התקציב, וגם הלכתי ואימתתי זאת בהצעת החוק עצמה. כתוב שהמסים העסקיים עומדים לגדול ב-7.2% בשנה הבאה. אינני אוהב זאת. מס עקיף הוא מס שאותו גובים מכולם וסובלים ממנו בעיקר בני "עמך". המסים הישירים, לעומת זאת, עומדים לגדול רק ב-3%. אני גם יודע כי מס הרכוש עומד להצטמצם באורח ריאלי. אני יודע שמש ערך מוסף על מה שקרוי מוסדות פינאנסיים יקטן באופן ריאלי. אומר יהודי כמוני: אני בעד, אדוני שר האוצר, אני בעד פריצה, על-ידי המדינה ועל-פי החוק, לכספות. אני תומך בביקוח על מטבע החוץ. אני חושב שהממשלה עשתה משגה לפני שנתיים ורבע

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
פריצה — אולי גם לחדרי השינה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

זה יותר מדי אינטימי. לא צריך לפרוץ לחדרי השינה.

שמעתי ששר האוצר היה בעד פתיחת כספות. בנושא זה לא אהיה נגדך. אני יודע כי זו אינה בעיה של המפלגה שלו, זו בעיה של עוד כמה מפלגות, בעיקר בליכוד, אבל אינני בטוח שלמערך יהיה העוז לעשות זאת. אני תומך בהחזרת הפיקוח על מטבע חוץ. צריך לחשוב ולשקול איך עושים זאת, לא בשיטה של "זבנג וגמרנו". אני תומך ברעיון של הטלת מס על רווחי הון ועל הון. מה עשיתם? — יצאתם בהכרזות, במלל. אמרתם: יותר מ-500 דולר במוזון אי-אפשר להחזיק. הפצתם מלל נוסף — נדרוש הצהרות הון. מלל דומה: יהיה מיסוי על עיס-קאות מעל סכום מסויים. כאשר מכריזים על כך, מה עושים בעלי ההון והממון? אתם נתתם התראה פאר-אקסלאנס לכל בעלי ההון שיעשו תכניות איך להיכנס לחורי העכברים. אני טוען שצריך להגדיל את המסים הישירים, בלי חכמות, וקודם כול על בעלי הכנסות גבוהות. תגידו לי: לא תהיה מוטיבאציה לנהל? עוד לא ראיתי את הניהול הטוב של המנהלים הגדולים ושל בעלי העסקים לאחר שהרפורמה במס הכנסה נכנסה ב-1976 לתקפה. בעקבות ההמלצות של ועדת בן-שחר להוריד את המס השולי מ-80% ל-60% לא ראיתי שנוצרה מוטיבאציה. אני בהחלט חושב שצריך להפלות ולהטיל מס על רווחי ממון של בנקים, להטיל מס על רווחי ממון של חברות הביטוח, על ריבית, על איגרות חוב. למה להטיל רק 35% מס? כאן צריך להכביד את היד. הייתי מצפה לראות את שר האוצר, שהוא אדם נמרץ, פועל גם בנושא הזה של המסים הישירים. כשם שהוא פועל בעניין קיצוצ הסובסידיות למצרכים החיוניים — ובעניין זה לא תמכתי בו — כך אני מצפה שיבוא ביום בהירי אחד, ביום שישי, ויאמר: הבנקים יהיו סגורים במשך שלושה ימים. אנו עושים שיערוך חשבונות ולוקחים מס חד-פעמי — אחרי-כך יבא חוק לכנסת — מס על הון. מדוע לא? אם רוצים לטפל בהון השחור חסרה לי מדיניות השואבת מסים מבעלי היכולת אפילו בצורה קצת אכזרית. השעה שעת-חירום, המצב קשה, מדוע ניתן להון להשתולל.

אני רוצה להפנות את תשומת לבו של שר האוצר לשני סעיפים שמצאו חן בעיני וזאת בתקציב ההכנסות או התקבולים. מתברר כי במשטר של מדינה רכושנית

אדוני השר, בעניין הכספות, לחברי חברת הכנסת מאיר פעיל לא מספיק שאנחנו אחת המדינות שבה הכול מולאם — הקרקע, אמצעי הייצור, הכספים שמגיעים — והוא רוצה להלאים גם את הכספות, את רשות היחיד, לפקס פנימה. אני מבטיח שהחלטתם לא לעשות זאת אבל העסק פורסם. סיפר לי חבר שבאים אליו לקנות במזון מנים: פעם באו בבאנקוטים ישראלים. היום מי מחזיק בבאנקוטים ישראלים? הרי ערכם יורד. מחזיקים מטבע חוץ. הסכום היה גדול. הוא החזיק את הכסף והרגיש שהשטרות רטובים לא רטובים. שאל: איפה היה הכסף? היו אלה מארקים גרמניים. החזיקו אותם בפריז, לשם פורצים לא יבואו, לשם הממשלה לא תבוא. למה אני מספרת זאת? כי ביום שפורסם עניין הכספות התחילו מארקים או מטבעות אחרים, שאינני יודעת אפילו את שמות כולם, לנדוד לפריז ולמיניהם. בשנים האחרונות קנו מקררים. אנחנו יודעים שבשנת 1974 כמעט בכל בית במדינה היה מקרר חשמלי ובכל זאת קונים כל הזמן. סימן שקנו פריזים. זה לא יעבוד. התחלתם נכון כש אמרתם: אנחנו מאמינים לציבור אבל אנחנו מעמיקים את הגבייה ויוצאים לשטח. כאשר מחוקקים מתוך נקודת ראות שהכול לא אמינים ואז יש לפתוח כספת הורסים כל אמינות. מה זו כספת? אין לי כספת לא בבית ולא במקום אחר. כספת זה דבר שאדם מחזיק לעצמו. זו מערכת שהיא רשות היחיד במלוא מובן המלה. לזה אתה רוצה להיכנס? יש דרכים אחרות. יש מקרים שאדם מגיש דיווח שבן. אינך מאמין לי, יש דרך לפתוח את הכספת.

עשיתם גם עוד משהו. אדוני שר האוצר, קבל את הצעתי וקח אדם נבון שיסביר את הדברים לציבור. אני בטוחה אם אני הבינתי נכון. אתה אומר שאתה רוצה שאנשים יודיעו על כל קנייה מעל 15 אלף לירות. לא ברור לי מי יודיע, הקונה או המוכר. לא ברור לי אם מדובר בתשלום מזומנים בלבד או גם בשקים. סכום של 15 אלף לירות — זה אבסורד. מוזר עולה 15 אלף לירות. מיקסר עולה 15 אלף לירות. איזו צורה זו? מי צריך להודיע? זה לא הוסבר.

שר-האוצר י. הורביץ:

לא צריך להודיע, רק לרשום מי קיבל את הכסף.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

זה מה שרצינו לשמוע. הציבור הבין שמי שקונה צריך לרשום ולדווח. מבחינה פסיכולוגית עשיתם פה דבר אשר לא יעשה. אני רוצה שתקשיב לדברים אלה. זו נקודה חשובה. הציבור הבין שכל מי שקונה חייב לרשום ולדווח. היום עורכים קניות עצומות כדי שלא יצטרך לדווח על מה שקנו. אתה רצית שמי שמקבל את הכסף ידווח. הכול התבלבל. לכן הקניות העצומות האלה.

אני מוכנה לתמוך בכל לב בהצעה אם מקבל הכסף צריך לרשום זאת. אז תהיה בעיה רצינית: איך נבקר אם מקבל הכסף שמקבל באנקוטים אמנם רשם את הקנייה או לא? זו בעיה אבל אתה יכול לשחרר את הציבור מן ההיסטוריה הנוראת של קניות היום אם הוא ידע שלא הקונה צריך לרשום ולדווח.

בקשר לחוק שהצעתם אני מבקשת ממך שתסביר לחבריך בליכוד שיקשיבו גם לחברים מן האופוזיציה: איננו נגד התקציב רק מפני שזה תקציב של הממשלה הזאת. כולנו רוצים להבריא את המשק. אני מציעה שייפסק ה"טימטום" — הזה — סליחה על הביטוי — שאם

שלה של 500 מיליון לירות, בלי שידוע למה, לאיזה צורך, מה הרנטאביליות שלה, כאשר בתקציב שלפנינו אין כלום לגאות-הכיכר, שם יש מקום לחמישה ישובים שאם יקימו אותם מחר יוכלו לייצר, לייצא כי שם יש מים, יש קרקע, יש חום, איך יכול להיות אומון? לאזורים הטובים ביותר אין שום תכנית. הכול נדחה. הוא הדין בערבה.

אפתר הרליין (המערך):

אין כסף לילה ב' כי הם רפורמיים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אוסף דברים שיש בהם פגיעה בעלייה, פגיעה בחיי פגיעה באדם. גרמניה המזרחית לא קיבלה לא תכנית מארשאל, לא מבית יהודית מאוחדת ולא כמיות כספים כמו שאנחנו קיבלנו. הם פנו לעם והוא נתן יום עבודה בשבוע. ויצאו למרחב. אני רוצה לומר לך, אדוני שר האוצר, אתה עם הלהט שלך, אילו אפשר היה להאמין למדיניות הממשלה הזאת שהיא איננה מבוכות, שהיא משקיעה במפעלים שהם רנטאביליים, מייצרים ומייצאים יכול היית לפנות לציבור אצלנו להתגייסות ולהתנדבות.

שמואל טוליראנו (תנועה לשינוי ויוזמה):

אבל רק לדברים שהציבור מסכים להם.

שר-האוצר י. הורביץ:

אני קונה את הרעיון. למה מסכימים? אקרא את הציבור לדברים אלה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אומר לך בגלוי לב, אני לא רוצה לחסוך שום דבר כשאני יודעת שאתה הולך להרפתקאות חסרות מחשבה, חסרות מדיניות, שזו אנטי מדיניות, שהן אנטי חברתיות, יש ישובים נוספים בשטח כבוש שייצרו צרות צרות, שילדים טירונים בצבא יצטרכו להתחזק שם עם אנשי המקום ויביאו עירעור הדבר הנפלא ביותר שממ" שלה זאת עשתה והוא חוזה השלום. בשנה וחצי הנוספות, הפחת שאתם מביאים הוא בתחום ההישג היחיד שהשגתם. אתם כמו מתאבדים יאפאניים בעניין זה. והוא הדין מבחינה כלכלית. מה שאנחנו עדים לו הוא תרתי דסתרי. הפנייה לפסיכולוגיה, לשותפות, למחויבות, היא ערך עצום כאשר אתה יוצר קונסנסוס אבל לא כאשר אתה מוציא כספים לתחום שהוא מוקד המחלוקת בחברה שלנו. אפילו אם זה חשוב להשקיע שם, חכה, לא עכשיו. אם המצב הוא כפי שאתה אומר תקפיא שם ותלך לאותם דברים שעליהם יש הסכמה כללית. אין לך בטחון עצמי, כי אילו היה לך בטחון עצמי הרי מה שאתה יכול להשקיע השנה תוכל להשקיע בעוד שנה או שנתיים. אם אצה לך הדרך סימן שאינך מאמין שאחרי מחר יבוא מחתרתיים. תקפיא דבר שעליך יש חילוקי דעות והוא מקומם את הציבור ולך לאותו דבר שבו אתה יכול לגייס את כל הציבור שלנו בארץ. בנושא של עלייה אתה מגייס את כל הציבור, בנושא התעשייה אתה מגייס את כל הציבור. הציבור שלנו הוא ציבור טוב אבל הוא לא אוהב שמול-זלים וזו מהותם בו. אתה רואה היטב שאין תגובה של-לית לשינוי המטבע אבל כולם צוחקים על הסיפור של שקל ומורשת כי התלתם בנו ועשיתם את הטפל לחשוב. אל תתחילו בציבור. יש כוח חיות עצום בעם הזה. התחל-תם נכון אבל איך נאמין לך? נפש חצויה לא יכולה לה-ביל בדרך נכונה.

השנה במיוחד גבר המחסור במורים בבתי-הספר, גם במרכז הארץ; לשבח את הקיצוץ על-ידי ההגדרה — ואני מצטט מספר התקציב — של "היערכות להקצאה יעילה יותר של שעות ההוראה" — האם באמת מאמינים שר האוצר ושר החינוך בכך? האם באמת הם מאמינים כי קיצוץ נטו של 35 אלף שעות הוראה שבועיות בבתי-הספר היסודיים יעיל וישפר את המערכת ולא יעמיק ויגדיל את הרמה הנמוכה של כמחצית אוכלוסיית התלמידים בבתי-הספר היסודיים ויגדיל את מספרם של נוסאי את קין בחסמו בפניהם כל אפשרות של התקדמות בלימודיהם?

האם היום, באינפלציה הדוהרת, במחירי המזון היסודיים המאמירים מדי יום ביומו, יכולה הממשלה, מבלי להתבייש, לקצץ במפעל ההזנה; להוציא ממעגל הנהנים ממנו כמחצית הילדים ולהפכו לבית-תמחוי, למפעלם של עניים בלבד עם כל המשחמטע משירותים סלקטיביים הניתנים לעניים בלבד? ולכן להוסיף את הקיצוץ בגובה של 7.3 מיליון לירות בחינוך מבוגרים, בנסיון האדיר להעניק השכלת יסוד ל-250 אלף מבוגרים אנאלפבטים ש-90% מהם נשים ולעוד 500 אלף מבוגרים שימדת השכלתם מגעת לשמונה שנות לימוד כאשר 65% מהם הן נשים ובהן רב חלקן של האמהות? לקצץ במפעל קייטנות הקיץ, במעונות היום, בספורט, בתרבות, בחינוך התיישבותי, בחינוך המיוחד, להעלות את שכר הלימוד בגני הילדים — ויש אומרים שהכוונה להעלות זאת בכפליים — ובעצם במה לא? ויש להוסיף לכך את הקיצוץ בשיעור של 12% בתקציבי השירותים המקומיות, קיצוץ שיגרורם לכך שנתח שירותי החינוך והחברה שיצומצמו או ייסגרו במסגרתן יהיה גדול במיוחד. אדוני שר האוצר, האם ילדים אלה יהיו מסוגלים לשרת בצה"ל, להפעיל בשעת הצורך נשק שתיחכמו גובר מיום ליום ושברכישתו משקיעה המדינה עשרות מיליארדים? האם ילדים אלה יהיו את העתודה היצרנית והשירותית של משק המדינה? האם ילדים אלה לכהשיקמו משפחה יעניקו לילדיהם חינוך טוב יותר, אהבה עזה יותר לארצם? האם ילדים אלה ייענו לקריאת המדינה להטות שכמם לאתגרים שתעמיד בפניהם כל ממשלה? חברי הכנסת, ניציגה הראשונים של האבטלה השפעתם היסית במיוחד על בני הנוער, הימצאותם של ילדים רבים שעות ארוכות יותר מחוץ לתכתיב בתי-הספר הכרחי שתביא להתגברות הירידות. בירטול דראסטי כל כך במפעל ההזנה, מ-130 אלף ל-70 אלף תלמידים אוכלים, עשוי להביא לתחילת עידן ישראלי שבו חיים ילדים שאינם שבעים.

אם את כל זאת אין הממשלה מבינה, אוי לה ואוי לנו. על-פי הגיון יעילי זה מדוע, אדוני שר האוצר, לא לסגור את כל המערכת החינוכית ולחסוך למדינה כ-35 מיליארד לירות ולפתור את בעיותיה הכלכליות? אדוני שר האוצר, מסוכן פחות קיצוץ תקציב הבטחון והקטנת ההשקעות האדירות ביהודה ובשומרון. כל תקוצץ אגורה אחת מהשקעות המדינה בחינוך ילדיה.

שר-האוצר י. הורביץ:

תציעו לקצץ בתקציב הבטחון.

אורה נמיר (המערך):

אני מציעה, אדוני שר האוצר, ולא בפעם הראשונה.

היור' ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת דניאל רוזוול, ואתרי — לחבר-הכנסת קלמן כהנא.

באה הצעה מהאופוזיציה, על פניה אין מקשיבים לה ואין מחייבים עם מציעיה. המדינה היא של כולנו. אם אנחנו חושבים שאתם עושים דבר לא נכון ומציעים הצעה קונקרטית תבינו שהדבר נעשה על-מנת שהדברים יתור' קנו. תשתמשו בכוח הזה וברצון להיות שותפים בהסברה ובתיקון הדברים. בלי עזרתו של הציבור וכלי שותפות מצד הציבור לא תעשו שינוי זה, בוודאי לא תנהלו את המלחמה בהון השחור ולא תביאו להגשת דין-וחשבון של אמת.

שר-האוצר י. הורביץ:

יש לך הוכחה שאינני מהנטורי-קרתא מבחינת קנאות. לעניין השנה, הצעת החוק כבר מונחת כאן. המוכר צריך לרשום ולא חייב לדווח. החוברת כבר מונחת כאן. מחר תוגש הצעת החוק, הכוונה היא לא לדווח אלא לרשום קניות מעל סכומים אלה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

בכנסת נדון בהצעת החוק, עכשיו אני מדברת באופן כללי אבל אני מתכוונת לעיין בהצעת החוק בזוכית מגדלת. בפניך ובפני אנשי משרדך, בעניין זה, כלי התקשורת פתוחים. תנו הסבר ברור לעניין. לאנשים יש רושם שהקונה חייב בדיווח. כך הדבר נכנס לתודעת הציבור. לכן יש עכשיו קניות מיותרות והבזק של דבר זה רב.

היור' ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחברת-הכנסת דניאל רוזוול.

אורה נמיר (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, במסגרת הדיון על הצעת התקציב לשנת הכספים 1980 רוצה אני לומר מלים אחדות על הצעות הקיצוצים בתקציב החינוך. גם אם מקובל עלי שמערכת החינוך זקוקה לבדק בית יסודי. ואחדים מענפי פעילותה לטלטלה עמוקה, לא ארים יד בעד קיצוץ לירה אחת מתקציבה. עד מתי נחזור ונענו — קומץ קטן של חברי כנסת — כי איכותו של האדם, רמתו ההשכלתית, שרשיו בארץ, תחושת מתן ההזדמנות השווה לכול — הם בסיס חסנה של המדינה? לא יהיה צבא, לא תהיה חברה ולא תהיה מדינה אם לא נשקיע יותר, במחשבה ובכסף, בכל ילד הגולד והגדל בתוכנו.

חברי הכנסת, איזו אטימות וזהרת מכה שרשים בתוכנו, במיוחד לאחרונה, בכל הנוגע לרמת החברה? איש אינו מתרגש כאשר קציני צבא בכירים מדווחים ש-20% משנתון המתגייסים לצה"ל מתקשים לקרוא ולכתוב; מדיווחי מחלק הנוער של המשטרה על התגב' רות מדיאנה של עבריות נוער — עלייה של 40% בתל-אביב, 24% בבית-שאן ו-26% במגדל-העמק; מקיטוב הולך וגובר של רמת חיים ומהתהום הנפערת לנגד עינינו בין רמות השכלה והישגים לימודיים של שני מחנות אוכלוסיה, תהום הטומנת בחובה ניצנים ראשונים של חוסר יחס לצה"ל ולמדינה. ותשובתנו לכך: קיצוצים משמעותיים ביותר בשירותי החברה ובשירותי החינוך שפגיעתם הישירה והראשונה תהיה קודם כול וכמעט רק באוכלוסיה החלשה. לקצץ היום 53 אלף שעות הוראה שבועיות בבתי-הספר היסודיים ולומר בעזות מצח כי למרות קיצוץ משמעותי זה משך הלימודים לא יקוצר; פלוט כתוצאה מכך 1,300 מורים ממערכת החינוך כאשר

דניאל רוזוליו (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אין כנראה דרך אחרת אלא לקיים דיון ארוך ומייגע בדיון על התקציב. כשיעור גדול של התקציב כן גדול גם תפקידם של חברי הכנסת שצריכים לאשרו או לדחותו ולהתמודד עם דברים שהם מוצאים ומגלים בו.

בהקשר זה אני רוצה לומר, גברתי היושבת-ראש ואדוני שר האוצר, שאני מתייחס במידה רבה של ביקורת לעובדה ששר האוצר ונגיד בנק ישראל לא הסכימו ביניהם על תכנית לאומית. אני יודע שהתכנית הזאת לא הוגשה במשותף מפני שהיה איזשהו פער ונאמר שזה היה פער לא גדול בכמה נתונים בסיסיים כמו, למשל, לפי אומדן משרד האוצר תגדל הצריכה הציבורית ב-4.5% בעוד שנגיד הבנק מעריך גדילה זו ב-5.5%. בנק ישראל לא קיבל את ההערכה שתחזית ההזרמה לתקציב השנתי מהרורבה הזאת תהיה רק של 2 מיליארד לירות בעוד שההזרמה בתקציב הממשלה מנובמבר ועד היום הגיעה ל-22 מיליארד לירות. אלה הם עניינים כבדים וצריך היה לעשות את המאמץ להתמודד אהם כדי להגיע למסמך משותף כי בסופו של דבר המסמך המשותף לאוצר ולבנק ישראל זו הבקרה האפקטיבית הראשונה העומדת במערכת הלחצים שהאוצר נתון בהם כדי לראות מה עשויה להיות תחזיתו של התוצר או משך חייה של תחזית זו.

אני לא יודע, אדוני שר האוצר, אם אתה מודע לעובדה או אם עשית את הניתוח של מה הובטח ונחזה בתקציבים קודמים לעומת מה שקרה למעשה. בשנת 1977, למשל, היתה בשורה שהצריכה הפרטית לנפש חרד ב-1.2%; למעשה היא עלתה ב-1.2%. ב-1978 היתה תחזית שהצריכה הפרטית לנפש תעלה בסך הכול ב-0.8%; למעשה היא עלתה ב-5.7%. ב-1979 אמרו שהצריכה הפרטית לנפש תעלה ב-2.7%; היא עלתה למעשה ב-4.4%. בתחזית לשנת 1980 מופיעה עלייה של 0.5% ואינני יודע למה היא תגיע. אין ספק שניתוח שטחי כזה מצביע על נטייתו של האוצר להיות אופטימי בעוד שהמציאות קשה יותר. העבודה המשותפת הראשונה לאוצר ולבנק ישראל לא נעשתה. חשוב היה לעשות את העבודה במשותף. היתה צריכה להיות עבודה משותפת והיא לא נעשתה. אם אינני טועה, זו הפעם הראשונה בתולדות המדינה שהדבר לא נעשה ואינני יכול להגיד שההסברים ששמעתי לסביבה שבגללה הדבר לא נעשה הניחו את דעתה.

חברי הכנסת, ברגעים הספורים שנותרו לי אני רוצה לגעת בסוגיה העוסקת בשאלה: על מי מוטל עול התקציב ואיך מתחלק הנטל? וכאן, במקום להביא נתונים ואחוזים ומספרים, אני רוצה להביא התרשמות שלי היום בכנסת בשעת פגישת השתיהל עם חילול. אלה חילולות צריכה להתחרר מהצבא בעוד כחודש ואני באתי והסברתי להן את עבודת הכנסת. השיחה התגלגלה ואני שואל אותן: האם אתם רוצות להשתחרר? הן אומרות: לא, איננו רוצות להשתחרר מהצבא. — מדוע? — אין לנו עבודה. הן אומרות: אנחנו עכשיו סיעות בבתי-חולים, אנחנו סיעות טובות, אין ספק שלא יקבלו אותנו כי אין תקנים ובשוק העבודה אין לנו מה לעשות. אחת אומרת לי: אני רוצה להתחתן אבל אין לי כסף, אחרת אומרת: אינני יכולה להתחתן; אמנם אני זכאית לשיכון אבל אינני יכולים לממש את זכאונו. ולפתע אתה רואה שהמאמריטיקה בעתונים וההתבטאויות של הפוליטיקאים שהן, נניה מראש, חשודות, עמדות במלוא עוצמתן נוכח המציאות בשטח.

לאחר מכן אני חוזר ומסתכל בחוברות ובנתונים. פה מותר לי להגיד מלה טובה, בדרך כלל לא נהוג לומר מעל דוכן הכנסת מה נאמר בוועדת הכספים אבל שם צויין בצדן שבחוברות יש אינפורמציה. כשאני מסתכל בחוברות ומחפש על מי למשל מוטל עול המסים אני רואה דבר שאינו יכול להיות מקובל עלי. אדוני שר האוצר, יש לך תחזית עצומה של גביית מסים. מה תהיה האינפלציה המתוכננת לא אומרים לנו כדי שלא תתערר ררנה ציפיות. לכן מעניינת מאוד השאלה: מה תהיה ההנחיה שתיתן לפקיד השומה לגבי המקדמות הנגבות מעצמאיים לתשלום מס הכנסה? התרגילים האלה ימשיכו את המגמה של הגברת הפער. משכרתם של השכירים תישחק וככל שהיא תישחק, בלירות או בשקלים, נטל המס עליהם יכבד בגלל השוויקה במדרגות המס. לעומת זאת העצמאיים ירוויחו כי המקדמות הן על בסיס של הנחות לגבי אינפלציה שאין להן אחיזה במציאות ובסופו של דבר הם יוכו בהטבות ניכרות. דרך אגב, נטל המיסוי הגובר והולך של שכבות חלשות בא לביטוי במספרים שפירסם האוצר בעיקרי התקציב. אם אנחנו בודקים את עיקרי התקציב אנחנו רואים שיש שינוי במגמה, יש ירידה בשיעור המסים מהכנסה ועלייה בשיעור מסים ממסי הוצאה. לא רק שמתברר שבמסי ההכנסה הנטל שמוטל על השכירים גבוה באופן בלתי פרופורציונאלי מזה המוטל על העצמאיים אלא שהגברת הנטל על ההוצאה, מס ערך מוסף או מסי קופות החולים, שוב מטילה את הנטל בעיקר על האוכלוסיות החלשות. שינוי המגמה של עליית משקל המס על ההוצאה וירידת משקל המס על ההכנסה פוגעים שוב באוכלוסיות המצוקה וזה בנוסף לקיצוץ ברווחה ובנוסף לקיצוץ בתקציבי הרשויות המקומיות. מה מקצצים ברשויות המקומיות? מקצצים את השתתפות הממשלה בתקציביהן שהם בעיקר תקציבי בים לשירותי רווחה.

חברי הכנסת, ניתן היה להאריך מאוד בתיאורים הקשורים בסוגיה זו של הגיון החברתי החמור של התקציב הזה. אבל אינני מאמין שהאוצר יעמוד במסגרת שהוא הציב לעצמו כי בסודו של דבר, צר לי לומר זאת, לא נעשתה פה עבודה יסודית. התקציב הזה אינו כולל, למי של, את ההוצאה הקשורה במילוי פסק הדין של בית-הדין לעבודה בנושא המורים, כלומר בתשלום למורים שזאת הוצאה של 2.25 מיליארד לירות. זה אינו כלול בתקציב. ואם צריך למלא את זה הרי צריך להוציא את זה מהרורבה. תחזית ההכנסות היא בלתי ריאליט משום שאנחנו רואים שהמשק אינו מתנהג לפי הצפוי ושירות התעסוקה — לא האופוזיציה — מודיע על כיס אבטלה בבאר-שבע, בפחת-תקווה, באשקלון, בקריית-שמונה ובמקומות נוספים. תחזית ההכנסות המבוססת על הנחות מוטעות תביא או להתמוטטות במשק ובחברה או להתמוטטות התקציב, וזה מה שאני חושב שיקרה. ואז הוא יהיה תקציב ללא שליטה כפי שכבר קרה לנו כמה פעמים בעבר. והבעיה תהיה מה יהיה גודל התקציב הנוסף שיוגש לכנסת בעוד כמה חודשים.

לכן הדבר הנכון לעשותו הוא להחזיר את התקציב הזה לממשלה.

הי"ר ש. ארבל-אלמולוני:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת כהנא, אחרון הנואמים היום.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי יורשה לי לברך את שר האוצר על התקציב הראשון שהגיש. מגיעה לו ברכה על העובדה שזה תקציב הבכורה שלו אבל מגיעה לו גם ברכה על ההעזה שבתקציב זה. אין זאת אומרת שאני שבע רצון ומביע סיפוק מהצעת התקציב. יש לי ביקורת לא קטנה משלי. אבל יש לברך על רוח חדשה, יומה ובעיקר העזה, העזה לא להיות פופולארי ועל-ידי זה אולי ליכוח ביותר פופולאריות מאלה אשר רדפו אחריה. בתחילת כהונתו של מר הורביץ כשר האוצר איחלתי לו שחבריו בקואליציה ובממשלה לא יפריעו לו בביצוע תכניתו יותר מאשר חברי האופוזיציה בכנסת ובכנס. ונדמה לי שלברכה זו הוא יהיה זקוק גם להבא אך חוששני שהיא לא התגשמה בעבר.

אכן לא מעט הושג בכך שהתקציב מתכנן מראש צימצום בהוצאותיה של הממשלה. אך יעד זה אינו ניתן להשגה אם אין מדיניות של סדר עדיפויות ברור ומוחלט. בהמשך ההתמקחות על התקציב ראינו בעניין זה נסיגה מדיאגה של שר האוצר. לא ייתכן להתקציב למשרד זה או אחר מסגרת ולומר לו: זו המסגרת שבה תוכל לקצץ ושלא לקצץ לפי ראות עיניך. כל קיצוץ קיצוץ בכל משרד נותן את אותותיו בקרב האוכלוסיה. ואם אין איוון מתאים הרי קיים החשש שהקיצוץ לא יוכל להתבצע כראוי; ואם יתבצע עלול הוא לגרום לא פעם לעיוותים ולא יצדק משווע כלפי חלק מהאוכלוסיה. זכורה אמרתו של שר האוצר בעת שביטל סובסידיות למצרכי יסוד ועל-ידי כך נפגעו שכבות רחבות באוכלוסיה. נאמר אז: גם אליהם, כלומר לשכבות המבוססות, נגיע: אך אם משאירים את התיכונן לכל משרד ומשרד בפני עצמו אין ספק שהעיוותים יכולים להמשיך ולהצטבר. תקופה של קיצוצים בתקציב תובעת קביעת עדיפויות ברורה. לצערנו מתברר שגם כעת גרזן קיצוצים יונף על עוד סעיפים הבאים לשרת שכבות אוכלוסיה חלשות מבחינה כלכלית. שכבות אלה במיוחד נדרשות להביא קרבן. הן הביאו כבר קרבן ונדרשות להביא גם בעתיד. ועל כל זה ספק רב אם קרבן זה יסיפק וישיג את היעד המבוקש. ההישגים קשורים בפרוגנוזות, בתחזיות, ונביא נעשה מהתחזיות לא יתממש הרי שהרקבנות שנדרשו להביא אלה שהביאו אותם היו ללא תועלת והפגיעה הרי היא פגיעה קשה ביותר כאשר היא פוגעת בשכבות פגיו-עו.

ומקור הרע הריהו ידוע. אינני מתעלם מכל סבל הירושה אשר נטל עליו הליכוד ממדיניות הכלכלית של השנים שעברו אך הוא בא לרפא אותן בריפוי שהוא בלתי הולם. המהפך הכלכלי אשר צריך היה להביא את הישר עזה הביא עמו את העמקת המשבר הכלכלי. ובמצב זה הרי היינו צריכים לחשוב אם אין הכרח לעשות מהפך נגדי, אם אכן מדינת ישראל יכולה להרשות לעצמה את הליכוד בראיוציאה הזאת שהיא הרשתה לעצמה להנהיג. ונדמה לי כי גם באוצר יש היראהים כעין אלה. עדות לכך הם שני צעדים דראסטיים אשר נטק שר האוצר עם הגשת התקציב. הצעד האחד, ההכרזה על הצהרת חוק על הצהרת חוק. דבר אשר לא העזה לעשות בהיקף זה ממשלה סוציאליסטית נעשה כעת אבל כאשר נעשה שוב נעשה בחצאי צעדים. התועלת אשר תביא הניגרת המרובה של הצהרות חוק תהיה, חוששני, רק שולית. יש הסבורים שערכה הפסיכולוגי הוא רב וזה אשר יצטרך להצהיר — אף אם הסבירות שיתפסם אם לא

יצהיר אמת היא קטנה — הריהו למרות הכול יחשוש שלא להצהיר הצהרת אמת. אמנם יהיו בוודאי כאלה אבל נדמה לי כי הידע הפסיכולוגי של אנשי האוצר איננו גדול ביותר והרי על כך דובר לאחרונה לא מעט ובכמה מצעדי האוצר ראו שהוא לא ירד לעמקם של דברים. נדמה לי כי גם בשטח זה לא הבין משרד האוצר את הדברים במלואם. אנשים אשר ממונם חביב עליהם מגופם — ויש לא מעטים כאלה — יסתכנו והצהרות חוקן שלהם לא יספקו את המידע הנכון והצעד העקבי ביותר בשטח זה של חשיפת החוק השחור נמנע מאתנו. צניעות הפרט שלנו עצרה לפני הכספת. לתוכה לא חדרנו, אותה לא הצלחנו לחשוף. ועם אי חשיפה זו הרי יש ספק רב מה הועילו חכמים בתקנתם על הצהרות חוקן. בכל אופן צעד זה ברור שהינו מנוגד לליבראליזאציה שהכריזו עליה. צעד שני הוא ההגבלה המסוימת והחלקית על רכישת מטבע חוץ. צעד זה הוא שוב דוגמה נוספת שיש תהייה על הראשונות אך אין די העזה כדי להסיק מסקנות מהתהייה הזאת. וכאן אפשר אפילו לומר ברכישת מטבע חוץ אלא הדבר אף יגרם נזק. כאן אין מועילים חצאי צעדים. חצאי צעדים אלה יחזירו לנו רק את השוק השחור במטבע חוץ מבלי שתהיה לנו התועלת שהיתה בהגבלות שהיו בעבר בקשר למטבע.

ואם כבר הזכרנו את הליבראליזאציה ואת הישגיה המדומים הרי שאלת השאלה למה לא נחזור במצבנו הקשה לכמה דברים אשר היו קיימים בעבר ושיחזקו לא בבשר אלא בשומן של אלה אשר עודפי שומן להם. קיים כיום חינוך תיכון חינוך. אינני מבין למה צריכים אנשים אשר הינם מבוססים מבחינה כלכלית להמשיך וליהנות ממנו. ואם שר האוצר מוכן להיות בלתי פופולארי ולייקר מצרכי יסוד אינני מבין למה ייחננו אנשים בעלי הכנסה גבוהה מהקצבה לילדיהם. ואם שר האוצר מחפש דרכים לחסכון למה תהיינה הנסיעות לחוץ-לארץ פטורות כולן ממס נסיעות ולמה לא נחזור למה שהיה מקובל ואפשרי במשך עשרות בשנים? הבאתי כאן רק דוגמאות מעטות וודאי אפשר היה למצוא בתקציב שלנו דוגמאות נוספות אשר אמנם הולכות בקנה אחד עם מה שנקרא ליבראליזאציה אבל הרי ההכרח לא יגונה ומתוך ההכרח עשתה המדינה כבר כמה דברים שבוודאי היתה מברכת עליהם אילו לא היתה צריכה לעשותם.

ובחקר זה אינני יכול שלא להזכיר את בעיית הנפט. יודע אני כי לא שר האוצר הוא האיש אשר היה בעד החזרת שדות הנפט ללא הבטחת לפחות של אספקת דלק לא יקרה ביותר למדינת ישראל. אבל אם שר האוצר חוזר ומדגיש נקודה זו של אותם סכומים אגדהיים של דולרים הנחוצים לנו כדי לרכוש את האנרגיה הזאת הרי אסור לו לשכוח כי הממשלה שבה הוא מכהן תיפקדה כאן לא בצורה הטובה והיעילה ביותר. ואנו הרי לא על שר האוצר ותקציבו דנים אלא על תקציבה של הממשלה ומדיניותה. וייאמר דווקא כלפי אלה המנגנונים בכך שיותר מדי כסף מכוון להתנחלויות ביהודה ושומרון במצבנו הכלכלי הקשה; אנא, יזכרו כי למצב קשה זה גרמתם גם אתם בלהיטותכם להתחזרת שדות הנפט מתוך מדיניות החוץ שלכם שהיא שגרמה יותר נזק כלכלי מאשר כל הוצאה שתיתן למען הבטח את היאחזותנו בשטחי ארץ ישראל.

ולבסוף יורשה לי עוד הערה אחת: אינני מתיימר לדרוש שבבילי את כל ההכלכלן ואפילו לא את כתר

למקורות אף היא איננה אלא אינפלაციנית. המלים אף הן נעשו זולות. ומי שאיננו יודע איזו פרשת שבוע נקראת, מי שאיננו יודע לקרוא בלוח היהודי, הרי מצחיק שהוא מדבר על שיבה אל המקור כשיבה זו אינה אלא שימוש במלה מהאוצר הלשוני הישן שלנו. אל נזלזל במקורות ואל נזלזל במסורת ואל נהפוך אותם לזולים. נפסיק לדבר על חגיגות של החלפת מטבע. הלוואי שתהיה לנו מטבע ישראלית חזקה ולא חשוב באיזה שם תיקרא ואל המקורות נשאף בדרכים אחרות, יותר כנות ויותר אמיתיות.

היו"ר ש. ארבל: אלמוזלינו :

חברי הכנסת, תם הדיון היום. הישיבה הבאה מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

הפסיכולוג אבל נדמה לי כי מותר לי לומר שאינני נחשב לפחות מממוצע בין חברי הכנסת בהבנת המקורות והרצון לשוב אליהם. אני מצטער על השגיאות הפסיכולוגיות שנעשו ביום שישי שעבר עם ההכרזה על הנהגת השקל. חוששני עד מאוד כי השגיאות האלה ימצאו את ביטויין בכלכלה שלנו. אני חושב שלא עתה, בעת שהאינפלציה עדיין דוהרת אף אם היא מתרסנת במקצת — כפי שאני מקווה וכפי ששר האוצר מבטיח — היה הזמן הרצוי להחלפת המטבע. הציבור שהתרגל לקנות במאות ובאלפי פים ימשיך בחקופת האינפלציה לזלזל ביחידות ובעשרי ריות. העיגולים הצפויים לנו במחירים בוודאי לא יהיו לחועלת לריסונה של האינפלציה, מה עוד שצעדים מסויימים, כמו הצעד של הצהרת הון, גרמו בן רגע לפיחות מואץ של המטבע. אך נוסף לכול, ההכרזה על שיבה

הישיבה ננעלה בשעה 20:38.